

- ควรมีอาหารขบเคี้ยวที่เป็นที่นิยมของมุเซอติดไม้ติดมือไปด้วย เช่น หมากพลู ยาเส้น และใบชา เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน

- ภาชนะต่าง ๆ ที่มุเซอนำมาต้อนรับแขกบางครั้งอาจจะไม่สะอาดนักและมีคราบติดอยู่ทั่วไป ก็ไม่ควรแสดงอาการรังเกียจ เพราะเขาให้อยู่ทุกวันและพยายามทำความสะอาดอย่างดีแล้ว เราอาจทำความสะอาดอีกครั้งหนึ่งก็ย่อมได้

- อาหารแปลก ๆ หรืออาหารบางอย่างเป็นสิ่งต้องห้ามของมุเซอ จึงควรสอบถามความเห็นก่อนที่จะนำออกมา

- เมื่อคุ้นเคยต่อกันดีแล้ว มุเซออาจจัดที่นอนให้ก็ควรสอบถามให้แน่ใจก่อนว่า “นอนที่นี่ด้วยคนได้ไหม” หรือถ้าจะลากจากก็ควรกล่าวคำอำลาต่อกัน “เฮาไปก่อนเน้อ” หรือ “ผมไปก่อนนะครับ” และที่มุเซอนิยมกล่าวกันคือ “อยู่ดีกินดีเน้อ” “ค่อยๆไป” และ “วันหน้ามาใหม่เน้อ”

3. เกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง

- ชายหญิงมุเซอจะมีอิสระในการเกี่ยวพราหม์และเลือกคู่ครอง แต่ก็จะมีกระทำอยู่ในกลุ่มห้ามบุคคลภายนอกเข้าไปยุ่งเกี่ยวแม้จะมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี การกระทำความผิดเป็นเรื่องราวแต่ไม่ควรคิดเป็นอื่นเป็นอันขาด เว้นเสียแต่จะตกลงใจต่อกัน ก็พออนุโลมได้

- ในเรื่องเกี่ยวพราหม์นั้น จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับหญิงที่มีสามี หรือญาติใกล้ชิด เว้นเสียแต่เป็นหญิงหม้ายหรือหย่าร้างแล้ว เพราะเป็นการผิดจารีต อาจจะนำภัยพิบัติมาสู่หมู่บ้านได้ ซึ่งเราก็ไม่ควรอยู่ตามลำพังกับหญิงมีสามี ถ้าจำเป็นควรมีบุคคลที่สามอยู่ด้วย

- ชายหนุ่ม หญิงสาวมุเซอจะไม่เกี่ยวพราหม์กับบนบานหญิงสาว อาจจะรอจังหวะที่หญิงสาวออกมาทำธุระนอกบ้านยามค่ำคืน อาจจะพูดคุยกันที่ระเบียงหน้าบ้านหรือแอบไปยังสถานที่สงบแห่งอื่น แต่จะไม่พากันไปค้างคืนนอกหมู่บ้านต้องรีบกลับเข้ามาในหมู่บ้านก่อนรุ่งเช้าอีกวันหนึ่ง เพราะเป็นการลบหลู่ผีบ้าน ผีเรือน อาจจะเป็นต้นเหตุของความหายนะมาสู่ชุมชนได้

4. เกี่ยวกับการเกิด

- ก่อนการทำคลอด วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ไม่ค่อยสะอาดนักและมีได้ผ่านการฆ่าเชื้อโรคมาก่อนอาจเป็นเหตุทำให้เกิดโรคแทรกซ้อนและเป็นอันตรายกับเด็กและแม่ภายหลังคลอดได้ง่ายๆ เหล่านี้จึงควรศึกษาไว้และให้การแนะนำเมื่อมีโอกาส

- เมื่อเด็กเกิด จะปักเจลดิดไว้ที่เชิงบันไดขึ้นบ้านเป็นการป้องกันภูมิจีปีศาจมิให้เข้าไปในบ้าน ก็ควรระมัดระวังและสอบถามก่อนที่จะเข้าไป เพราะเขาเชื่อว่ากลิ่นสบู่ออกจากกายตัวจะทำให้หน้าแม่แข็งตัวได้

- พริกไทยขงกับน้ำร้อน เป็นสิ่งเดียวที่มุเซอต้มกินเป็นยาบำรุงร่างกายภายหลังคลอด อาจจะติดไม้ติดมือไปบ้างก็จะดี

- ในระหว่างการอยู่ไฟ ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว จะทำให้เกะกะผู้อื่นไปเปล่า ๆ เว้นแต่จะได้รับเชิญหรือก่อนที่จะคลอด ควรเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ และให้คำแนะนำที่ถูกต้องในระหว่างนั้น

5. เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู

- เด็กมุเซอจะได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี และกินนมแม่ไปจนกว่าจะมีน้ำองหรือจนกว่าจะกินข้าวได้ตามลำพัง

- กรณีที่แม่ไม่มีน้ำนม หรือแม่เสียชีวิตภายหลังคลอด เขาจะซื้อนมชั้นกระป๋องราคาถูกมาใช้เลี้ยงทารก ขวตนมจะใช้เพียงขวดเดียวตลอดวันและวางทิ้งไว้เช่นนั้น เด็กทารกจึงไม่โตเท่าที่ควร และมักจะเป็นโรคขาดอาหารไม่ค่อยแข็งแรงโรคที่พบบ่อย ๆ ได้แก่ หวัดหวัด อาเจียน และร้องไห้งอแงอยู่บ่อย ๆ บางคนที่มีฐานะจะซื้อนมผงมาใช้เลี้ยงทารกเหมือนกัน แต่ยังไม่คุ้นเคยกับการเลี้ยงทารกด้วยวิธีที่สำคัญคือขาดการรักษาความสะอาด อุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ถ้าเป็นไปได้ก็ควรให้คำแนะนำที่ถูกต้อง หรืออาจจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาเด็กเล็กเป็นการแบ่งเบาภาระผู้เป็นแม่ก็ย่อมได้

- เมื่อโตขึ้นเด็กจะถูกปล่อยให้เล่นตามลำพัง โดยใช้ของเล่นใกล้ตัว เช่น ดิน หิน มีด หรือไม้ เด็กจึงมีสภาพมอมแมมอยู่ตลอด และได้รับบาดเจ็บอยู่เป็นประจำ บางครั้งพ่อจะประติษฐ์ของเล่นให้กับเด็กโดยใช้อุปกรณ์ในท้องถิ่นจำลองรูปแบบการทำงานมาให้เด็กเล่น เช่น ครอบกระต่ายดำข้าว กระบอกล่ไสน้ำ รถเข็นตักน้ำ หรือล้อเลื่อนอันเล็ก ๆ ซึ่งก็นับว่าเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้นในภายหลัง

- เมื่อโตขึ้นเด็กจะเล่นหนังสติ๊ก เป่าขลุ่ย ร้องเพลงและเต้นรำ พร้อมกับฝึกการทำงานไปในตัว เช่น เย็บปักถักร้อย ทำอาหาร เลี้ยงสัตว์ ล่าสัตว์ และเพาะปลูก ผู้ปกครองมักจะอบรมสั่งสอนบุตรหลานโดยวิธีให้ฝึกการทำงานไปในตัวพร้อมกับจะยกคำพังเพยมากล่าวอ้างใช้สอนเด็ก เช่น "อย่าไปดูที่เขากิน ให้ดูที่เขาทำ" เป็นต้น

6. เกี่ยวกับการทำมาหากิน

- เมื่อใกล้วันเพาะปลูก มุเซอแต่ละจะประกอบพิธี "ซาบิซื่อเว" หรือพิธีการตั้งศาลผีเพื่อบวงสรวงเทพยดาฟ้าดินที่คุ้มครองพื้นที่ทำมาหากิน ในพิธีนี้จะอ้อนวอนขอให้ตนได้รับในสิ่งที่ปรารถนา ให้ปลูกข้าวได้ผลผลิตมาก ๆ ให้มีทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ซึ่งก็ควรหาโอกาสเข้าร่วมพิธีและปฏิบัติตนเช่นเดียวกับชาวมุเซอและไม่ควรไปจับต้องดูถูกดูแคลนสิ่งเหล่านี้

- และเมื่อถึงวันเพาะปลูก เจ้าของท้องที่แต่ละที่จะทำพิธีขออนุญาตภูมิผีที่ดูแลพื้นที่เพาะปลูกเหล่านี้เพื่อลงมือเพาะปลูก โดยจัดทำกระทงเล็ก ๆ เสี่ยงไว้บนปลายไม้ปักไว้บน

พื้นที่นั้น เรียกว่า“แปห่อตอ” เป็นเครื่องบูชา ซึ่งเมื่อมีโอกาสเดินทางไปไร่มีธุระ เมื่อพบเห็นสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ควรไปรื้อถอนทำลาย

- มูเซอมักมีความเชื่อในภูมิจี๋ปีศาจอยู่มาก สิ่งใดที่เกิดขึ้นในไร่ที่ผิดปกติไปกว่าในชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะเป็นเรื่องของธรรมชาติ แต่พวกนี้ก็มีความเชื่อว่าเป็นการกระทำอันเนื่องมาจากภูมิจี๋ปีศาจ จึงต้องประกอบพิธีทำบุญ เลี้ยงผี ไถ่ผี อยู่เป็นประจำ สิ่งเหล่านี้ไม่ควรไปขัดขวางหรืออาจจะมียูวี่แนะนำที่ดี แต่ก็ควรให้สอดคล้องกับความเชื่อของเขา

7. เกี่ยวกับความเชื่อ – โชคลาง

มูเซอนิยมทำบุญประกอบพิธีผูกข้อมือ และยังมีความเชื่อในเรื่องของความฝัน หรือ โชคลาง มาเป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยเหมือนกัน ดังเช่น

- ความฝัน - ถ้าฝันเห็นปลาจะทำให้ได้เงินได้ทอง
- ถ้าฝันเห็นดินจะทำให้เพาะปลูกพืชสวนต่าง ๆ ได้ดี
 - ถ้าฝันเห็นทรายจะทำให้ได้ข้าวดี
 - ถ้าฝันเห็นวัวถือว่าฝันร้ายเพราะวัวเป็นเจ้าของป่าดอย
 - ถ้าฝันเห็นหมาหรือหมีจะได้สร้างบ้าน
 - ถ้าฝันเห็นควายจะปลูกข้าวได้มาก
 - ถ้าฝันเห็นน้ำท่วมจะทำอะไรก็ได้กิน
 - ถ้าฝันเห็นอุจจาระจะได้ฝันงาม
 - ถ้าฝันเห็นเงินทองจะทำให้ทะเลาะกัน
 - ถ้าฝันเห็นคนตายจะล่าสัตว์ใหญ่ได้ -
 - ถ้าฝันว่าได้ทอดส่วจะได้ยิงสัตว์

ส่วนสิ่งที่เชื่อว่าเป็นมงคลที่ยังคงยึดถืออยู่นั้น มีดังนี้

- ถ้าหมูมาคลอเคล็ดในหมู่บ้านจะต้องฆ่าตายให้หมด แล้วประกอบพิธีเลี้ยงผีบ้านอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วหมูจะคลอเคล็ดอยู่ในป่า แต่ถ้ามาคลอเคล็ดในหมู่บ้านถือว่าเป็นการลบหลู่ผีบ้านผีเรือน และจะนำความหายนะมาสู่ผู้เป็นเจ้าของได้

- ถ้าหมูคลอเคล็ดเพียง 2 ตัว ก็ต้องฆ่าให้ตายหมดเช่นกัน พร้อมกับเลี้ยงผีบ้านเป็นกรณีเช่นเดียวกับกรณีแรก

- สัตว์ต่างชนิดกันถ้าช้ำกันก็ต้องถูกฆ่าตายหมด เพราะถือว่าเป็นเรื่องไม่เป็นมงคลและอาจนำความหายนะมาสู่ผู้เลี้ยงได้

เผ่าเย้า

การแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของสตรี ประจำเผ่าประกอบด้วย กางเกงขาก๊วย ซึ่งเป็นผ้าสีดำและปัก ลวดลายด้านหน้า ผ้าคาดเอว ผ้าโพกศีรษะ จะตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายพื้นสีดำหรือน้ำเงิน ทั้งผ้าคาดเอวและผ้าโพกศีรษะจะมีลายปักยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ที่ชายแต่ละข้าง

ผ้าโพกศีรษะจะมีวิธีการพันที่แตกต่างกัน มีวิธีพัน 2 วิธี วิธีพันแบบไขว้จะทำให้ผ้าโพกศีรษะ สั้นกว่าจะเอาผ้ามาพันรอบศีรษะมาไขว้ที่หน้าผากและท้ายทอยให้ลายปักไขว้ตรงริมหรือพาด กลางศีรษะส่วนอีกแบบหนึ่งจะคลุมศีรษะด้วยผ้าแดงก่อนแล้วจึงใช้ผ้าโพกพันรอบศีรษะหลาย ตลบ แล้วจัดปลายผ้าที่มีลายปักให้สูงขึ้นเหนือม้วนผ้าข้างซ้าย ขวาทั้งสองข้าง โดยจะพยายามเก็บ ผมเข้าใต้ผ้าให้หมดเพราะถือว่าไม่เรียบร้อยหากมีเส้นผมรูดายออกมานอกผ้า

เสื้อจะเป็นเสื้อคลุมยาว ด้านหลังเป็นผ้าตรงขึ้นเดียว ด้านหน้าเป็นผ้าสองชั้น แขนยาว ผ้าหน้าตลอด และผ้าข้างตั้งแต่ชายเสื้อจนถึงเอว สืบเสื่อด้านในรอบคอกลงมาถึงเอวจะติดไหม พรหมสีแดง เวลาสวมจะรวบชายเสื้อจากเอวลงไปเข้าไปด้วยกันแล้วถลกเหน็บกางเกงไว้ เสื้อคลุม ขึ้นด้นจะมีหูไหมและลูกปักห้อยประดับเหนือรอยผ่าข้าง และมีกระดุมเงินสี่เหลี่ยมสลักลายติดเป็น แถวที่สวบนหน้าลงมาถึงเอวปลายแขนและริมผ้าทั้งตัวติดเปียไหมสีแดง

เครื่องแต่งกายชาย จะประกอบด้วยเสื้อตัวสั้นหลวมคอกกลม ขึ้นหน้าห่ออกอ้อมไปติด กระดุมลูกตุ้มเงินแปดถึงสิบเม็ดเป็นแถวทางด้านขวา กางเกงจะเป็นกางเกงขาก๊วย ทั้งเสื้อและ กางจะตัดเย็บด้วยผ้าทอมือย้อมครามสีน้ำเงินหรือสีดำ จะมีลายปัก และกระเป๋าดัดอยู่ด้านหน้า

หมวกเด็กหญิงจะทำด้วยผ้าดำหรือน้ำเงินเข็มปักลวดลายประดับไหมพรหมสีแดงสบบน กลางกระหม่อมและข้างหู

หมวกเด็กชายจะเย็บด้วยผ้าดำสลับผ้าแดงเป็นแถบประดับด้วยผ้าตัดเป็นลวดลายริมด้วย แถบไหมขาวติดปุยมไหมพรหมแดงบนกลางหัว

การใช้ภาษาและตัวอักษร.

“เย้า” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำจำกัดความว่า “เป็นชนชาวเขา เผ่าหนึ่ง อยู่ในประเทศไทยตอนเหนือ” คำว่า “เย้า” ไม่มีในภาษาของเผ่าเมี่ยน เนื่องจากเป็นคำ เรียกที่กำหนดโดยทางราชการ ซึ่งไม่เคยมีใครทราบที่มาอย่างแน่ชัดและนี่ไม่ทราบว่ามีความหมาย ว่าอย่างไร โดยทั่วไปเผ่าเย้าจะไม่เรียกตัวเองว่า “เย้า” เพราะในภาษาของเย้าเองจะไม่มีคำนี้ แต่จะเรียกตัวเองหรือเผ่าตัวเองว่า “เมี่ยน” หรือ “อัวเมี่ยน” ซึ่งแปลว่า “คน” หรือ “มนุษย์”

ภาษาของเย้าจัดอยู่ใน ตระกูลจีน-ทิเบต สาขาแม้ว-เย้า ภาษาพูดของเย้า พัฒนามา จากกลุ่มภาษาหนึ่งของชาวหนาน และได้แพร่กระจายไปสู่เขตต่าง ๆ ตามท้องถิ่นที่ชาวเย้าอพยพ

ไปถึง สมัยราชวงศ์หมิงตอนปลายและสมัยต้นราชวงศ์ชิง ภาษาเข้าได้กระจายไปทั่วเขตมณฑล กวางสี กวางตุ้ง กุยจิ่ว ฮูหนาน และ หยุนหนาน จากการติดต่อกับชนเผ่าอื่น ๆ เป็นระยะเวลานาน ทำให้ภาษาเข้าในท้องถิ่นที่ต่างกันมีวิวัฒนาการที่แตกต่างกันไปด้วย

ภาษาเข้าในปัจจุบันผ่านการพัฒนากลายเป็น ภาษาถิ่นย่อย 3 ภาษา คือ ภาษาเมี่ยน ภาษาปู้นุ และภาษาลักจา

สำหรับภาษาเขียนของเมี่ยน มักจะมีความเห็นโดยทั่วไปว่า ชาวเมี่ยนมีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียนจึงได้ยืมภาษาอื่นมาใช้ ชาวเมี่ยนที่รู้ภาษามีไม่มากนักแต่ภาษาอื่นก็ยังมีบทบาทและอิทธิพลต่อชนชาติเมี่ยนมาก ชาวเมี่ยนมีวิธีการใช้ตัวเขียนภาษาอื่นของเขาเอง ตัวเขียนนี้ต่างกับตัวหนังสืออันแบบมาตรฐาน ในระหว่างการใช้ตัวหนังสืออันนั้น ชาวเมี่ยนได้คิดสร้างตัวหนังสือไว้ใช้เอง โดยดัดแปลงจากของอันทำให้ได้ภาษาเขียนใหม่ ที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งมีลักษณะผสมระหว่างภาษาเมี่ยนกับภาษาอื่น คือ มีรูปแบบการเขียนแบบ ถู่สือจื่อ (ตัวหนังสือสามัญของท้องถิ่น) ของชาวเมี่ยน และรูปเขียนตัวหนังสืออัน ในอักษรอัน ซึ่งเป็นตัวเดียวกัน ในอักษรเมี่ยนจะเขียนคนละอย่างกัน แต่อักษรที่ประดิษฐ์ขึ้นนี้ก็ยังมีจำนวนไม่มากและใช้เขียนข้อความให้สมบูรณ์ไม่ได้ ต้องใช้ปนกับตัวหนังสืออัน และการอ่านออกเสียงจะมีหลักดังนี้ คำศัพท์ในภาษาเมี่ยนจะอ่านเป็นสำเนียงชาวเมี่ยน คำศัพท์ในภาษาอื่นจะอ่านเป็นสำเนียงภาษาย่อยชนิตหนึ่งของภาคินกวางตุ้ง จะใช้สำเนียงของภาษากลางปัจจุบันมาอ่านไม่ได้ความหมายก็จะอธิบายตามตัวหนังสืออันไม่ได้ หนังสือคัดเพลง คัมภีร์ทางศาสนา หนังสือลำดับญาติวงศ์และเอกสารต่างๆ ล้วนใช้ภาษาเขียนที่ผสมกันนี้

ศาสนาและความเชื่อ

ตามหลักฐานที่ปรากฏเมี่ยนได้เริ่มนำเอาลัทธิเต๋ามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเมื่อครั้งอพยพ ทางเรือในช่วงคริสต์วรรษที่ 13 ความเชื่อของเมี่ยนจึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิเต๋า ชาวเมี่ยนส่วนใหญ่จะนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ (Animism) ซึ่งมีความคิดพื้นฐานในการยอมรับเรื่องอำนาจของผี (สิ่งเหนือธรรมชาติ) เป็นหลัก ชาวเมี่ยนเชื่อว่า ในชีวิตคนจะมีขวัญ (เวิน) ซ่อนอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งมีทั้งหมด 11 แห่ง คือ ที่เส้นผม ศีรษะ ตา หู จมูก ปาก คอ ขา แขน ออก ท้อง และเท้า เมื่อเสียชีวิตไปขวัญจะเปลี่ยนเป็นวิญญาณหรือผี (เมี่ยน) และเมี่ยนนี้ไม่เพียงแต่อยู่ในมนุษย์เท่านั้น หากยังอยู่ในธรรมชาติและสิ่งอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ในภูเขา แม่น้ำ ลม หรือแม้กระทั่งของใช้ทั่วไป ก็มี เช่น เตาไฟ ซึ่งปกติอำนาจของวิญญาณหรือผีของธรรมชาติในโลก จะมีความสัมพันธ์อันดีกับมนุษย์ แต่ถ้าทำให้ผีโกรธ ก็จะทำให้เกิดความทุกข์ทรมานและความเสียหายได้

เมียนมีทัศนคติว่า ความมั่นคงและความปลอดภัยของมนุษย์ ทั้งขณะดำรงชีวิตอยู่ หลังจากตายไปแล้ว ล้วนขึ้นอยู่กับผีเพราะมนุษย์อยู่ในความคุ้มครองของผีและมนุษย์จะต้องไม่ขัดแย้งกับอำนาจของผี ถ้ามีก็สามารถแก้ไขความขัดแย้งให้ลุล่วงไปได้ การสร้างความสัมพันธ์กับผีกระทำได้โดยผ่านทางพิธีกรรมเท่านั้น ผีที่เมียนนับถือ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผีเทพยดา ผีบรรพบุรุษ และผีทั่ว ๆ ไป

1. วิญญาณบรรพบุรุษ (องถาย) เมียนนับถือวิญญาณบรรพบุรุษของคนตายไปแล้วเพียง 4 รุ่นเท่านั้น โดยเชื่อว่า เมื่อบรรพบุรุษของคนตายไปแล้วก็จะสถิตอยู่บนสวรรค์และจะคอยดูแลปกป้องลูกหลานของตน วิญญาณบรรพบุรุษยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้ติดต่อระหว่างคนที่ยังมีชีวิตอยู่กับเทวดาหรือเทพเจ้าของตนเองด้วย นอกจากนี้แล้วเมียนยังนับถือและเซ่นไหว้บูชาเปียนฮ่ง (วิญญาณพระเจ้าผินฮวงฮองเต้) ซึ่งเมียนถือว่าเป็นผู้ให้กำเนิดเมียน เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ก็จะใช้วิญญาณบรรพบุรุษของตนมาสถิตอยู่ในบ้านและจะเชิญเปียนฮ่งมาในพิธีที่สำคัญ ๆ เช่น พิธีงานศพ งานแต่งงาน เมื่อเสร็จพิธีก็กลับไป การเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษนี้ ย่อมได้รักการปกป้องคุ้มครองจากวิญญาณบรรพบุรุษเป็นอย่างดี และในทางตรงกันข้ามหากที่ฝังศพหรือกระดูกของบรรพบุรุษถูกรบกวนหรือขาดการเซ่นไหว้ก็จะทำให้ลูกหลานเจ็บป่วยด้วย

บ้านเมียนทุกบ้านจะมีหิ้งบูชา (เมียนปาย) ซึ่งเป็นที่สถิตของวิญญาณบรรพบุรุษ คือ เมื่อปู่และพ่อตายไป ลูกหลานจะต้องทำบุญเพื่อให้วิญญาณบริสุทธิ์ ปีละครั้งเป็นเวลา 3 ปี แล้วจึงเชิญวิญญาณท่านมาสถิตได้เพื่อทำหน้าที่คอยดูแลและคุ้มครองปกป้องลูกหลาน รวมทั้งช่วยดูแลและคุ้มครองปกป้องลูกหลานรวมทั้งช่วยดูแลการทำมาหากินด้วย ในแต่ละปีเมียนจะต้องเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ (ชิบ อง ไถ เมียน) ตามเทศกาลต่าง ๆ อย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง และแต่ละคนในครอบครัวจะเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษเพื่อเรียกขวัญตัวเอง (โจ่ว เวิน) อย่างน้อยปีละครั้ง นอกจากนี้เมื่อประสบความทุกข์ เดือดร้อน หรือเจ็บป่วย เมียนจะทำการเซ่นไหว้เชิญวิญญาณบรรพบุรุษมาช่วย ในการเซ่นไหว้ อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมที่ทำพิธีจะแต่งกายด้วยชุดธรรมดา เครื่องเซ่นจะใช้เพียง ไก่ เหล้า และน้ำ เท่านั้น ส่วนจะต้องเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมากี่คน ก็ขึ้น ขึ้นอยู่กับความสำคัญของแต่ละพิธี

2. เทพยดา หรือเทพเจ้าเป็นเทพยดา ที่เมียนถือว่ามีระดับสูงและมีอำนาจมาก มีประมาณ 80 กว่าองค์แต่ที่เมียนนับถือมากได้แก่

- ผีฟ้า (หยุด ต่าย ฮู่) สถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นสูงสุด เป็นประมุขของเหล่าเทพเจ้า และยังมีหน้าที่คอยดูแลมนุษยโลก เมื่อเมียนได้รับความเดือดร้อนที่วิญญาณบรรพบุรุษไม่สามารถ

ช่วยได้ พวกเขาจะทำพิธีร้องเรียนและขอความเป็นธรรมจากผีฟ้า การเลี้ยงผีฟ้า (แห้ว รุ่ง) อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องใส่หมวกชุดพิธีเครื่องเซ่นที่ใช้ คือ หมู เหล้า และน้ำ และต้องเป่าเขาควาย เวลาเชิญด้วย

- เทพเจ้า (ดัม ต๋อง เมียน) ซึ่งปรากฏอยู่ในเทวภาพทั้ง 18 เป็นเทพที่มีอิทธิฤทธิ์มาก ที่เมียน ให้ความสำคัญและนับถือสูงสุดคือ เล่งสี เล่งปู้ ได้ด๊ะ รวมเรียกว่า ฟามซิง เมียนจะเชิญเทพเจ้ามาเลี้ยงเฉพาะในพิธีที่เกี่ยวกับการสร้างบุญบารมี ให้แก่ตนเองทั้งในชาตินี้และชาติหน้า อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมต้องสวมชุดพิธีใช้ หมู เหล้า และน้ำเป็นเครื่องเซ่น รวมทั้งการใช้เครื่องดนตรีประกอบ

เทพเจ้าที่เมียนจำลองมากราบไหว้นั้น มีทั้งแกะสลักจากไม้ หรือหิน และเป็นรูปภาพซึ่งวาดโดยช่างเขียนจีน ในปัจจุบันจะไม่ค่อยพบอยู่ในรูปแกะสลัก พบแต่รูปเทวภาพมีประมาณ 24 รูปใน 1 ชุด ถูกเก็บเอาไว้อย่างดีในห่อผ้าหรือกรู ซึ่งเรียกว่า เมียนคัม ได้แก่

1. เล่งสี เป็นเทพที่ไม่รู้ต้นกำเนิดของตัวเอง อยู่บนสวรรค์ที่ตำแหน่ง "อึ้งซิง" ประมาณ 1,000 กว่าปี เกิดเหวี่ยงได้ลงไปเกิดเป็นเล่งปู้ (ชาติที่ 1 ของเล่งสี)

2. เล่งปู้ เกิดจากขวัญหรือวิญญาณของเล่งสี อยู่บนตำแหน่งที่ชื่อ "เสียวจง" พักอยู่บนานจนแบ่งขวัญหรือวิญญาณลงมาเกิดเป็นได้ด๊ะ

3. ได้ด๊ะ เกิดจากขวัญของเล่งปู้ พักอยู่ในตำแหน่ง "ถายซิงจง" มีอายุ 3,200 กว่าปี เป็นชาติที่ 3 ของเล่งสีและเป็นเทพที่บำเพ็ญกุศลจนบรรลุขั้นโสดาบัน มีสาวกทั้งหมด 10 องค์ ในระหว่างช่วงเวลานี้เกิดลัทธิเต๋าขึ้น เทพทั้ง 3 องค์นี้ รวมกันเรียกว่า "ฟามซิง" หรือเทพสามดาว เป็นเทพที่คอยสั่งสอนมนุษย์

4. หยุตฮู้ง เป็นเทพที่คอยดูแลทั้ง 3 ภพ คือ โลกสวรรค์ (พื้นไฟ้ว), โลกมนุษย์ (ย่างเกน), โลกบาดาล (เต้ยไฟ้ว)

5. สิง เจี้ยว เกิดจากขวัญของหยุตฮู้ง และบำเพ็ญตนนาน 45 ปี จนขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ เป็นแม่ทัพคอยดูแลเมืองทางภาคเหนือของสวรรค์

6. ถิ่น ไฟ้ว เป็นบุรุษไปรษณีย์บนสวรรค์คอยส่งข่าว พาหนะคือหงส์ขาว, เต้ยไฟ้ว เป็นเทพที่ต้องดูแลรับผิดชอบชั้นบาดาล พาหนะคือเสือ

7. ย่างเกน เป็นเทพที่คอยดูแลรับผิดชอบเมืองมนุษย์ พาหนะคือ ม้าขาว, ชุ้ยไฟ้ว มีหน้าที่ดูแลเมืองมหาสมุทร พาหนะคือมังกร

8. จางทินไซ เป็นเทพที่ช่วยหยุตฮู้งหรือหยุตฮู้ง ในด้านการจัดบันทึกต่าง ๆ

9. เหลย ทิน ไซ เป็นเทพที่ช่วยหยุตฮู้งหรือหยุตฮู้ง ในด้านการจัดบันทึกต่าง ๆ

10. ห้อยฟานตอน มีอยู่ 2 องค์ คือ จิ้ง ย่วน สวย และเจ้า ย่วน สวย มีหน้าที่คอยปราบมาร

11. ไถ่ ไหว มีหน้าที่ปกครองเมืองสวรรค์

12. เจียน ดิน หลัง ชู้ง มีทั้งหมด 10 องค์ คอยปกครองเมืองสวรรค์ทั้ง 10 ชั้น
ดูแลชั้นละ 1 องค์ มีตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการประจำสวรรค์แต่ละชั้น

บ้านที่มีรูปเทพเจ้าในครอบครอง จะต้องทำพิธีบวงสรวงเทพเจ้า (ห่อเหยียง) และกำหนดให้แต่ละชั่วรุ่นต้องทำพิธีกรรมนี้ จำนวน 3 ครั้ง ในกรณีที่เพิ่งได้รูปวาดเทพเจ้าใหม่มา จะต้องทำพิธีบวงสรวงติดต่อกัน 3 ครั้ง เท่ากับ 1 ปีต่อ 1 ครั้ง จนกว่าจะตกตงบุคคลในชั่วรุ่นต่อไป

3. ผีทั่วไป ได้แก่ ผีเจ้าท้องถิ่น สำหรับในประเทศไทย คือ เขียน หล้อ ชู้ง หมายถึงวิญญาณ พระเจ้าแผ่นดินไทย ผีเจ้าป่าเจ้าเขา ฯลฯ ชาวเมียนจะเลี้ยงผีท้องถิ่น ผีป่าเขาเพื่อขอบคุณที่ได้ดูแลรักษาพืชไร่ สัตว์เลี้ยง ตลอดจนทุกคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขและอ่อนวอนขอให้ช่วยดูแลคุ้มครองเช่นนี้ในปีต่อไป การเลี้ยงผีนี้จะทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้านและมีหัวหน้าครอบครัวของแต่ละบ้านไปร่วมพิธี จะนิยมทำกันหลังจากที่ได้เพาะปลูกพืชไร่เสร็จแล้ว โดยอาจารย์ ผู้ประกอบพิธีกรรมจะหาฤกษ์ที่ดีที่สุด เครื่องเช่น มีไก่ (จะนำไก่มาบ้านละ 1 ตัว), ข้าว, กระดาษเงิน, พริกและเกลือ นอกจากนี้เมียนเชื่อว่าทุกหนทุกแห่งมีผี เช่น ผีป่า ผีน้ำ ผีภูเขา ผีเจ้าที่ ฯลฯ ผีเหล่านี้มีทั้งผีดี และผีร้าย ผีที่ดีจะสิงสถิตอยู่บนสวรรค์ส่วนผีที่ชั่วร้ายมักจะอยู่ตามต้นไม้ และมักจะทำอันตรายผู้อื่น เมียนจึงมีการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีเหล่านี้ เช่น การเลี้ยงผีท้องถิ่น (ชิบ ตะป่ง เมียน) การไล่ผีชั่วร้าย (จุ่น ฮ่าว) เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเกี่ยวกับสุสาน

สุสานหรือหลุมฝังกระดูกของเมียน ก่อนที่จะทำการฝังกระดูกจะมีการทำพิธีเลือกพื้นที่ โดยจะมีการทำพิธีถามดวงวิญญาณของผู้ตาย และเจ้าที่ว่าจะอยู่ที่ไหนโดยอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะให้ไขไก่ดิบ 1 ฟองโยนขึ้นถ้าไขตกตกที่ไหนก็แสดงว่าทำเลตรงนั้นดีและสามารถที่จะฝังกระดูกได้ ถ้าไขไม่ตกก็ต้องทำการถามและโยนไปเรื่อย ๆ จนไขจะตก บางครั้งเปลือกไขขึ้นนอกแต่เกล็ดเย็ดหมดแต่เยื่อหุ้มไขสีขาวข้างในก็ไม่ตก ก็ต้องโยนต่อไป พื้นที่ฝังกระดูกหรือบริเวณที่เป็นสุสานของบรรพบุรุษห้ามให้ไม้ล้มทับ หรือมีรากหญ้าเข้าไปได้สุสาน เพราะถือว่าเป็นการรบกวนวิญญาณบรรพบุรุษ จะทำให้ลูกหลานเจ็บไข้ได้ป่วย หรือจะมาเข้าฝันบอกให้ลูกหลานได้รับรู้ ดังนั้นจะต้องทำพิธีให้ไปดูแลบริเวณสุสานให้ดีหากทำเลที่ตั้งของสุสานของบรรพบุรุษอยู่ในทำเลที่ไม่ดี หรือที่เมียนเรียกว่าไม่มี "อ่อนด้อย" ลูกหลานก็จะไม่เจริญ

ความเชื่อเกี่ยวกับป่า, ภูเขา, และต้นไม้

เมียนมีความเชื่อว่าตามป่าต่าง ๆ หรือภูเขาจะมีภูตผีวิญญาณอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อเราเดินทางเข้าไปอาจจะชนไล่ หรือเหยียบไล่ บัสดาวะ อุจจาระ ซึ่งเป็นการทำให้ผีหรือวิญญาณเหล่านี้ได้รับความเดือดร้อนทำให้สถานที่สกปรก ผีหรือวิญญาณนี้ก็จะจับขวัญของเราไว้ ทำให้เราเจ็บป่วย ดังนั้นต้องทำพิธีขอขมาต่อผีหรือวิญญาณต่างๆ เหล่านี้เพื่อขอให้ปล่อยขวัญของเรามา

ภูเขา เชื่อว่ามี "ล่องเมี้ยน" อาศัยอยู่ ถ้าทำผิด เช่นการตัดไม้, การสร้างบ้าน, การสร้างสุสาน, ทำถนน, ขุดดิน การกระทำเหล่านี้อาจเป็นการลบหลู่แก่เจ้าป่าเจ้าเขา ซึ่งทำให้เจ้าป่าเจ้าเขาโกรธ ต้องทำพิธีแก้คือพิธีอ้อนสงวน, ปูนล่อง ต้องไปทำท (อ้อนสงวนเจี้ยไหว) ทำพิธีบนภูเขา การทำพิธีแยกเป็น 2 ประเภทคือ

1. พิธีใหญ่ ต้องมีการเขียนบทสวด ใช้หมูน้อยประมาณ 2 เดือน ใช้ข้าว, กิม กระดา, ลิเจียน, น้ำ 2 ถ้วย ด้วยแรกนั้นจะใส่น้ำผสมเลือดหมู สำหรับเป็นการเซ่นไหว้แป๊ะฮั่ว ส่วนถ้วยที่สองนั้นจะใส่น้ำเปล่าเพื่อเป็นการเซ่นไหว้ชิงลวง

2. พิธีเล็ก ใช้ไก่ 1 ตัว ใช้วัน "จันฮนอย" ทำพิธี วันทำพิธีห้ามคนในหมู่บ้านไปตัดไม้, หรือทำไร่ไถ่ ๆ กับบริเวณที่ทำพิธี

ความเชื่อเกี่ยวกับหนองน้ำ

เมียนเชื่อว่าในหนองน้ำจะมี "จย้างต้องขี้ไก่" "จย้างต้องเยียนฟิว" "จย้างต้องทุ่เตย" ถ้าเกิดในหนองน้ำแห่งไหนมี "จย้างเมี้ยน" อาศัยอยู่ หากคนไปรบกวนหรือทำผิดต่อ "จย้างเมี้ยน" จะทำให้ไม่สบาย ต้องทำพิธี "โบ้ว กว่า" (ถาม) ว่าทำผิดอะไร และจะให้ทำพิธีขอขมาอย่างไร ต้องการอะไรบ้าง

ความเชื่อเกี่ยวกับแม่น้ำ

ในแม่น้ำเชื่อว่ามี "อ้อมฮ้อยสูง" หรือ "ขี้ไก่เมี้ยน" อาศัยอยู่ มีความเชื่อว่าห้ามผู้หญิงอยู่ไฟเอาเสื้อผ้าไปซักลงไปอาบน้ำ หรือข้ามแม่น้ำ เพราะถือว่าผู้หญิงช่วงอยู่ไฟร่างกายยังไม่สะอาด หากมีความจำเป็นที่จะต้องข้ามแม่น้ำก็ต้องเอากระดาเซ (เจี้ยก่อง) มาเผาเพื่อเป็นการบอกกล่าวและขอขมาต่อเทพที่อาศัยอยู่ในน้ำถึงจะข้ามได้

ความเชื่อเกี่ยวกับจอมปลวก

เมียนมีความเชื่อว่าในจอมปลวกนั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ และสิ่งทีอาศัยอยู่ในจอมปลวกนี้เป็นสิ่งที่คุ้มครองให้คนเราเดินปลอดภัย เมื่อเราเดินทางผ่านจะต้องเก็บเอาใบไม้ ใบหญ้ามาวางไว้บนจอมปลวก ถือว่าเป็นการมุงหลังคาให้จอมปลวกเพื่อไม่ให้จอมปลวกนั้นโดนแดดร้อน หรือโดนฝนตกเปียก การที่จะทราบได้ว่าจอมปลวกอันใดเป็นสถานที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่จะสังเกตได้ว่าหลังจากที่มีคนเอาใบไม้ใบหญ้ามารวมไว้บนจอมปลวกแล้วหากจอมปลวกนั้นยังมี

การสร้างดินทับบนใบไม้ใบหญ้าก็แสดงว่ามีความศักดิ์สิทธิ์จริง เวลาเดินทางผ่านควรระมัดระวัง ห้ามปัสสาวะใกล้ๆ กับจอมปลวก หรือบางคนดวงไม่ดีแค่เดินผ่าน เมื่อกลับบ้านก็จะไม่สบายต้องทำพิธีขอขมา

ความเชื่อเกี่ยวกับนรก, สวรรค์

เมียนเชื่อว่าในขณะที่เป็นมนุษย์อยู่นั้นหากทำแต่เรื่องไม่ดีเมื่อเสียชีวิตไปวิญญาณจะตกนรก เมียนเรียกว่า “ดอนเตยหยั่ว” วิญญาณจะไม่ได้ไปเกิดใหม่ เมื่อมีญาติเสียชีวิตหลังจากงานศพผ่านไปไม่นานลูกหลานก็จะมีการทำพิธีเชิญวิญญาณคนตายมาถามว่าเป็นอย่างไรบ้างอยู่สุขสบายหรือไม่ หากวิญญาณตกนรกหรืออยู่อย่างลำบาก ก็จะบอกให้แก่ลูกหลานทราบ เมื่อรู้ว่าวิญญาณของบรรพบุรุษตกนรกลูกหลานต้องทำพิธีเอาวิญญาณขึ้นจากนรก พิธีนี้เรียกว่า “การเซวเตยหยั่ว”

การขึ้นสวรรค์เชื่อว่าคนที่ขึ้นสวรรค์ได้นั้นคือคนที่ผ่านพิธีบวชใหญ่ (โต้วไซ) เพราะถือว่าเป็นคนมีบุญบารมี และภรรยาจะได้บุญบารมีจากสามี ซึ่งก็สามารถขึ้นสวรรค์ได้

การนับวันเดือนปีของเมียน

วัน (ฮนอย) เมียนไม่มีการนับวันเป็นสัปดาห์ แต่นับเป็นรอบ คล้ายกับว่าในหนึ่งรอบเหมือนเป็น หนึ่งสัปดาห์ มีทั้งหมด 12 วัน และมีชื่อเรียกวันเป็นชื่อสัตว์ ดังนี้

1. เจ้ยฮนอย - วันหนู	7. หีมฮนอย - วันม้า
2. ซ้าวฮนอย - วันวัว	8. เหม่ยฮนอย - วันแพะ
3. เยียนฮนอย - วันเสือ	9. เทียนฮนอย - วันลิง
4. หมาวฮนอย - วันกระต่าย	10. เหยี่ยวฮนอย - วันไก่
5. จ้านฮนอย - วันงูใหญ่	11. ฟุดฮนอย - วันสุนัข
6. เจ้ยฮนอย - วันงูเล็ก	12. หอยฮนอย - วันหมู

เดือน (ฮล้า) เดือนของเมียนมีทั้งหมด 12 เดือน มีชื่อเรียกเป็นเดือนหนึ่ง สอง สาม เดือนของเมียนนั้นจะมีทั้งเดือนใหญ่ และเดือนเล็ก ในเดือนใหญ่จะมีทั้งหมด 30 วันและเดือนเล็กมีทั้งหมด 29 วัน การที่จะรู้ว่าเป็นเดือนอะไร วันอะไร นั้นต้องเทียบดูจากปฏิทินจีน หรือในบางปีจะมีชื่อเดือนซ้ำกันถึง 2 เดือนก็มี

1. จันหลา	เทียบกับเดือนของไทย	กุมภาพันธ์
2. เหย่หลา	เทียบกับเดือนของไทย	มีนาคม
3. ฟาหลา	เทียบกับเดือนของไทย	เมษายน
4. เฟยหลา	เทียบกับเดือนของไทย	พฤษภาคม
5. หีมหลา	เทียบกับเดือนของไทย	มิถุนายน

6. หลัวหลา	เทียบกับเดือนของไทย	กรกฎาคม
7. เขียดหลา	เทียบกับเดือนของไทย	สิงหาคม
8. เป็ดหลา	เทียบกับเดือนของไทย	กันยายน
9. จั่วหลา	เทียบกับเดือนของไทย	ตุลาคม
10. เจียบหลา	เทียบกับเดือนของไทย	พฤศจิกายน
11. เจียบเขียดหลา	เทียบกับเดือนของไทย	ธันวาคม
12. เจียบเหยี่ยวหลา	เทียบกับเดือนของไทย	มกราคม

ในเดือนเดียวกัน แต่ถ้าเป็นคนละปีอาจจะมีจำนวนวันไม่เท่ากัน เดือนใดมีวันข้างขึ้นหรือข้างแรมเพียง 14 วัน เดือนนั้นจะเป็นเดือนเล็กและมีเพียง 29 วัน ถ้าข้างขึ้นและข้างแรมมี 15 วันเต็ม เดือนนั้นก็จะเป็เดือนใหญ่จะมี 30 วัน

ปี (เฮียียง) เมียนมีการกำหนดให้หนึ่งรอบปีมี 12 ปี เช่นเดียวกับวัน และใช้ชื่อของสัตว์แทนชื่อปีทั้งสิบสองปีเหมือนกับวันคือคำนำหน้าชื่อสัตว์ทั้งสิบสองปีจะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จนกว่าจะครบ 5 รอบ หรือ 60 ปี เมียนเมื่ออายุครบ 60 ปี ถือว่าครบรอบวันเกิด เมื่ออายุครบ 60 ปีแล้ว เมียนจะถือว่าหมดอายุแล้วเพราะตามตำนานนั้นได้สร้างให้มนุษย์มีอายุเพียงแค่ 60 ปีเท่านั้น ดังนั้นคนที่มียุอายุครบ 60 ปี จะต้องทำบุญวันเกิดทุกปีเพื่อเป็นการต่ออายุ และจะมีพิธีกรรมอีกหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการต่ออายุ

ตารางที่ 1 ชื่อเรียกปีใน 5 รอบ ของเมียนมีดังนี้

รอบ	ชื่อปีภาษาเมียน	เทียบกับปีไทย	รอบ	ชื่อปีภาษาเมียน	เทียบกับปีไทย
รอบที่ 1	1. จาบจ้าง	- ปีหนู	รอบที่ 4	7. จาบหิม	- ปีม้า
	2. เขียดข้าว	- ปีวัว		8. เขียดเหมย	- ปีแพะ
	3. เป้งเยียน	- ปีเสือ		9. เป้งเชียน	- ปีลิง
	4. เต่งหมาว	- ปีกระต่าย		10. เต่งเหยี่ยว	- ปีไก่
	5. มูจ้าน	- ปีงูใหญ่		11. มูฟุด	- ปีสุนัข
	6. กี้เจย	- ปีงูเล็ก		12. กี้หอย	- ปีหมู
	7. แก่งหิม	- ปีม้า		1. แก่งจ้าง	- ปีหนู
	8. เขียมเหมย	- ปีแพะ		2. เขียมข้าว	- ปีวัว
	9. เจียมเชียน	- ปีลิง		3. เจียมเยียน	- ปีเสือ
	10. ก้วยเหยี่ยว	- ปีไก่		4. ก้วยหมาว	- ปีกระต่าย
	11. จาบฟุด	- ปีสุนัข		5. จาบจ้าน	- ปีงูใหญ่

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รอบที่ 2	12. เขี้ยวดอวย	- ปีนุ	รอบที่ 5	6. เขี้ยวดเจ้ย	- ปิงเล็ก
	1. เป้งเจ้ย	- ปีนุ		7. เป้งหีม	- ปีม้า
	2. เต้งข้าว	- ปิวัว		8. เต้งเหม้ย	- ปีแพะ
	3. มู้เยียน	- ปีเสื่อ		9. มู้เขียน	- ปีลิง
	4. กั๋นมาว	- ปิกระต่าย		10. กั๋นเหยียว	- ปีไก่
	5. แก้งจ้าน	- ปิงใหญ่		11. แก้งฟุด	- ปีสุนัข
	6. เฟี่ยมเจ้ย	- ปิงเล็ก		12. เฟี่ยมหอย	- ปีนุ
	7. เจี่ยมหิม	- ปีม้า		1. เจี่ยมเจ้ย	- ปีนุ
	8. ก้วยเหม้ย	- ปีแพะ		2. ก้วยข้าว	- ปิวัว
	9. จานเขียน	- ปีลิง		3. จานเขียน	- ปีเสื่อ
	10. เขี้ยวดเหยียว	- ปีไก่		4. เขี้ยวดหมาว	- ปิกระต่าย
	11. เป้งฟุด	- ปีสุนัข		5. เป้งจ้าน	- ปิงใหญ่
รอบที่ 3	12. เต้งหอย	- ปีนุ		6. เต้งเจ้ย	- ปิงเล็ก
	1. มู้เจ้ย	- ปีนุ		7. มู้หีม	- ปีม้า
	2. กั๋ข้าว	- ปิวัว		8. กั๋เหม้ย	- ปีแพะ
	3. แก้งเขียน	- ปีเสื่อ		9. แก้งเขียน	- ปีลิง
	4. เฟี่ยมหมาว	- ปิกระต่าย		10. เฟี่ยมเหยียว	- ปีไก่
	5. เจี่ยมจ้าน	- ปิงใหญ่		11. เจี่ยมฟุด	- ปีสุนัข
	6. ก้วยเจ้ย	- ปิงเล็ก		12. ก้วยหอย	- ปีนุ

เมื่อนับครบรอบที่ 5 และขึ้นรอบที่ 6 ก็จะมาเริ่มที่ รอบที่ 1 ใหม่ การนับปีของเมียนนี้ ปัจจุบันคนวัยกลางคนจะนับได้ การเราถามว่าอายุเท่าไรเขาจะบอกได้ทันที เพราะรู้ว่าเกิดใน รอบปีไหน และปีชื่ออะไร

ความเชื่ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเมียน

ขวัญ เมียนเชื่อว่าในร่างกายของคนเรามีขวัญ (ว่น) อยู่ตามอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทั้งหมด 12 แห่ง ได้แก่ ตา หู ปาก คอ แขน หน้าอก ท้อง ขา ข้างหัวด้านซ้าย ข้างหัวด้านขวา เท้า และมือ แต่ขวัญของเด็กอายุต่ำกว่า 12 ขวบ นั้นยังไม่แน่นอนว่าจะอยู่กับ ตัวเด็กตลอดไปหรือไม่ จึงเรียกว่า เบี่ยง เมื่อขวัญแห่งใดแห่งหนึ่งตกใจหรือออกจากร่างไป จะทำให้เจ้าของร่างกายเจ็บป่วยขึ้น ดังนั้นการเรียกขวัญของเมียนจึงเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยของเมียนได้

ความเชื่อในเรื่องโชคลางและการทำนาย เมียนเชื่อว่า ถ้าเจอสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ที่เมียน นับถือและเชื่อ เช่น มิ่งเข้าบ้าน เก้งพลัดหลงเข้ามาในหมู่บ้าน กระรอกกระโดดผ่านหน้า และต้นไม้

บั้นขวงทาง นกถ่ายอุจจาระใส่ ฯลฯ จะเป็นสิ่งที่ไม่ดี หรือบางทีเหตุลวงหน้า เมียนเรียกว่า “เป็นไก่อ” ซึ่งอาจจะเป็นการกระทำของวิญญาณ หรือผีที่ไม่ดี ถ้าหากเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ นี้ จะต้องมีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ เพื่อให้สิ่งที่ไม่ดีต่างๆ ผ่านพ้นไป และต้องอยู่กรรม หรือ “เก” 3 วัน นอกจากนี้เมียนยังมีความเชื่อในเรื่องการทำนายโดยการดูกระดูกไก่ ถึงการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยถ้าหากผลการทำนายออกมาไม่ดี ก็จะต้องการทำกิจกรรมนั้น ๆ

ความเชื่อในเรื่องของวันดี และการหาฤกษ์ยาม ในวิถีชีวิตของเมียน อาจจะพูดได้ว่า กิจกรรมทุกอย่างที่สำคัญ จะต้องเกี่ยวข้องกับฤกษ์ยามเกือบจะทุกกิจกรรมเพราะเรื่องของพิธีกรรมเป็นสิ่งสำคัญและเป็นเรื่องใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน จะมีการเลือกวันดี วันมงคล ซึ่งถ้าไม่มีการฤกษ์ยาม เมียน จะกล้าทำกิจกรรมที่สำคัญเหล่านี้หากไม่เชื่อและทำแล้วจะทำให้เกิดผลเสียตามมาทีหลังมากมาย เมียนนับวันโดยจะมีวันทั้งหมด 60 วัน จะหมุนไปเรื่อย ๆ วันเหล่านี้ เมียนเรียกว่า “แก่ง จ๊าบ” การจะหาฤกษ์ยามทำอะไรต้องดู “แก่ง จ๊าบ” เป็นหลัก

การละเล่น

1. เฮล้าดังจวง ใช้ไม้ไผ่ทำ คล้ายกับหนังสะตึก จะเจาะกลางไม้ไผ่และทำที่ติดไว้และด้านล่างจะมีรูสำหรับล้อค เมื่อใส่ลูกหินเสร็จก็จะกดด้านล่างเพื่อติดลูกหินสำหรับเด็กโต
2. ม้าเกะ(ขาหยั่ง)ใช้ไม้ไผ่หรือไม้ธรรมชาติทำก็ได้ สำหรับเด็กอายุ 10 ปี และสำหรับผู้ใหญ่
3. ฮน้า (หน้าไม้)
4. นน่อจิวแพ้อ (ก้านกล้วย) จะนำก้านมาตัดเปลือกให้ตั้งขึ้นหลาย ๆ อัน ใช้มือปาดเร็ว ๆ ก็เกิดเสียงให้เล่นสำหรับเด็กเล็ก เพราะจะมีความปลอดภัยกว่า
5. เปี่ยมเตี้ยงหน่อม (เป่าใบไม้ไผ่) ต้องเป็นใบอ่อนๆ
6. หังฟ้าง (ป็นไม้ไผ่) ใช้กิ่งไม้ไผ่ที่ค่อนข้างแก่สำหรับกระบอกป็น และเหลาไม้ไผ่อีกอันหนึ่ง สำหรับเป็นตัวยิง กระสุนนิยมใช้ผลของต้นไม้ชนิดหนึ่ง เมียนเรียกว่า “หน่อเจี้ยน”
7. เฮล้าดังแพ็ด (กระบอกสูบน้ำ) ใช้ไม้ไผ่ที่ค่อนข้างแก่ทำเป็นตัวกระบอกและทำที่สูบโดยตัดจากรองเท้าแตะเก่า ๆ เป็นวงกลมมาเสียบกับที่สูบ ใช้สำหรับเด็กอายุ 4 ปีขึ้นไป
8. ลานของเล่น ร่ม ปืน ม้า อานม้า ใช้ต้นอ่อนในการสาน
9. หนะ จิ้น (ขอไม้ไผ่)
10. เฮล้าดงหนู่ (ขลุ่ย) ใช้ไม้ไผ่ทำ เพื่อให้เด็กๆ ใช้เป่า
11. จยัด (ปี) เป็นของเล่น

หมายเหตุ กลอง, ฉิ่ง, ฉาบ ไม้ไซของเล่นใช้ในการประกอบพิธีกรรม

ในชีวิตสังคมประจำวันของเมียน การละเล่น ที่แสดงออกถึงความรื่นเริงตามประเพณีในเทศกาล ต่างๆ กล่าวได้ว่าเกือบไม่มีโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะการละเล่นในวัยผู้ใหญ่ หรือวัยหนุ่มสาว ในวัยเด็กการละเล่นของบเด็ก ๆ มีเพียงไม่กี่อย่าง เช่น การเล่นไล่จับกัน ซึ่งเล่นรวมทั้งเด็กชายและเด็กหญิง การเล่นลูกข่าง การเดินไม้ต่อขา เป็นต้น

เมียนไม่มีการละเล่นตามประเพณีประจำเทศกาลที่มีรูปแบบชัดเจนโดยเฉพาะการละเล่นของเมียนมักเป็นการละเล่นที่อาศัยเล่นในโอกาสของงานพิธีกรรมต่าง ๆ และก็มักเป็นพิธีกรรมแต่งงานเท่านั้นที่สามารถแสดงการละเล่นได้สนุกสนานเต็มที่

การละเล่นของเมียนที่แบ่งอยู่ในพิธีแต่งงาน คือ

1. การละเล่นที่เรียกว่า “เหละตี้วเพย” วิธีการเล่นเป็นการเดินรำเป็นคู่ ๆ โดยผู้เดินถือภาตและถ้วยเพื่อแจกถ้วยเหล้าแก่แขกที่นั่งอยู่ที่โต๊ะอาหาร “เหละตี้วเพย” เป็นการเดินรำเพื่อสร้างความสนุกสนานและขบขันแก่ผู้ชม โดยแขกของเจ้าบ่าวจะเป็นผู้เดิน มีดนตรีทำจังหวะประกอบ การละเล่น “เหละตี้วเพย” ชายจะเป็นผู้เล่น

2. การละเล่นที่เรียกว่า “เหยยั้งเบี่ยนแบ่ง” เป็นการละเล่นในงานแต่งงานอีกเช่นเดียวกัน วิธีการเล่นเป็นการเปลี่ยนที่นั่งของแขกที่นั่งโต๊ะรับประทานอาหาร โดยเปลี่ยนที่นั่งกลับข้างกันและกัน ความมุ่งหมายของการละเล่นแบบนี้คือเพื่อความสนุกสนาน แต่ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมเล่น

3. การละเล่นที่เรียกว่า “กุ้นตี้ว” เป็นการละเล่นในช่วงท้าย ๆ ของพิธีแต่งงาน คือในการเลี้ยงอาหารรอบสุดท้าย แขกฝ่ายเจ้าบ่าวเจ้าสาว ทั้งชายและหญิง ทั้งที่แต่งงานแล้วและยังไม่แต่งงาน จะเล่น “กุ้นตี้ว” คือหญิงและชายนั่งกอดคอกันกินเหล้าที่โต๊ะอาหารได้โดยไม่มีข้อกีดสา ต่างฝ่ายต่างป้อนเหล้าแก่กันและกัน “กุ้นตี้ว” เป็นการละเล่นในงานเลี้ยงแต่งงานที่มีความสนุกสนานครึกครื้นมาก

4. ป็องหญ่ (เป้ายิ่งจูบ) เป็นวิธีการเล่นบวกละ

คำที่ 1 ต่วยเม่ย	คำที่ 2 ขานเยียน	คำที่ 3 ลูตี
คำที่ 4 อู้จู้	คำที่ 5 หลัวห่อ, หลูห่อ	คำที่ 6 ฉยี่ชิน
คำที่ 7 ป่าม้า, ป่าต่าน	คำที่ 8 เจี้ยวต่าง	คำที่ 9 ช้วนคาย

อาหารและการบริโภค

1. แหล่งอาหารที่ผลิตขึ้นเอง

อาหารจากการเพาะปลูกจะเป็นอาหารหลัก ข้าวและผักชนิดต่าง ๆ โดยจะปลูกผสมลงในไร่ เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ทานตะวัน งาดำ งาขาว พริก มะเขือ มะเขือเทศ น้ำเต้า ฟักทอง ฟักเขียว ถั่วชนิดต่าง ๆ ผักกาด กระเทียม เผือก มันเทศ ขิง ข่า หอม

2. แหล่งอาหารที่ได้จากธรรมชาติ

อาหารจากป่า สามารถหาได้ทุกฤดูกาลและตลอดปี แต่ละฤดูกาล ชนิดและประเภทของอาหารก็จะแตกต่างกันในแต่ละฤดู ซึ่งจะขึ้นอยู่กับธรรมชาติและพื้นที่ด้วย ตัวอย่างอาหารจากป่าธรรมชาติ ได้แก่ เห็ดชนิดต่าง ๆ หน่อไม้ หวาย ปลีกล้วยป่า ผักขม ชะอม ลูกตำลึง กระถ่อน มะเขือพวง ลูกก่อ ผักหวาน อาหารประเภทโปรตีน ได้แก่ หมูป่า ไก่ป่า อีเก้ง นก กระต่าย เลน กระรอก เม่น ลิ่น ฯลฯ

อาหารที่ได้จากแหล่งน้ำ ได้แก่ ปลาชนิดต่าง ๆ ปู หอย กุ้ง เต้า ผักกูด ผักบุ้ง กบ เขียด ลูกอ๊อด ฯลฯ ซึ่งส่วนมากอาหารจากแหล่งน้ำจะเป็นสัตว์น้ำ

3. แหล่งอาหารจากภายนอกชุมชน

ปัจจุบันหมู่บ้านส่วนใหญ่มีถนนตัดผ่าน การคมนาคมระหว่างชุมชนสะดวกสบาย วัฒนธรรมการบริโภคใหม่ ๆ เข้ามา มีการค้าขายระหว่างหมู่บ้าน ชนิดของอาหารจากภายนอก ได้แก่ อาหารประเภทปรุงรส เช่น น้ำปลา น้ำตาล กะปิ ผลชูรส เกลือ อาหารสำเร็จรูป อาหารประเภทอาหารแห้ง อาหารประเภทผัก และเนื้อสัตว์ชนิดต่าง ๆ

การประกอบอาหาร

การหุงข้าว

โดยทั่วไปเมียนหงข้าวแบบเช็ดน้ำ ในแต่ละบ้านหุงข้าวคราวละมาก ๆ หม้อโต ๆ เพราะนอกจากรับประทานเฉพาะมื้อแล้ว ยังสามารถห่อไปกินในไร่และเหลือไว้ให้เด็ก ๆ กินตลอดวันได้ด้วย การหุงข้าวเริ่มด้วยการเอาข้าวใส่หม้อล้างน้ำ 1-2 ครั้ง แล้วนำไปตั้งไฟ ไม่นานน้ำจะเดือด จะทิ้งไว้ระยะหนึ่ง เมื่อต้มมาปิบดูพอเห็นว่าสุกแล้วจะรินน้ำข้าวที่เดือดออกพอประมาณแล้วนำหม้อข้าวมาวางบนไฟชั่วคราว แล้วยกลงวางไว้หน้าเตาไฟที่เกลี่ยถ่านร้อน ๆ ออกมาลาดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ข้าวระอุดี อาจใช้ไม้คนข้าวคนบ้าง

การปรุงอาหาร

เมียนหงนิยมรับประทานอาหารที่สุกแล้วทุกชนิด ยกเว้นอาหารประเภทลู้ ซึ่งประกอบด้วยเลือดสด ๆ นิยมใช้เครื่องเทศที่ทำจากตะไคร้ หอมด่วน ผักไผ่ และถั่วพูนก ซึ่งหาได้ในป่านำมาสับให้ละเอียดแล้วนำลงกวนกับเนื้อที่สับแล้วในเลือด จนเลือดจับเป็นก้อน

อาหารลู้เป็นที่ยิยมมากสำหรับผู้ชายในวัยกลางคนขึ้นไป คนหนุ่มและเด็กไม่ค่อยนิยม การกินลู้ที่มีเลือดเช่นนี้ เชื่อกันว่าจะไปสร้างเลือดในร่างกาย

อาหารของเมียนปรงแบบง่าย ๆ เริ่มต้นจากการตั้งกระทะบนไฟใส่น้ำมันหมู พอสมควร ตามความจำเป็นสำหรับอาหารแต่ละชนิด เมื่อร้อนได้ที่แล้วเติมน้ำลงไป ใส่เกลือ ตั้งไฟไว้พักหนึ่ง 5-10 นาที ใส่ผักหลักจากสุกก็ยกลงวางไว้บนหิ้งข้างฝา ซึ่งนิยมทำเป็นที่รองเป็นชดกลม ๆ ด้วยฟางข้าว บางทีก็วางไว้บนเตาไฟ

ผักที่ใช้ปรุงอาหาร จะได้รับการล้างน้ำก่อนแล้วนำมาลงกระทะใช้มือบิดให้ขาดเป็นท่อน ๆ ไม่นิยมใช้มีดหั่น ยกเว้นพืชผักบางอย่าง เช่น มะเขือ แตงกวา ฟักทอง มะระ ซึ่งเป็นพืชที่นิยมมาก นำมาหั่นจนฝอยแล้วผัดน้ำมัน

การปรุงรส

อาหารโดยทั่วไปของเมียนมีรสเค็มเพียงอย่างเดียวรสเปรี้ยว หวาน และเผ็ดแทบจะไม่มี ถึงแม้ว่าเมียนนิยมกินเผ็ดแต่ไม่นิยมปรุงอาหารให้มีรสเผ็ดไม่มีการแกงโดยใช้เครื่องแกงแบบพื้นราบ

เครื่องปรุงรสต่าง ๆ นิยมซื้อมาจากตลาดในพื้นที่ราบ เช่น เกลือ นิยมซื้อเกลือครั้งละมาก ๆ อาจเป็นกระสอบ นอกจากซื้อทีเดียวแล้วยังแบ่งปันกันได้ด้วย นอกจากใช้ในการปรุงรสอาหารแล้ว เกลือยังใช้ในการเชิญแขกฝ่ายเจ้าสาวในการแต่งงานอีกด้วย

น้ำปลา โดยปกติทั่วไป เมียนยังไม่นิยมใช้น้ำปลาเท่าใดนัก อาหารที่ปรุงให้ลูกใช้เกลือเพียงอย่างเดียว น้ำปลาถ้าจะมีใช้ก็เฉพาะทำน้ำจิ้มเท่านั้น

น้ำตาลทราย ใช้กันน้อยมากในการประกอบอาหาร โดยทั่วไปเมียนไม่นิยมรสหวาน ผงชูรสเป็นผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ ที่ใช้กันค่อนข้างแพร่หลาย แต่ไม่นิยมใส่ผงชูรสลงในอาหารขณะที่ปรุงอยู่บนเตาไฟนิยมหยะลงชูรสลงในถ้วยแฉกเวลารับประทานเลยทีเดียว

โดยทั่วไปอาหารจะได้รับการตระเตรียมในครัวซึ่งเป็นส่วนของผู้หญิง จะมีเตาไฟอยู่ 2 ประเภท คือเตาไฟแบบก่อด้วยดินเป็นแท่งภายในเจาะว่างมีปากประตู 2 ด้าน สำหรับใส่ฟืน ด้านบนเจาะเป็นที่ตั้งหม้อ ซึ่งนิยมทำไว้ 2 ที่ ขนาดใหญ่และเล็กอย่างละที่

นอกจากเตาแบบนี้แล้ว บางบ้านอาจมีเตาสามขา คือใช้ก้อนหิน 3 ก้อนวางเป็น 3 มุม หรือใช้สามขาที่ทำด้วยเหล็ก

เตาไฟสำหรับต้มอาหารเลี้ยงหมูทำเป็นเตาขนาดใหญ่สำหรับวางกระทะใบใหญ่มีลักษณะกลม นอกจากการต้มอาหารให้หมูแล้ว ยังใช้สำหรับการต้มน้ำเพื่อใช้ในการลวกหมูเพื่อให้สุกง่ายขึ้น หรือใช้ต้มน้ำเพื่อให้คนป่วยอาบ ต้มหรือหนึ่งขนม จั้วเจี้ยะ จั้วด้าว (ซึ่งเป็นขนมที่ใช้ในงานพิธี) นอกจากนี้แล้วยังใช้ในการต้มกลั่นสุราด้วย

เตาอีกเตาหนึ่งอยู่หน้ายกพื้นสำหรับรับรองแขก (ฟ่าง) ความจริงลักษณะเป็นกองไฟมากกว่าเตาไฟแต่ในบางบ้านเขาใช้เตาสามขาวางครอบกองไฟนี้ด้วย เพื่อใช้ต้มน้ำร้อนหรือต้มน้ำชาสำหรับดื่ม เมียนชอบนั่งล้อมรอบกองไฟกองนี้ แล้วแลกเปลี่ยนกันสูบบ้องยาน้ำ เคยมีบางคนพูดไว้ว่า ไฟกองนี้ไม่มีวันดับเลยในบ้านเมียน บางบ้านที่มีสมาชิกอาศัยอยู่หลายครอบครัว และมีคนเจ็บป่วยในครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งเตาไฟนี้อาจใช้สำหรับทำอาหารพิเศษให้คนป่วยด้วย

เชื่อกันว่ามีผีตนหนึ่งอาศัยอยู่ที่เตาไฟ การรตนน้ำลงบนเตาไฟถือเป็นข้อห้ามทางจารีตประเพณีอย่างหนึ่ง ทั้งนี้หมายถึงการรตนน้ำลงบนเตาไฟ โดยเจตนาเท่านั้น การนึ่งยื่นเท้าไปสูเตาไฟและการนั่งผิงไฟโดยการนั่งหันกันให้เตาไฟ จะกระทำไม่ได้ เช่นเดียวกับหญิงที่มีครรภ์ จะต้องไม่เดินผ่านปากเตาไฟ ในระยะใกล้ ๆ โดยเชื่อกันว่าข้อห้ามเหล่านี้ได้รับการละเมิด ผีเตาไฟจะทำร้ายผู้อาศัยโดยการทำให้เกิดมีบาดแผลหรือมีแผลพุพองและมีการเจ็บป่วยเหมือนถูกไฟไหม้

อุปกรณ์การประกอบอาหาร

1. หม้อข้าว ปัจจุบันนิยมใช้หม้ออลูมิเนียมที่ซื้อมาจากตลาด มีทั้งหม้อข้าวที่มีหูและแบบที่ไม่มีหูในสมัยก่อนใช้หม้อเหล็กลักษณะคล้ายบาตรพระแต่มีหูสำหรับยก ในปัจจุบันบางบ้านยังคงเก็บรักษาหม้อข้าวชนิดนี้ไว้

2. กระทะ ใช้ในการปรุงอาหารประเภทผัด แกง ไม่นิยมใช้หม้อ แต่ละบ้านจะมีกระทะหลายใบ

3. ตะหลิว มีใช้บ้างแต่ไม่ค่อยนิยมกัน ใช้ขึ้นที่ตักข้าว หรือใช้ไม้ซึ่งมีลักษณะเป็นพายเล็ก ๆ ใช้คนข้าวแทนตะหลิว

4. ไม้คนข้าว (ฮ่างเจ้) นิยมทำด้วยไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ไผ่มีลักษณะคล้ายพายเรือแต่มีขนาดเล็ก การหุงข้าวที่ไม่ใช้ไม้คนข้าว ข้าวจะไม่ระอุดี เพราะนิยมหุงข้าวแบบเช็ดน้ำ

5. ตะเกียบ เมียนนิยมใช้ตะเกียบในการรับประทานอาหาร ซึ่งจะเหลาจากไม้ไผ่ จะมีการย้อมตะเกียบให้เป็นสีแดงเพราะถ้านำมาใช้ในงานพิธีต่าง ๆ จะถือว่าเป็นสิริมงคล เช่นงานแต่งงานและการย้อมสีตะเกียบนี้เพื่อเป็นการรักษาให้ตะเกียบใช้ได้นาน ตะเกียบจะไม่ขึ้นราโดยปกติจะเก็บตะเกียบไม้คนข้าว ไว้ในกระบอกไม้ไผ่ที่ติดอยู่กับชั้นวางอุปกรณ์ต่าง ๆ

การถนอมอาหาร

เมียนนิยมถนอมอาหารประเภทนี้และผักสำหรับไว้รับประทานในระยะเวลายาวโดยเฉพาะการเก็บเนื้อหมู วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้สามารถทำได้หลายวิธีเช่น

1. การแขวนเนื้อหมูไว้ ได้พาดานหึ่งในครัวปล่อยให้รมควันไฟจนส่วนนอกมีสีดำคล้ายติดเขม่าไฟสามารถเก็บเนื้อไว้ได้นานเมื่อรับประทานก็นำมาเสาด้านนอกทิ้งไป เนื้อด้านในยังคงสภาพเดิมอยู่

2. อ้อชุย คือการคองเนื้อหมูเพื่อทำให้เนื้อหมูเปรี้ยว โดยจะเอาเนื้อหมูมาหั่นเป็นชิ้นเรียกใส่ไหและโรยเกลือให้ทั่ว จนเต็มไหแล้วปิดปากไหให้แน่น หากปาดหนังหมูมาสับและเอาข้าวสุกมาใส่จะทำให้เนื้อหมูรสชาติเปรี้ยวเร็วขึ้นและสามารถเก็บไว้ได้นาน

3. อ้อบัวนชุย เนื้อคอง จะหั่นเนื้อหมูให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ เอาข้าวสารแช่น้ำ 2 – 3 ชั่วโมง และนำมาตำให้ละเอียดเป็นข้าวผล เอามาคลุกเนื้อแล้วใส่น้ำเล็กน้อย เก็บไว้รับประทานได้นาน เป็นปีโดยเอาใส่ไหไว้แต่ถ้าเปิดไหเอาออกมารับประทานแล้วต้องปิดให้ตมิมะนั้นจะเน่ามีกลิ่นเหม็นหรือถ้าเปิดไหแล้วก็ต้องเอาออกมากินเป็นประจำ

4. อึบอ้อชุย คือการเอาเนื้อมาคั่วในกระทะให้น้ำมันออกเมื่อสุกแล้วตักไว้ให้เย็นแล้วเอาเกลือใส่ปิดฝาไว้ให้มิดชิด

5. หน่อไม้คอง ใช้หน่อไม้คองกับเกลือ ใช้ได้ทั้งเป็นหน่อและที่ขอยแล้ว โดยสัดส่วนหน่อไม้ 1 ไห เกลือ ½ กิโลกรัม ใส่ไหและเติมน้ำปิดฝาไหให้แน่น

6. ผักกาดคอง (ไร่ชุย) จะเอาผักกาดมาหั่นฝอย แล้วเอาน้ำข้าวร้อน ๆ ใส่ คองไว้ประมาณ 4 – 5 วันหรือจนกว่าจะเปรี้ยว แต่ถ้าคองมากๆ ควรใส่น้ำข้าวที่ร้อนปนข้าวสุกด้วยจะทำให้เปรี้ยว ถ้าจะเก็บไว้นาน ๆ ให้เทน้ำทิ้งไปแล้วเอาของหนัก ๆ ปิดทับไว้ก็จะเก็บผักกาดนี้ไว้รับประทานได้นานไม่น้อยกว่า 6 เดือน นอกจากใส่ไหแล้วอาจคองโดยใส่กระบอกไม้ไผ่ ปิดปากกระบอกด้วยใบกล้วยที่รมไฟแล้วฉีกเป็นฝอย ๆ อัดให้แน่นคล้าย ๆ ปิดกระบอกข้าวหลาม

7. แคบหมู เมื่อฆ่าหมูจะเอาเอาไขมันติดกับหนังหมูมาทอดในกระทะขนาดใหญ่เพื่อให้ไขมันออกหมด ก็จะได้แคบหมู การเก็บนั้นจะต้องเก็บรวมกับน้ำมันในไหน้ำมัน อาจเพิ่มเนื้อแกงที่ทอดสุกแล้วเก็บไว้รวมกันเมื่อถึงเวลารับประทานก็ตักออกมาอุ่นให้น้ำมันออกแล้วนำมาประกอบอาหารต่อ

ข้าวซ้อมมือ

ข้าวที่เมียนฮุงรับประทานประจำวันเป็นข้าวซ้อมมือ การตำข้าวจะใช้ครกกระเดื่อง เกือบทุกหลังคาเรือน จะมีครกกระเดื่องภายในบ้านและถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อขวัญของเด็ก ขวัญของเด็กทารกในครรภ์มารดา ในช่วงเดือนที่สามและเก้า จะอยู่ที่ครกกระเดื่อง จึงมีข้อพึงสังวรในเรื่องการเอามิดพันไม้ครกกระเดื่อง

โดยปกติเป็นงานของแม่บ้านหรือหญิงสาวในบ้านที่จะต้องเตรียมข้าวสารสำหรับหุงรับประทาน เมียนหมินิยมตำข้าวไว้รับประทานหลาย ๆ มื้อ จะตำเพื่อหุงเฉพาะมื้อเท่านั้น ประมาณ 20.00 – 21.00 น. ภายหลังจากเสร็จงานบ้านที่เกี่ยวกับการเตรียมอาหารและการบริการสมาชิกในครอบครัวแล้ว แม่บ้านหรือหญิงสาวในบ้านจะตำข้าว เสียงครกกระเดื่องจะดังไป

ไกล บางบ้านนิยมตำข้าวในตอนเช้าตรู่ คือเมื่อก่อนไฟตั้งหม้อข้าวแล้วผู้หญิงจะตำข้าวและเสียงตำข้าวนี้จะช่วยปลุกให้ผู้อื่นตื่นนอนด้วย

ข้าวซ้อมมือหรือข้าวตำด้วยครกกระเดื่อง เป็นที่นิยมเพราะถือว่ามีวิตามินสูง อร่อย เคยมีเรื่องเล่าในนิยายปรัมปราว่า เมื่อตอนเกิดแห่งแล้งในสมัยที่เมียนอยู่ในประเทศจีน ความแห้งแล้งความอดอยากทำให้ผู้คนล้มตายเป็นอันมาก เมียนเล่าว่าผู้ชายตายเร็วกว่าผู้หญิง 2 วัน ผู้ชายจะทนความอดอยากอยู่ได้เพียง 5 วัน ในขณะที่ผู้หญิงทนอยู่ได้นานถึง 7 วัน ทั้งนี้เพราะผู้หญิงเป็นผู้ตำข้าวมีร่างกายแข็งแรง

ครกกระเดื่องชนิดใช้แรงคน

ครกกระเดื่องของเมียนมี 2 ประเภท คือ ครกกระเดื่องแรงคนเรียกว่า “ต๋อย” และครกกระเดื่องแรงน้ำเรียกว่า “อวม ต๋อย” สำหรับประเภทหลังนี้มีเฉพาะในหมู่บ้านที่มีลำธารใกล้บ้านมีน้ำตลอดปี ตรงปลายคานครกกระเดื่องแทนที่จะเป็นไม้สำหรับคนกด ใช้รางไม้ไผ่พอสสมควรผูกติดเข้า เมื่อปลายน้ำให้ไหลลงเต็มราง จะมีน้ำหนักมากพอที่จะกดคานลงทำให้อีกด้านหนึ่งที่มีสากติดอยู่ยกขึ้น ในจังหวะที่ด้านกระเดื่องจะมีน้ำหนักมากกว่าก็จะตกลงในครก เป็นดังนี้สลับกันไปตามปกติจะใส่ข้าวในตอนกลางคืนซึ่งทำให้เราได้ยินเสียงครกทำงานเป็นจังหวะตลอดคืน เหตุผลที่ไม่ตำข้าวกลางวันเพราะไม่ต้องการให้ไก่อมารบกวนนอกจากในบางแห่งทำโรงล้อมป้องกันมิให้ไก่เข้าใกล้

ข้าวตำด้วยครกกระเดื่องจะมีสีไม่ขาวจัด มีรำและเมล็ดข้าวเปลือกไม่แตกปะปนอยู่ ต้องเอามาผัดด้วยกระดัง ทำให้รำข้าวสำหรับใช้เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู ด้วย

อาหารสำหรับบุคคลวัย ต่าง ๆ

1. อาหารสำหรับกลุ่มสตรีมีครรภ์และหลังคลอด -

อาหารสำหรับสตรีมีครรภ์โดยทั่วไป ไม่มีรูปแบบพิเศษ เป็นอาหารธรรมดาที่บริโภคทั่วไปในชีวิตประจำวัน เฝ่าเมียนจะให้สตรีมีครรภ์บริโภค เนื้อไก่ หมู ไข่ พริกไทย และผักใบเขียวต่าง ๆ แต่จะมีข้อห้ามบางอย่างคือ ห้ามไม่ให้บริโภคสัตว์ป่า คือ เขี้ยว เสือ แมวป่า รวมถึงสัตว์ที่ถูกกัดหรือเลืกกัด และผลไม้ทุกชนิดที่มีลักษณะเผ็ด

เมียนจะให้ความสำคัญกับสตรีหลังคลอดมาก ควรบริโภคข้าวหมากต้มไก่ใส่สมุนไพรเป็นอาหารจานหลัก อาหารต้องห้ามของสตรีหลังคลอดคือ มะเขือม่วง พักทอง ยอดผักทอง แตงกวา พักเขียว ปลีกล้วย กล้วยสุก มะละกอสุกอมซึ่งมีเมล็ดในผลเริ่มงอกแล้ว กะหล่ำปลี ฝรั่ง ปลา

2. อาหารสำหรับเด็กทารกและเด็กเล็ก

อาหารสำคัญสำหรับเด็กแรกเกิดหรือวัยทารกคือ นมแม่ เด็กทารกจะได้กินนมแม่อย่างเต็มที่เพราะถูกเลี้ยงดูได้อยู่ใกล้ชิดกับแม่ตลอดเวลา เด็กวัยทารกจะเริ่มได้รับอาหารเสริมนอกจาก

นมแม่ ตั้งแต่มีอายุประมาณ 3 - 4 - 5 เดือน เป็นต้นไป อาหารเสริมสำหรับเด็กทารก ได้แก่ กล้วยบด ไข่ต้ม ต้มจืด โจ๊กหมู โจ๊กไก่ ข้าวผสมน้ำตาลลูกน้ำตาลหรือเกลือ ข้าวบดกับกล้วย

ข้อห้ามเรื่องอาหารสำหรับเด็กทารก เช่น ห้ามบริโภคเกลือ แมวป่า เหี้ยวน นกเค้าแมว และสิ่งที่มีชื่อว่า “ม้วยยอม” เพราะเชื่อว่าถ้าให้บริโภคแล้วจะทำให้เด็กเล็กมีอาการชัก

3. อาหารสำหรับผู้สูงอายุหรือคนชรา

สำหรับผู้สูงอายุหรือคนชรา จะบริโภคอาหารตามปกติที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน ไม่มีรูปแบบอาหารพิเศษเฉพาะกลุ่ม เป็นอาหารธรรมดา ๆ เช่น ต้มจืดผักต่าง ๆ ต้มเนื้อ เป็นต้น โดยปกติผู้สูงอายุจะบริโภคอาหารที่มีรสไม่จัด ไม่เผ็ดมากเกินไป และควรเป็นอาหารที่ย่อยง่าย นุ่ม ไม่แข็งมาก และโดยจารีตประเพณีจะให้เกียรติผู้สูงอายุ จะต้องดักอาหารเสิร์ฟให้ผู้สูงอายุ ก่อนคนอื่น ถ้าจำเป็นจะต้องบริโภคก่อนก็ต้องดักแบ่งอาหารเก็บไว้ให้ผู้สูงอายุ

4. อาหารสำหรับกลุ่มผู้ป่วย

อาหารสำหรับกลุ่มผู้ป่วย มีหลักเกณฑ์พิจารณาว่า อาหารสำหรับผู้ป่วยควรย่อย ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ปรุงรสจัด เช่น ต้มผัก ปิ้งเนื้อคลุกเกลือ ไข่ลวกหรือไข่ต้ม ข้าวต้มปรุงรสด้วยเกลือ แกงหมูที่ต้มหมูเปื่อย และมีข้อห้ามบางอย่างดังนี้

1. ห้ามผู้ป่วยเป็นโรคเหน็บชา รับประทานอาหารประเภทดอง เพราะจะทำให้อาการของโรคหายช้า

2. ห้ามผู้ป่วยเป็นตุ่มตามผิวหนัง รับประทานอาหารประเภทเนื้อเพราะจะทำให้อาการของโรคหายช้า

3. ห้ามผู้ป่วยด้วยโรคหวัด รับประทานอาหารที่มีรสหวาน เพราะจะทำให้อาการของโรคหายช้า

4. ห้ามผู้ป่วยที่บาดเจ็บจากเอ็นขาด รับประทานอาหารประเภท ไก่ ปลา กบ ปู

5. ห้ามผู้ป่วยทั่วไปรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยวิธีผัดเพราะจะทำให้ผู้ป่วยเกิดอาการร้อน

6. ห้ามผู้ป่วยทั่วไป รับประทานอาหารประเภทที่มีน้ำมัน

อาหารในโอกาสต่าง ๆ

การประกอบอาหารในงานพิธี หรือเทศกาลต่าง ๆ นั้น การเตรียมอาหารย่อย การปรุงอาหารจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง

อาหารที่ใช้ในงานพิธีกรรมหรือในงานเทศกาลต่าง ๆ จะใช้หมูหรือไก่ ซึ่งเป็นสัตว์ในพิธีกรรมหลังทำพิธีเสร็จจะนำมาประกอบอาหารใช้เลี้ยงแขกหรือเพื่อนบ้านที่มาช่วยงาน

เนื้อหมูหรือไก่ ซึ่งใช้ในพิธีเลี้ยงผีหมู่บ้าน ซึ่งจัดขึ้นในป่าข้างบ้านและทุกครอบครัวมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายเท่ากันเมื่อเสร็จพิธีแล้วจะต้องรับประทานให้หมดห้ามนำกลับไป

บ้านในวันขึ้นปีใหม่ เมียนไม่นิยมรับประทานผัก ถือว่าหากรับประทานผักในวันปีใหม่ จะทำให้มี
หญ้าขึ้นในไร่มา

ข้อห้ามเรื่องอาหารในงานพิธี

1. งานพิธีบวชเล็ก (กว่าตัง) และพิธีบวชใหญ่ (โตไซ) ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์และน้ำมัน
2. งานแต่งงาน อาหารมื้อแรกที่เลี้ยงต้อนรับคณะของเจ้าสาว ห้ามใช้ผัก ให้ใช้แต่เนื้อสัตว์
บทเพลงและทำรำ

ในสังคมของชาวเมียน (เย้า) บทเพลงจะเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่ง ซึ่งสัมพันธ์กับวิธีการ
ดำเนินชีวิตตลอดคล้อยกับขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างแน่นแฟ้น

เพลงของเมียน เป็นเพลงที่มีลักษณะเรียบง่ายไม่ซับซ้อน การขับร้องจะเป็นการร้องเดี่ยว
เพียงอย่างเดียว และไม่ใช่ดนตรีประกอบการร้องเพลง เว้นแต่การร้องเพลงบางชนิดที่อาจมีดนตรี
รับเมื่อ ร้องจบ

1. โอกาสร้องเพลง การร้องเพลงของเมียนร้องได้ทุกเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน ทั้ง
ร้องตามลำพังและร้องให้ผู้อื่นฟัง ในเวลากลางวันขณะทำงาน ผู้ทำงานจะร้องเพลงไปด้วยก็ได้
หรือหนุ่มสาวร้องเพลงโต้ตอบกันร้องเชิญชวนเพื่อสร้างความสนิทสนมกันก่อนการเลือกคู่คุยกัน
ในเวลากลางคืน

การร้องเพลงโต้ตอบกันในเวลากลางคืนเป็นที่นิยมมาก ในกรณีที่มีหนุ่มหรือสาวจากต่าง
หมู่บ้านมาพักค้างคืน มักจะมีการทำท่ายประลองร้องเพลงโต้ตอบกัน การปฏิเสธไม่ร้อง หรือร้อง
ไม่ได้ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถือเป็นเรื่องที่อับอาย และไม่มีภูมิ

การร้องเพลงในเวลากลางคืน จะต้องก่อกองไฟขึ้นที่บริเวณลานนอกบ้าน เพื่อให้ฝ่าย
หญิงมานั่งข้างกองไฟแล้วร้องเพลงโต้ตอบกันคนละฝั่ง และคนร้องก็จะกระจายกันอยู่รอบๆ
ปะปนอยู่กับคนดูและผลัดกันร้องทีละคน

การร้องเพลงในเวลากลางคืนเป็นการร้องเพลงที่สนุกสนานสำหรับผู้ชมและผู้ฟัง เพราะ
เป็นการร้องตอบโต้ของชายหญิงในทำนองและเปลี่ยนปฏิภาณไหวพริบในเรื่องต่าง ๆ และ
การเกี้ยวพาราสีฝ่ายที่มีปฏิภาณไหวพริบดี สามารถใช้คำร้องเปรียบเปรย ที่เป็นโวหารกินใจ จนอีก
ฝ่ายหนึ่งแพ้ไปก็ได้

2. เนื้อหาสาระของเพลง เนื้อหาสาระของเพลงเมียนโดยทั่วไปเป็นเรื่องเกี่ยวกับ
ความรักของหนุ่มสาว บรรยายความเรื่องราวโดยทั่ว ๆ ไป ทักทายและโต้ตอบแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็น รำพันถึงความทุกข์ยาก และญาติพี่น้องที่อยู่ไกล กัน เป็นต้น

3. รูปแบบของเพลง เมียนมีรูปแบบการร้องเพลงแตกต่างกัน 2 รูปแบบ คือ

- 3.1 "ปาวจยุงซี" เป็นการร้องเพลงตามรูปแบบที่มีฉันทลักษณ์ คือ กำหนด

จำนวนพยางค์ร้องขึ้นและจำนวนพยางค์ร้องลงไว้ เป็นรูปแบบตายตัว เช่น ร้องขึ้น 4 พยางค์ ลง 3 พยางค์ จำนวน 2 ชุด เช่น เหลียงฟามเซียววัน / เสยหม่วนเกี่ยม / หม่วนเกี่ยมมอยแห่ง / หายโหล่เจียว เป็นต้น

3.2 “โตะจยุงซ์” คำว่า “โตะ” หมายถึงการอ่าน โตะจยุงซ์ คือ การร้องเพลงในลักษณะการอ่านหนังสือ คือการร้องครั้งเดียวต่อไปเรื่อย ๆ แต่มีทำนองในการอ่าน

4. ประเภทเพลง เพลงของเมียนมีหลายประเภท และมีลีลาการร้องแตกต่างกันออกไป เพลงบางประเภทคำร้องแต่งไว้ตั้งแต่สมัยโบราณคัดลอกเป็นหนังสือเพลงที่ใช้ร้องกันมาถึงปัจจุบัน แต่เพลงโดยทั่วไป คำร้องก็มักแต่งขึ้นในสมัยปัจจุบัน ซึ่งอาจแต่งโดยผู้ขับร้องเองหรือผู้อื่นแล้วจำสืบทอดกันมาเพลงของเมียนเมื่อแยกตาม เนื้อหาสาระของการร้อง แบ่งออกได้เป็นประเภท ดังนี้

4.1 ประเภทเพลงเศร้าโศก หรือ “ด้อทหน่านจยุงซ์” เนื้อหาของเพลงจะเป็นการร้องรำพันบรรยายถึงความทุกข์ยากของผู้ร้องหรือคนอื่น ที่เกิดขึ้นจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น ความยากจน ความเจ็บป่วย ความพลัดพรากจากครอบครัว หรือบ้านเกิดเมืองนอน ฯลฯ เพลงประเภท ด้อทหน่านจยุงซ์ ร้องได้ทั้งวิธีปาวจยุงซ์ และ โตะจยุงซ์ ร้องได้ทั้งชายและหญิง การร้องมักจะร้องในเวลากลางคือหลังเสร็จงาน ร้องตามลำพัง หรือร้องให้ผู้อื่นฟังก็ได้

4.2 ประเภทเพลงถามข่าวญาติพี่น้อง หรือ “เจ้ยหม่วยจยุงซ์” เพลงประเภทนี้ร้องได้ทั้งปาวจยุงซ์ และโตะจยุงซ์ เป็นการร้องเพลงส่งข่าวถึงญาติพี่น้องถามถึงสภาพความเป็นอยู่ ในสังคมเมียนการถามข่าวคราวญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลจะใช้วิธีเขียนจดหมายเพลงส่งถึงกันผู้ได้รับจดหมายเพลงจะนำจดหมายนั้นมาร้องให้ทุกคนในบ้านฟัง ถ้าร้องไม่ได้หรืออ่านไม่ได้ก็จะให้ผู้อื่นที่มีความสามารถมาอ่านเพื่อความในจดหมายนั้นให้ฟังโดยอ่านเป็นทำนองที่เรียกว่า “โตะจยุงซ์”

4.3 ประเภทเพลงเกี่ยวพาราสี หรือ “จั้งเหยี่ยวจยุงซ์” หรือเพลงเกี่ยวผู้หญิง เป็นเพลงร้องที่มีเนื้อหาสาระในเชิงเกี่ยวพาราสีระหว่างชายและหญิง ร้องได้ทั้งวิธีปาวจยุงซ์ และโตะจยุงซ์ การร้องเพลงประเภทนี้ร้องได้ทั่วไป ไม่ว่าจะอยู่ในบ้าน นอกบ้าน หรือไปต่างถิ่น ร้องได้ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืนคือการร้องโต้ตอบหักท่ายและเปลี่ยนความคิดเห็นหนุ่มร้องเกี่ยวสาว หรือสาวร้องเชิญชวนหนุ่ม การร้องมีทั้งการร้องเดี่ยว และรวมกลุ่มโดยผลัดกันร้องทีละคน “จั้งเหยี่ยวจยุงซ์” เป็นประเภทเพลงร้องที่แสดงความสดใสรื่นเริง

4.4 ประเภทเพลงร้องในงานแต่งงาน หรือ “เซ้นตั่วจยุงซ์ หรือ ซึง ตั่ว จยุงซ์” เป็นการร้องเพลงเชื้อเชิญดื่มเหล้าในงานแต่งงาน เพลงประเภทนี้เป็นเพลงสั้น ๆ จบลงในไม่กี่

ประโยคและร้องให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ มีความมุ่งหมายเพื่อเชิญชวนผู้หนึ่งดื่มเหล้าไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงก็ตาม

การร้องเพลง “เซ้นตัวจยุงซ์” จะมีการขึ้นต้นเป็นมาตรฐานด้วยคำว่า “เซ้นโอ.... แล้วต่อด้วยคำพูดตามแต่ผู้ขับร้องจะคิดเอง ให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ การร้องเซ้นตัวจยุงซ์เป็นการร้องโต้ตอบเพื่อแลกเปลี่ยนกันเชิญชวนดื่มเหล้าการร้องโต้ตอบถือเป็นการแสดงความสามารถทางด้านปฏิภาณไหวพริบของกันและกัน

การร้องเซ้นตัวจยุงซ์ จะเริ่มเมื่อแขกเข้าประจำโต๊ะอาหาร และเจ้าบ่าว เจ้าสาวทำพิธีแจกน้ำชาแก่แขกแล้ว ก็เริ่มร้องเพลงประเภท เซ้นตัว เพื่อความสนุกสนานกันได้

4.5 ประเภทเพลงนิทาน หรือ “จยุงซ์เกี้ยว” นิทานของเมียนบางเรื่องเขียนบันทึกเป็นหนังสือไว้ ผู้เล่าที่มีความสามารถอาจนำเอานิทานมาร้องเป็นเพลงให้ผู้อื่นฟังได้ การร้องเพลงนิทานร้องได้ทั้งวิธี “ปาวจยุงซ์” และวิธี “โตะจยุงซ์”

4.6 ประเภทเพลงกล่อมเด็ก หรือ “หลาวกู่หงวา” เพลงกล่อมเด็กของเมียนไม่ค่อยมีแพร่หลาย และลักษณะของเพลงมักจะเน้นการใช้เสียงและทำนองเป็นสำคัญ ให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินที่ได้ฟัง เนื้อร้องเพลงกล่อมเด็กของเมียนจะเป็นอย่างไร ก็ได้แล้วแต่ผู้ร้องจะคิดใส่ลงไปขณะนั้น

4.7 เพลงที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมและการนับ วัน เดือน ปี ของเมียนซึ่งเป็นปีนักษัตร เรียกว่า “จาบ จ้าง จูซง” เพลงนี้มีทั้งหมด 60 บท แต่ละบทจะกล่าวถึงชื่อของแต่ละปีด้วยวัตถุประสงค์ของการแต่งเพลง นี้ขึ้นมาก็เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการท่องจำชื่อของแต่ละปี

ชาวเมียนเป็นเผ่าที่มีความร่ำรวยทางวัฒนธรรมและมีการสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาอันยาวนานบางส่วนได้ผ่านการปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาวะวิถีการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตาม ชาวเมียนจะดำเนินชีวิตภายใต้กรอบวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัดสมาชิกในสังคมมีข้อที่พึงปฏิบัติและข้อห้ามในการกระทำอยู่มาก การละเมิดจารีตประเพณีจะเป็นการนำมาซึ่งความอัปมงคลและถือเป็นการกระทำผิดต่อเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ

พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตที่สำคัญ

1. การตั้งท้อง เมียนมีความเชื่อว่าผู้หญิงหากรู้ตัวว่าตั้งท้อง จะต้องมิใช่ปฏิบัติดังนี้

เดือนที่ 1, 7 ขวัญของเด็กในท้องจะอยู่ที่ประตู ห้ามคนในครอบครัวหรือหรือชอมแซมหรือทำประตูใหม่

เดือนที่ 2, 8 ขวัญของเด็กในท้องจะอยู่ที่เตาไฟ ห้ามทำเตาไฟใหม่ หรือรื้อและซ่อมแซม

เดือนที่ 3, 9 ขวัญของเด็กในท้องจะอยู่ที่ครกกระเดื่อง ห้ามทำครกกระเดื่องใหม่ หรือรี้อ และซ่อมแซม

เดือนที่ 4, 10 ขวัญของเด็กในท้องจะอยู่ที่บริเวณท่าพิธิ (ทิ้ง) ห้ามรี้อห้ามซ่อมแซม

เดือนที่ 5, 11 ขวัญของเด็กในท้องจะอยู่ที่เตียงนอน ห้ามทำเตียงใหม่ หรือรี้อและซ่อมแซม ห้ามปักผ้าหรือเย็บผ้าบนเตียง

เดือนที่ 6, 12 ขวัญของเด็กในท้องอยู่ที่ตัวแม่ เสื้อผ้าที่แม่ใส่แล้วยังไม่ได้ซัก ห้ามนำมาเย็บ พธิคุ้มครองลูกและแม่ขณะตั้งครรภ์

1. การทำพธิแจ้เซต, จำเจี้ยวแจ้เซต (ป้องกันการเจ็บป่วย)

2. การทำพธิบนบาน เพื่อขอให้ผีบรรพบุรุษช่วยคุ้มครองแม่และลูกให้ปลอดภัย เมื่อผ่านการทำพธินี้แล้วข้อห้ามต่าง ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติเคร่งนัก

3. การทำพธิออนเปียง (เพื่อป้องกันการแท้งลูก)

การดูแลแม่และลูกหลังคลอด

1. ทำพธิสาอู๋ย (ทำตัวแม่และเด็ก)

2. การทำพธิทิมเมี่ยนคู้

3. กรณีคลอดในโรงพยาบาล เมื่อมาถึงบ้านห้ามนำเด็กเข้าทางประตูต้องเข้าทางหน้าต่าง

4. กรณีที่ลูกสาวหรือลูกสะใภ้ ที่ยังไม่ได้ทำพธิแต่งงานแล้วคลอดลูก ต้องสร้างเพิงไว้ข้างนอกบ้านให้แม่และลูกพักและทำกินนอกบ้าน (การอยู่เดือน) เมื่อครบ 1 เดือน จึงจะสามารถเข้ามาอยู่ในบ้านได้ หากไม่ปฏิบัติเช่นนั้น เชื่อว่าจะนำเรื่องเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว

5. หลังคลอดต้องนั่งอยู่ข้างเตาไฟ 3 วัน 3 คืน และต้องดื่มยาสมุนไพรอาบเพื่อเป็นการขับสิ่งสกปรกออกจากร่างกาย และเป็นการสมานแผลห้ามอาบน้ำเย็นหรือดื่มน้ำเย็น

6. กรณีคลอดโดยไม่ผ่าตัด ห้ามรับประทานอาหารดังต่อไปนี้

6.1 ผลไม้ทุกอย่าง เพราะถือว่าเป็นของดิบ

6.2 ของดอง , ของเปรี้ยว , หน่อไม้ทุกชนิด , พักทอง , พักเขี้ยว , แดงกวา

6.3 อาหารที่ประกอบโดยวิธีการผัด , หทอด, และย่าง

6.4 อาหารที่สามารถรับประทานได้ต้องต้มอย่างเดียว

2. การเกิด

เมื่อถึงกำหนดคลอด หมอตำแยจะเอาผ้าคาดเอวมามัดกับข้อเพื่อให้นางที่จะคลอดจับผ้า นั้นไว้จะมีคนช่วยพยุงหลัง 1 คน หมอตำแยจะรอให้เด็กออกมาทั้งตัวแล้วจะดึงรอกมาวัดให้ยาวจากสะดือลงมาถึงหัวเข่าทรวง แล้วเอาด้ายมามัดที่รอกใกล้ๆ กับสะดือ ไข่เปลือกไม้ไผ่ตัดรอก

เมื่อรกของเด็กแห้งแล้วหลุดออกมาให้นำมาใส่กล่องหรือกระบอกไม้ไผ่นำมาเก็บไว้บนที่นอน อุจจาระแรกของทารกต้องเอามาห่อเก็บเอาไว้

หลังจากนั้นหมอผีจะเลือกเอาวันดี ทำพิธีตั้งชื่อ (ทิมเมียนคู้) ภายใน 10 วัน และพิธีบอกผีบ้านผีเรือนว่ามีคนมาเกิด โดยเขียนชื่อลงในกระดาษและเผากระดาษนั้น หลังการคลอดจะต้องฆ่าหมูเลี้ยงผี ถ้ายังไม่มีพิธีเลี้ยงผี จะห้ามคนอื่นเข้าบ้านเด็ดขาด โดยจะมีเครื่องหมายเฉลวปักไว้หน้าบ้านเป็นเครื่องหมายห้ามเข้า

เด็กแรกเกิดจนมีอายุ 12 ปี จะถือว่าเป็นวัยเด็ก ขวัญของเด็กเป็นแค่ เปี้ยง ถือเป็นขวัญที่ไม่ได้ผูกพันกับผีมากนัก เมื่อเด็กชายพ้นอายุ 12 ปี และเด็กหญิง อายุ 14 ปี จึงถือว่าเป็นวัยเด็ก จะต้องทำพิธี “ซวด เปี้ยง เลี่ยม” เมื่อผ่านพิธีนี้แล้วจะถือว่าเป็นวัยหนุ่มสาว ขวัญของเด็ก (เปี้ยง) จะถูกยกให้ผีของตระกูลรักษาและมีขวัญของผู้ใหญ่ เรียกว่า เว็น แทน

3. พิธีสู่ขวัญ

เมื่อเกิดการเจ็บป่วย หรือได้รับอันตรายขวัญจะหนีออกจากร่างกาย จะต้องทำพิธีเรียกขวัญ ถ้าเรียกขวัญเด็ก 1 – 12 ขวบ จะใช้ไก่ และไข่ไก่ อย่างละ 1 กระดาษเงินและเหล้า เป็นเครื่องเซ่น โดยจัดไว้บนโต๊ะหน้าหิ้งผี หมอผีจะทำพิธีท่องคาถา และเผ่ากระดาษเงินให้ผี และขอให้รักษาเด็กคนนั้น การเรียกขวัญผู้ใหญ่จะทำคล้ายกัน แต่ใช้หมูเป็นเครื่องเซ่นแทนไก่และไข่ไก่

4. พิธีบวช

4.1 พิธีบวช (กว่าดั่ง) คำว่า “กว่าดั่ง” ในภาษาเมียนมีความหมายว่าแขวนตะเกียง ซึ่งน่าจะหมายความว่า เป็นการทำบุญเพื่อให้เกิดความสว่างขึ้น และเมียนเองก็ถือว่าผู้ที่ผ่านพิธีนี้แล้วจะมีตะเกียง 3 ดวง พิธีนี้ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิเต๋า เป็นพิธีที่ทำเฉพาะในผู้ชายเท่านั้น ถือเป็นการสร้างบุญบารมีให้ตนเอง ทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษและเป็นการสืบตระกูล

ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า พิธีกรรมนี้มีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีเพียงแต่คำบอกเล่าจากการสันนิษฐานของผู้อาวุโสว่า พิธีนี้ว่าตัวนี้มีมานานมาก คงจะเป็น ฟามซิงฮู่ง เป็นผู้บัญญัติให้ชาวเมียนทำพิธีนี้เมื่อประมาณ 2361 ปีมาแล้ว เพราะฟามซิงฮู่ง เป็นผู้สร้างทั้งโลกของผีและโลกของคน ฟามซิงฮู่ง จึงได้บอกให้ทำกว่าดั่ง เพื่อช่วยคนดีที่เมื่อเขาตายไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์หรือไปอยู่กับบรรพบุรุษของตนเอง จะได้ไม่ตกลงไปในนรกหรือที่ที่ลำบาก และมีเรื่องเล่าที่กล่าวกันถึงพิธีกว่าดั่งที่เก่าแก่ที่สุด คือ เมื่อพวกฟามซิง ซึ่งประกอบด้วย เล่งสี เล่งปู้ ได้ตะจะจะทำพิธีกว่าดั่ง จึงได้ไปขอยืมบ้านของมังกร ซึ่งใหญ่และสวยงามมาก และขอว่าเมื่อเสร็จพิธีก็จะเอามาคืน มังกรอยากจะปฏิเสธ แต่กลับพูดว่าถ้ามีปัญหาบ้านไปได้ก็เอาไปเลย และฟามซิงก็สามารถยกบ้านของมังกรไปได้ ด้วยความผิดคาดหมายมังกรถึงกับตะลึงอ้าปากค้าง

จึงต้องเสียบ้านให้แก่ฟามชิงไปเมื่อเสร็จพิธีแล้วฟามชิงได้นำบ้านนี้ไปไว้บนสวรรค์ ดังนั้นจึงอาจถือได้ว่าเป็นการทำก่อดังครั้งแรกบนโลก

พิธีที่ว่านี้ได้รับทอดมาจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลาช้านานหลายร้อยปีมาแล้ว พิธีนี้เป็นพิธีบวชพิธีแรก ซึ่งจะทำให้กับผู้ชายเมียนโดยไม่จำกัดอายุแต่ขึ้นอยู่กับความพร้อม ในประเพณีของเมียน โดยเฉพาะผู้ชายถ้าจะเป็นคนที่สมบูรณ์จะต้องผ่านพิธีบวชก่อน

พิธีที่ว่านี้ หมายถึงพิธีแขวนตะเกียง 3 ดวง เป็นพิธีที่สำคัญมาก เพราะถือเป็นการสืบตระกูลและเป็นการทำบุญให้บรรพบุรุษด้วย ในการประกอบพิธีที่ว่านี้ จะต้องนำภาพเทพเจ้าทั้งหมดมาแขวนเพื่อเป็นสักขีพยานว่า บุคคลเหล่านี้ได้ทำบุญแล้ว และจะได้ขึ้นสวรรค์เมื่อเสียชีวิตไปจุดสำคัญของพิธีนี้คือ การถ่ายทอดอำนาจบารมีของอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งในขณะที่กำลังทำพิธีนี้จะมีฐานะเป็นอาจารย์ (ไซเตย) ของผู้เข้าร่วมพิธีอีกฐานะหนึ่ง และผู้ผ่านพิธีนี้จะต้องเรียกผู้ที่ถ่ายทอดบุญบารมีนี้ว่า อาจารย์ตลอดไป ผู้ที่เป็นอาจารย์ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเสมอไป แต่ต้องผ่านการทำพิธี กว่าดั่ง หรือโต่วไซ

เมื่อผ่านพิธีนี้แล้ว จะทำให้เขาเป็นผู้ชายที่สมบูรณ์ เขาจะได้รับชื่อใหม่ ชื่อนี้จะไปปรากฏร่วมอยู่กับทำเนียบวิญญาณของบรรพบุรุษของเขา ซึ่งจะเป็นการสืบต่อตระกูลมิให้หมดไป เมื่อเขาเสียชีวิตเขาจะสามารถไปอยู่กับบรรพบุรุษที่ย่าง เจียว ต่ง และอาจจะหลงไปอยู่ในที่ต่ำซึ่งเป็นที่ไม่ดีหรือในนรกก็ได้พอเวลาลูกหลานทำบุญส่งไปให้ก็ไม่ได้รับ เพราะไม่มีชื่อ นอกจากนี้ผู้ผ่านพิธีที่ว่านี้ ยังจะได้รับตำแหน่งศักดิ์นาชั้นต่ำสุดของโลกนี้ จะได้รับบริวารทหารผี 36 และทำให้ภรรยาเพิ่มเป็น 24 ดังนั้น ผู้ชายเมียนทุกคนจะต้องเข้าพิธีที่ว่านี้ จะใช้เวลาในการทำพิธีทั้งหมด 3 วัน เป็นพิธีถวายตัวแก่เทพเจ้าเต๋า เพื่อวิญญาณของเขาจะได้ไปอยู่ร่วมกับบรรพชน และมีเทพ (ฮู้ง อิน) มาดูแลปกป้องรักษาเมื่อสิ้นชีวิตลง และจะ让他เป็นผู้ใหญ่เต็มตัว มีศักดิ์และสิทธิที่จะเข้าร่วมพิธีต่าง ๆ ของเผ่าได้ทุกพิธี ช่วงที่ทำพิธีนี้ผู้เข้าพิธีจะต้องกินเจ และถือพรหมจรรย์ เช่น ไม่ทานอาหารประเภทเนื้อ น้ำมันหมู ไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องเพศ ตามประเพณีแล้วผู้ชายเมียน ทุกคนจะต้องเข้าพิธีที่ว่านี้ ซึ่งจะทำในช่วงอายุประมาณ 15 ถึง 20 ปี อาจจะน้อยหรือมากกว่านี้ก็ได้ และไม่ว่าจะยังมีชีวิตหรือเสียชีวิตไปแล้วก็เข้าพิธีได้ เช่น ในรุ่นของเขา เขาอาจจะไม่มีปัจจัยเพียงพอในการประกอบพิธีพอมมาถึงรุ่นลูก ซึ่งสามารถจะทำพิธีได้ ก็จะต้องเชิญวิญญาณมาเข้าพิธีด้วย การผ่านพิธีที่ว่านี้ ยังทำให้เขาสามารถประกอบพิธีกรรมหลายอย่างได้ด้วยตัวเองรวมทั้งการทำกิจการงานอื่นก็จะได้รับความเชื่อถือ

ผู้ชายที่แต่งงานแล้วเวลาทำพิธีบวช ภรรยาจะเข้าร่วมพิธีด้วย โดยจะอยู่ด้านหลังของสามี เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการทำพิธีค่อนข้างสูง ดังนั้นนิยมทำพร้อม ๆ กันหลาย ๆ คนเพื่อ

ประหยัดค่าใช้จ่าย แต่คนที่ทำนั้นต้องเป็นญาติกัน หรือนับถือบรรพบุรุษเดียวกัน (จวงเมี่ยน) หลังจากผ่านพิธีนี้แล้ว ผู้ทำพิธีจะได้รับชื่อผู้ใหญ่ และชื่อที่ใช้เวลาทำพิธีด้วยเรียกว่า “ปะ บัว”

ส่วนพิธีทำบุญแขวนตะเกียงในระดับสูงขึ้นไปเรียกว่า “โต่วไซ” ผู้ที่ผ่านพิธีนี้จะมีตะเกียงทั้งหมด 12 ดวง พิธีโต่วไซนี้จะให้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมอย่างน้อย 12 คน และต้องมีภาพเทพเจ้าทั้งหมด 12 ชุด ใช้เวลาประกอบพิธีทั้งหมด 7 วัน

สามารถแบ่งการบวชออกเป็น 3 ระดับ คือ

- กว๋่าฟามทอยต้ง เป็นการบวชซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำที่สุด ใช้เวลาในการประกอบพิธีกรรม 3 วัน 3 คืน

- กว๋่าเซียดฟิงต้ง เป็นการบวชที่ถือว่าอยู่ในระดับกลาง มีพิธี 7 วัน 7 คืน

- โต่วไซ หรือ กว๋่าต้าล่อต้ง ถือว่าเป็นการบวชใหญ่ที่สุด ใช้เวลาในการประกอบพิธี 7 วัน 7 คืน

การบวชทั้ง 3 ระดับนี้มีทั้งการบวชแบบเดี่ยวและแบบควบได้แก่

1. การบวชกว๋่าฟามทอยต้ง เพียงอย่างเดียว
2. การบวชกว๋่าเซียดฟิงต้ง หรือกว๋่าเซียดฟินโต่ว ที่รวมกับการบวชกว๋่าฟามทอยต้ง
3. การกว๋่าต้าล่อต้งที่รวมกับการบวชกว๋่าฟามทอยต้ง

ในการเข้าพิธีบวชนี้ในหมู่บ้านเครือญาติจะมีการตรวจสอบหลักฐานของแต่ละคนจาก “นัมแซงเป้น” (บันทึกวันเดือนปีเกิดหรือสุติบัตร) “เอ้โต่ว” (การปฏิบัติสืบต่อกันมา) และ “จาพินตาน” (บันทึกรายชื่อของบรรพบุรุษ) ที่แต่ละคนถือครองอยู่

การเตรียมงาน

สิ่งของหรือเครื่องใช้สำคัญในพิธี ได้แก่

1. เครื่องแต่งกายประจำเผ่าของผู้หญิง ซึ่งต้องเป็นชุดที่ตัดเย็บขึ้นใหม่
2. ผ้าดิบสีขาว (เจียง ชิน เตีย) ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมประจำตัวผู้เข้าพิธี มีขนาดประมาณ 18 x 20 นิ้ว

3. แก้วอี้ (กว๋่าต้ง ตน) สำหรับผู้เข้าพิธีนั่งตอนทำพิธีกว๋่าต้ง ซึ่งจะใช้ไม้ดัดมาใหม่ ทำเป็นรูปอักษรพินอินใหญ่ตัว I แล้วแต่งด้วยกระดาษสีต่าง ๆ เช่น สีแดง ชมพู เหลือง เขียว น้ำเงิน ที่ตัดเป็นลวดลายที่สวยงาม ลวดลายที่นิยม คือ ลาย บ่อ ฮอย เปียง หรือ ดอกทานตะวัน

4. เส้าที่วางตะเกียง (เจี่ยม จ่าง เตียว) ทำจากต้นกล้วย โดยตัดลำต้นของต้นกล้วยให้สูงพอประมาณ 140 เซนติเมตร แล้วหาลำกล้วยอีกต้นตัดเป็นท่อนยาวประมาณ 15 เซนติเมตร 2 ท่อน ใช้ไม้เสียบให้ติดกับด้านข้างของต้นสูงทั้งสองข้างให้เป็นแขนยื่นออกมา มีลักษณะดังนี้ ด้านบนที่วางตะเกียงต้องใช้มีดคว้านให้มีขนาดวางตะเกียงได้พอดี

5. กระดาษสำหรับผี จะมี 2 แบบ คือ เจ้ยก่อง และเจ้ยหมา เจ้ยก่อง ทำโดยตัดกระดาษ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ 4×9 นิ้ว แล้วใช้เหล็กที่เป็นแม่พิมพ์รูปเงินลักษณะ เรียกว่า จูเจ้ย ตอกบนกระดาษจนเป็นรอย เรียงเป็นแถวประมาณ 6 แถว เจ้ย หมา จะใช้แม่พิมพ์ ไม้ขนาด 2×8 นิ้ว ที่แกะสลักเป็นรูปม้าต่างงูเงินและมีคนนั่งบนหลังม้าเรียกว่า หมา เพี้ย ทาด้วย หมึกดำ ซึ่งทำมาจากการเผาฟางแล้วผสมน้ำ แล้วกดพิมพ์ลงบนกระดาษที่ตัดขนาด 7×9 นิ้ว ที่ได้ใช้จูเจ้ย ตอกบนกระดาษนั้นแล้ว 6 แถว เมื่อหมึกแห้ง ก็นำมาม้วนหลวม ๆ มัดด้วยเชือกฟาง เล็ก ๆ ซึ่งมัดหนึ่งจะมี ม้าเพี้ย วางซ้อนสลับกับเจ้ยก่อง ทีละแผ่น อย่างละ 4 แผ่น คิดเป็น 120 หน่วยของเงินผีและจะต้องทำเท่าไร หมอผีจะเป็นผู้กำหนดเอง

6. บุหรี่ และเหล้า บุหรี่จะซื้อเตรียมเอาไว้เพื่อให้เชิญแขกมาช่วยงาน ส่วนเหล้ามักจะดื่ม เอง โดยหมักจากข้าวโพดหรือข้าวฟ่าง มีรสชาติดีและเปอร์เซ็นต์แอลกอฮอล์สูง

7. ห่อเกลือ สำหรับเชิญอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมและพ่อครู ทำโดยตัดใบตองขนาด พอเหมาะเชิดให้สะอาดใส่เกลือประมาณ 2 ช้อน ห่อเป็นรูปสี่เหลี่ยม คัดด้วยกระดาษสีขาว แล้ว มัดซ้ำด้วยด้ายสีดำ

8. ดูกข้าว (ขี้เจียน) สำหรับบูชาครู ทำโดยใช้ผ้าดิบสีขาวตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส ใส่ข้าวสารประมาณ 400 กรัม และใส่เหรียญเงินแท่งแล้วรวบผูกด้วยเชือก

9. เรือ และหุ่นผีร้าย (ญ่ง เมี้ยน) เรือทำจากใบไม้ที่มีลักษณะเรียวยาว เช่น ใบข้าวโพด นำมาสานเป็นรูปเรือ ส่วนหุ่นผีร้าย ใช้ฟางข้าวมามัดเป็นรูปคน

10. ตะเกียง เดิมจะใช้ถ้วยชาแบบถ้วยใหญ่ ใส่ข้าวสารลงไปประมาณ $\frac{3}{4}$ ของถ้วย ใส่น้ำมันเป็นเกลียว ปักลงในข้าวสารแล้วเทน้ำมันลงไป ในปัจจุบันให้เทียนขาวปักลงใน ข้าวสารแทน

11. อาหาร สำหรับเซ่นไหว้ และสำหรับเลี้ยงแขก ได้แก่ หมู ไก่ ข้าวสวย เหล้า ชา ขนมยั่วเมี่ยง เป็นขนมที่ทำจากข้าวเหนียวผสมงาดำ ห่อด้วยใบตอง แล้วนำไปนึ่ง

สำหรับอุปกรณ์ของหมอผีส่วนใหญ่เป็นของที่มีอยู่แล้ว เพียงแต่รวบรวมเตรียมพร้อมเพื่อ ใช้งานได้เลยได้แก่

1. ภาพเทพเจ้า (ต้ม ต๋อง เมี้ยน) ถือเสมือนเป็นเสื้อของเทพ เวลาอัญเชิญมาในพิธีก็ จะมาสถิตในภาพนี้เลย

2. จ้าว มีลักษณะเป็นจีนไม้ 2 อัน ประกอบกัน ใช้สำหรับเสี่ยงทาย เพื่อที่จะทราบว่า ผียอมรับหรือพอใจในเครื่องเซ่นหรือไม่

3. มืดหมอ (กิม) มีลักษณะเป็นมืดสั้น ที่ปลายด้ามมืดจะมีเหรียญร้อยเป็นพระวงติดอยู่ ใช้สำหรับขับไล่สิ่งชั่วร้ายและนำมาในสิ่งที่ดี

4. ไม้เท้าศักดิ์สิทธิ์ (ชิงกวน) ทำจากไม้ ลักษณะเรียวยาว ปลายแหลมมีโลหะติดอยู่

5. เขาควย (จอง) ใช้สำหรับเป่าเชิญเทพแห่งดวงอาทิตย์ (หยุด ต่าย ชุง)

6. หนังสือทำพิธี ซึ่งต้องให้หลายเล่ม เช่น คอยด้านโช หนังสือที่บันทึกคำสวดสำหรับเลี้ยงผีและจำฟืนตาน หนังสือบันทึกชื่อของบรรพบุรุษที่จะเชิญมาร่วมพิธี เป็นต้น

7. ตราประทับ ทำจากไม้แกะสลักตัวอักษรจีน และกระดาด, หมึกดำ, พู่กันจีน ใช้เขียนสารแจกเทพแห่งดวงอาทิตย์

8. กระดาษรูป ทำจากกระบอกไม้ไผ่

9. หงะเก้น เป็นไม้ไผ่ที่ผ่าเป็นแผ่นบางขนาด 1×12 นิ้ว

10. ชุดสำหรับทำพิธีของอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ประกอบด้วย หมวก ซึ่งเป็นหมวกสีดำทรงกลมตั้งขึ้น ด้านบนเย็บติดกัน ประดับด้วยไหมพรมสีแดงด้านบนจะแคบกว่าด้านล่าง, เสื้อ (ลุ่ย กว๋่า) เป็นเสื้อไม่มีแขน ผ่าอก ไม่มีปกคอเสื้อ ตัวเสื้อยาวต่ำกว่าสะโพก ใช้สวมทักเสื้อชั้นใน มีลวดลายสีสันฉูดฉาด, ตุง จุ้น มีลักษณะเป็นผ้าสีเหลี่ยมคางหมู คล้ายกับกระโปรงสตรี ที่ไม่เย็บติดกัน ยาวจากเอวถึงข้อเท้า ใช้สวมทับกางเกง, ผา ชุง เป็นผ้าสีแดง ใช้คาดเอวทับเสื้อ, ผา จุ้น เป็นผ้าสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านหน้าผ้าใช้ผ้าทอมือสีดำปักลายและตรงปลายของส่วนนี้มีพู่ไหมพรมสีแดงประดับพองาม, เส้นด้าย ต่าย นี ใช้ผูกมัดหมวกหมอผี และผาจุ้น โดยปล่อยให้ปลายทั้งสอง ข้างห้อยลงมาด้านหลัง, และ สะ เงะ เป็นภาพเทพยดา เหมือนหน้ากากใช้สวมติดบนศีรษะทับหมวก อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะแต่งกายอย่างไร ขึ้นอยู่กับพิธีกรรมของแต่ละขั้นตอน

11. เสื้อและเชือกปอ

12. กระดิ่ง

13. เครื่องดนตรี ที่ใช้ในงานมีเพียง 3 ชนิดเท่านั้น คือ กลอง (โฌย) ฆ้อง (ล่อ) และ ฉาบ (ฉาวเจีย)

4.2 พิธีโต่วไซ (พิธีบวชใหญ่) พิธีนี้เป็นพิธีที่ต่อเนื่อง มาจาก พิธีกว่าตัง จะใช้เวลาทั้งหมด 7 วัน 7 คืน และสลับซับซ้อนกว่าพิธีแรกมากจะต้องประกอบพิธีโดยอาจารย์ที่ผ่านพิธีบวชใหญ่มา 1 คน นำพิธี ระหว่างที่อยู่ในพิธี ผู้เข้าพิธีจะต้องกินเจ และถือพรหมจรรย์ และจะต้องได้ลั่นไคตาด ซึ่งเป็นบันไดไม้ โดยมีอาจารย์นำการประกอบพิธีหน้าขบวน ระหว่างที่ผู้ชาย

เข้าพิธีโต้วไข ภรรยา จะแต่งกายอย่างดีที่สุดมาร่วมพิธี ร่วมทำบุญกับสามีด้วย หลังจากเสร็จพิธีแล้ว ผู้ทำพิธีจะได้รับชื่อที่สูงสุดพิธีกว่าดัง เรียกว่า "ร้อง บัว"

4.3 พิธีจา เเมะ (เพิ่มยศศักดิ์) โดยทั่วๆ ไป จะไม่มีการ ทำพิธีกรรมแต่คนที่เคยผ่านพิธีกว่าดังและโต้วไข มาแล้วจะไปสู่การเพิ่มยศศักดิ์โดยปริยายกรณีน้องชายสุดท้องถึงแม้จะผ่านการโต้วไขมาแล้ว ถ้าหากว่าไม่มีบุตรชายก็ถือว่าไม่ได้ ร้อง บัว ซึ่งการเพิ่มยศศักดิ์นั้นหมายถึงยศเทียบเท่าเทพเจ้าสามดาว (ฟามซิง)

5. การแต่งงาน

5.1 การเลือกคู่ครอง เมียนเมื่อเริ่มเป็นหนุ่มเป็นสาว อายุประมาณ 15 ปีขึ้นไป ก็เริ่มที่จะหาคู่ครอง ในการเลือกคู่ครองนั้น ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายไปหาฝ่ายหญิง เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความรักต่อกัน ฝ่ายชายก็จะไปบอกให้พ่อแม่ หรือญาติของตัวเองมาติดต่อสู่ขอตามประเพณีต่อไป

5.2 การสู่ขอ มี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 (ไท่ นิน แซง) พ่อแม่ ฝ่ายชายต้องไปหาพ่อแม่ฝ่ายหญิง และขอทราบวัน เดือน ปีเกิดของสาว ถ้าเขายอมบอกก็แสดงว่าเขาอมยกให้ เมื่อทราบวัน เดือน ปีเกิด ของฝ่ายหญิงแล้ว หลังจากนั้นก็นำเอาวัน เดือนปีเกิดของหนุ่มสาวคู่นั้นไปให้ผู้ชำนาญเรื่องการผูกดวงผูกดวงให้ว่าทั้งคู่มีดวงสมพงศ์กันหรือไม่ ถ้าดวงไม่สมพงศ์กัน ทางฝ่ายชายก็จะไม่มาสู่ขอพร้อม กับแจ้งเหตุผลให้บิดามารดาของฝ่ายหญิงทราบ เมื่อดูแล้วถ้าดวงสมพงศ์กันสามารถแต่งงานกันได้ก็จะไปสู่การสู่ขอ การหมั้นและการแต่งงานต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 (เฉีย ตึง) เมื่อดูแล้วดวงสมพงศ์กัน พ่อแม่ฝ่ายชายจะนำเอากำไลซึ่งเป็นเครื่องเงินหรือทอง ซ้อมือ 1 คู่ไปวางจองหรือหมั้นไว้ก่อน ซึ่งในวันเดินทางไปนี้สำคัญมาก เพราะมีข้อห้าม ความเชื่อในการเดินทางหลายอย่าง เช่น ขณะเดินทางระหว่างทางต้องไม่พบสิ่งที่ไม่ดีไปในทางที่ไม่ดีไม่มีโชค ตามความเชื่อนั้นได้แก่ คนกำลังจะปลดพื้นลงพื้น สัตว์ป่าวิ่งผ่านหน้า (แก้ง, งู, แม่น) ไม่กำลังล้ม คนล้ม เป็นต้น แต่ถ้าไม่พบสิ่งเหล่านี้ระหว่างทางก็สามารถเดินทางไปบ้านฝ่ายหญิงได้ และหากบังเอิญไปถึงบ้านฝ่ายหญิงแล้วพบผู้หญิงกำลังกวาดบ้านหรือพบคนที่กำลังเจาะรางไม้และเตรียมตัวอาบน้ำอยู่ พ่อแม่ทางฝ่ายชายก็จะเลิกล้มความคิดที่จะสู่ขอเช่นกัน เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อพ่อแม่ฝ่ายชายเดินทางไปถึงบ้านของฝ่ายหญิงได้โดยไม่พบอุปสรรคใด ๆ พ่อแม่ฝ่ายชายจะนำไก่ไป 3 ตัว คือ ไก่ตัวผู้ 2 ตัว ไก่ตัวเมีย 1 ตัว พอไปถึงบ้านฝ่ายหญิงแล้วจะฆ่าไก่ตัวผู้ 1 ตัว เพื่อสู่ขอ (คอย จยุย จอ) และทำอาหารร่วมรับประทานกันก่อน ซึ่งยังไม่ใช้การทำพิธี เมื่อมาพร้อมกันแล้ว พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะเรียกค่าสินสอดเท่าไร จะตกลงกันใน

ตอนนั้น สำหรับไก่ 2 ตัว หลังจากฆ่าแล้วจะนำมาเชนให้วันรพบุรุษของตระกูลทั้งสองฝ่าย เพื่อเป็นการแจ้งให้บรรพบุรุษของทั้งสองฝ่ายได้รับรู้ในการหมั้นและจะต้องเอาเงินแท่ง (ฮาง) 2 แท่ง หรือไม่ต่ำกว่า 1 แท่ง (ฮาง) หรือบางครั้งอาจจะใช้ธนบัตรก็ได้ตามฐานะ พร้อมกันนั้นฝ่ายชายก็จะมอบ ด้าย ผ้าทอ หรืออุปกรณ์ในการปักชุดแต่งงานไว้ใช้สำหรับงานพิธีแต่งงานให้กับฝ่ายหญิง เพื่อใช้ปักชุดแต่งงาน

การเตรียมตัวของเจ้าสาว

เจ้าสาวต้องเย็บปักชุดแต่งงานให้เสร็จ จากอุปกรณ์การเย็บที่ฝ่ายชายได้จัดหาให้ในตอนวันหมั้น เจ้าสาวจะไม่ไปทำงานในไร่ จะอยู่บ้านทำงานบ้านและปักผ้า ประมาณ 1 ปี

การเตรียมตัวของฝ่ายเจ้าบ่าว

1. ต้องเตรียมอาหารที่จะใช้เลี้ยงแขกและทำพิธีกรรม เช่น หมู ไก่
2. เตรียมเหล้า ข้าวสาร ฟืน
3. เตรียมข้าวของเครื่องใช้ เช่น ถ้วย ชาม ตะเกียบ แก้ว
4. จัดหาคนฆ่าหมู ไก่ (ต้องเป็นผู้ชาย)
5. จัดเตรียมคนสำหรับทำอาหาร (ส่วนมากจะเป็นผู้หญิง)
6. จัดเตรียมเครื่องดนตรี
7. จัดเตรียมบุคคลที่จะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ

พิธีแต่งงานของเมียนจะมี 2 อย่าง คือ

1. พิธีแต่งงานใหญ่ (โต้ม ชิง จา) เป็นพิธีใหญ่ซึ่งจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง คนที่จัดพิธีใหญ่นี้ส่วนมากจะมีฐานะดี จะใช้เวลาในการทำพิธี 3 วัน 3 คืน ซึ่งจะต้องใช้เวลาเตรียมการกันเป็นปี เช่น เตรียมเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ไว้ให้พอกับการเลี้ยงแขก

วันแรก ฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดคนไปรับคนของฝ่ายเจ้าสาว โดยจะมีดนตรีบรรเลงประกอบด้วย ฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดเตรียมสถานที่ต้อนรับ โดยการจัดม้านั่งเป็นวงกลมไว้ เมื่อขบวนของเจ้าสาวมาถึงยังไม่ให้นั่ง ให้ยืนอยู่กลางวงกลมก่อน โดยจะมีเพื่อนเจ้าสาว (เบียน ญาง) ยืนล้อมรอบเจ้าสาวไว้ และขบวนของเจ้าสาวนั้นจะมีคนหนึ่งที่สูงเจ้าสาว ซึ่งจะต้องเป็นน้องสาวของเจ้าสาว โดยจะถือปลายผ้าเช็ดหน้าไว้ ส่วนคนหนึ่งจะทำหน้าที่แบกสัมภาระของเจ้าสาว (ชะล่อง) ที่จะต้องนำมาใช้ที่บ้านเจ้าบ่าว ซึ่งจะเป็นน้องชายของเจ้าสาว อีกคนจะมีหน้าที่กางร่มให้กับเจ้าสาว และเพื่อนเจ้าสาวทุกคนจะแต่งตัวกันอย่างสวยงาม เมื่อขบวนแห่เจ้าสาวมาถึงฝ่ายต้อนรับรวมทั้งคนเล่นดนตรีจะแห่สอดแทรกไปรอบเจ้าสาวและจะทำความเคารพโดยการคำนับ 3 ครั้ง ฝ่ายเจ้าสาวก็จะโค้งคำนับตอบ 3 ครั้ง เช่นเดียวกัน จะคำนับทั้งหมด 4 รอบ จึงหยุดยั้งระหว่างนี้ฝ่ายต้อนรับจะนำเอาน้ำชา เหล้า บุหรี่ มวนบริการให้กับแขกเสร็จแล้วก็จะแยกกันไป

พักผ่อนตามที่พักที่ได้จัดไว้ ส่วนเจ้าสาวยังไม่ได้เข้าไปในบ้านของเจ้าบ่าวโดยฝ่ายเจ้าบ่าวจะทำเพิงพักให้เจ้าสาวพักรอสำหรับเพิงพักนั้นนิยมสร้างห่างจากบ้านเจ้าบ่าวประมาณ 20 เมตร จนกว่าจะถึงวันดี หรือฤกษ์ที่ได้กำหนดเอาไว้

วันที่สอง เจ้าสาวต้องตื่นนอนแต่เช้าเพื่อเตรียมตัวเข้าบ้านเจ้าบ่าวและทำพิธีตามขั้นตอน การเข้ามานั้นจะเข้ามาทางประตูที่ 3 หรือประตูใหญ่ (ดัมแกง)

วันที่สาม จะเป็นการกินเลี้ยง ฉลองอย่างเดียวไม่มีพิธีกรรมอะไรมาก นอกจากการบรรเลงดนตรี เป่าปี่ ตีกลอง ให้งานสนุกสนานรื่นเริง กลางคืนเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะออกมายกน้ำชาให้กับแขกที่มาร่วมงาน

2. พิธีแต่งงานเล็ก

พิธีต่าง ๆ จะเป็นการกินเลี้ยง ฉลองอย่างเดียว ไม่มีพิธีกรรมอะไรมาก จะใช้เวลาการทำพิธีวันเดียว โดยเฉพาะเจ้าสาวไม่ต้องสวมที่คลุมหัวที่มีน้ำหนักมาก และพิธีเล็กนี้ไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก

จุดสำคัญของการแต่งงานของเมียน คือ การที่เจ้าบ่าวตกลงตามสัญญาจ่ายค่าตัวเจ้าสาวให้กับพ่อแม่ของเจ้าสาว เพื่อเป็นการทดแทนที่ได้เลี้ยงดูเจ้าสาวมา และฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องบอกให้วิญญาณบรรพบุรุษของตนเองยอมรับ และช่วยคุ้มครองเจ้าสาว ประการสุดท้าย เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะต้องดื่มเหล้าที่ทำพิธีแล้วร่วมแก้วเดียวกัน การแต่งงานของเมียนนั้นจะต้องทำตามประเพณีทุกขั้นตอนอย่างพิถีพิถัน และเป็นไปในลักษณะที่ให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่าย

6. พิธีงานศพ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท

เมื่อมีการตายเกิดขึ้น สิ่งแรกที่ทำคือ ยิงปืนขึ้น 3 นัด เพื่อเป็นการส่งวิญญาณของผู้ตาย และเป็นการแจ้งให้ผู้อื่นทราบ ในกรณีของศพผู้ชาย ชาวบ้านทุกคนจะหยุดทำงานในไร่ และจะส่งผู้ช่วยจัดงานบ้านละ 1 คนมาช่วยงาน

อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเป็นผู้ประกอบพิธีและหาวันที่จะประกอบพิธีฝังหรือเผา สำหรับที่ที่จะฝังจะเลือกโดยการเสี่ยงทายของอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม เมื่อฝังกระดูกหรือฝังศพแล้ว จะทำพิธีเซ่นไหว้ กระดูก 3 ครั้ง แต่ละครึ่งห่างกัน 1 ปี วิญญาณของผู้ตายก็จะบริสุทธิ์ สามารถอัธยาศัยไปสิงสถิตที่หนึ่งนุชาในบ้านได้

สำหรับศพของเด็กที่มีอายุน้อยกว่า 12 ปี ศพของผู้ชายที่ไม่ได้ผ่านการบวช หรือศพของผู้ที่ตายจากสาเหตุผิดปกติ ไม่จำเป็นต้องพิถีพิถันในการเลือกที่ฝังมากนัก แต่มักจะฝังมากกว่าเผา

นอกจากนี้แล้วการทำพิธีในงานศพของชาวเมียน ความสำคัญของพิธีกรรมหรือขั้นตอนแต่ละขั้นตอนจะแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานภาพของผู้ตายด้วย เช่น

1. เด็กที่ยังไม่ขาดเปียงเลียมและผู้หญิง (เปียงเลียม หมายถึง เด็กเล็กเหมือนดอกไม้กำลังเป็นดอกไม้)

เมื่อมีเด็กหรือผู้หญิงตาย หลังอาบน้ำศพแล้วพ่อแม่จะมีการหมายไว้ เมื่อเกิดมาจะมีปานแดงหรือปานดำ สามารถลงมือได้ว่าชาติก่อนเป็นลูกของเราหรือไม่ การประกอบพิธีจะใช้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม (น้อย) ในการทำพิธีจะมีการเสี่ยงจ้ำพิน ช่วยส่งวิญญาณไป ไต่ยวนต่ง (สวนดอกไม้) อยู่สวนดอกไม้ดูแลดอกไม้ ถ้าดูแลจนดอกบาน วิญญาณก็จะได้ไปเกิดใหม่ วิญญาณยังไม่เป็นเมี้ยน จะอยู่ที่สวนดอกไม้เพื่อรอเกิดสามารถมาเกิดใหม่กับพ่อแม่เดิมได้

2. เด็กที่ขาดเปียงเลียมแล้วและคนที่ผ่านพิธีกว่าตัง (บวชเล็ก) (เด็กที่อายุ 12 -15 ปีขึ้นไป) ช่วยอาบน้ำศพ ช่วงอาบน้ำศพต้องระวังไม่ให้เหงื่อหยดลงไปในตัวผู้ตายเพราะถือว่าขวัญจะไปกับผู้ตาย จะมีการเอาเสื้อผ้าชุดใหม่สวมใส่ให้กับผู้ตาย มีการเอาเหรียญใส่ไว้ในปากเพื่อให้ชาติหน้าเกิดมาเป็นคนที่พูดแต่ความจริง พูดสิ่งที่ดี การทำพิธีจะใช้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมใหญ่ 1 คน อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมชั้นต้น 1 คน จะมีการทำพิธีทำบุญ (ใจวชิน) ให้ และมีการนำภาพเทพเจ้ามาแขวนประกอบการทำพิธีอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม (ใหญ่) จะเป็นคนทำพิธีส่งวิญญาณ ถ้าในกรณีที่ฐานะยากจน ไม่สามารถทำพิธีใจวชินได้ จะเชิญวิญญาณบรรพบุรุษ กับฝูงม่งไซ ช่วยส่ง เมื่อเผาเสร็จเก็บกระดูกฝังไว้ หากปีไหนสามารถหาเงินทองและทำพิธีใจวชินได้ ค่อยทำก็ได้

เมื่อมีคนตาย ถ้าเป็นบิดามารดา ลูกหลานต้องเอาผ้าขาวเป็นเส้นมาคาดไว้บนศีรษะเพื่อเป็นสัญลักษณ์ ในการประกอบพิธีต้องใช้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ไต่มไซ (ใหญ่) 2 คน และอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ซิตอน (เล็ก) 1 คน อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมใหญ่จะเป็นฝูงม่งไซ สำหรับส่งวิญญาณคนตาย อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมเล็กจะเป็น จิวแบ่งไซ และซุงแบ่งไซ (จิวแบ่งไซ เชิญวิญญาณและเครื่องใช้ขององค์รัชชของผู้ตาย ซุงแบ่งไซ ทำหน้าที่พิธีการ แนะนำการประกอบพิธีต่างๆ) ทำหน้าที่เช็ครองครีษของผู้ตายว่ากลับมารบหรือไม่ ถึงแม้จะตายไปองค์รัชชเหล่านี้ก็ต้องทำหน้าที่ดูแลวิญญาณของคนตาย เพื่อให้กลับมาเป็นผีบรรพบุรุษ และคอยช่วยเหลือไม่ให้ผีอื่นมารบกวน เพื่อให้ลูกหลานได้บูชาในการทำพิธีส่งวิญญาณคนตายต้องเอาไม้ไผ่มา 1 กิ่ง เอาผ้าขาว พาดเป็นสะพานจากหลังคาบ้านลงมาจนถึงโรงเชื่อให้เป็นสะพานให้แก่วิญญาณในการขึ้นไปสู่สวรรค์

ประเพณีที่สำคัญ

1. วันขึ้นปีใหม่ (เจี๋ย เซียง เหลียง) พิธีฉลองปีใหม่ของเมียน จะทำเป็นประจำทุก ๆ ปี หลังจากปีเก่าได้ผ่านพ้นไปแล้ว เช่นเดียวกับชนกลุ่มอื่นทั่ว ๆ ไป แต่เนื่องจากเผ่าเมียนใช้วิธีการนับ วัน เดือน ปี แบบจีน ดังนั้นการฉลองปีใหม่ จึงเริ่มพร้อม ๆ กับคนจีน ซึ่งเรียกในวันนี้กันว่า "วันตรุษจีน" ภาษาเมียนเรียกว่า "เจี๋ย ฮย้ง"

ก่อนที่จะถึงพิธี เจี๋ย ฮย้ง นี้ ชาวล้านแต่ละครัวเรือนจะต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น ทั้งของใช้ส่วนตัวและในครัวเรือนให้เรียบร้อยก่อน เพราะเมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่แล้ว จะมีกฎข้อห้ามหลายอย่างที่เผ่าเมียนยึดถือและไม่ปฏิบัติตาม

สิ่งที่จะต้องเตรียมก่อนถึงวันขึ้นปีใหม่ คือ

1. อาหารสัตว์ เช่น หอยกกล้วย กล้วย สำหรับเลี้ยงหมู เลี้ยงวัว เมียนเชื่อว่าถ้าไปหาอาหารสัตว์ในวันขึ้นปีใหม่ นี้ เมื่อถึงเวลาทำไร่ จะมีวัชพืชขึ้นมากทำให้ได้ผลผลิตไม่ดีหรือไม่พอกิน
2. ฟืน สำหรับหุงต้ม เมียนเชื่อว่าถ้าไปตัดฟืนในวันขึ้นปีใหม่ จะทำให้ในบ้านมีตัวบุงมาก
3. ขนม (ฉั่ว) สำหรับไหว้บรรพบุรุษ และใช้กินในวันปีใหม่ ขนมที่ทำมี ข้าวปุก (ฉั่ว จซง), ฉั่ว เจียะ, ฉั่ว จฉิว ขนมนี้อาจเริ่มทำในวันขึ้นปีใหม่ (วันที่ 30)

4. เนื้อสัตว์ ส่วนมากจะฆ่ากันวันที่ 30 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของปีเก่า มีทั้งหมูและไก่ เมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่ เมียนจะไม่ฆ่าสัตว์เพราะเชื่อว่าถ้าฆ่าสัตว์ในวันขึ้นปีใหม่นี้แล้ว จะทำให้การเลี้ยงสัตว์ไม่ดี จะทำให้เกิดโรคต่าง ๆ แก่สัตว์

5. ไข่ย้อมสีแดง สำหรับย้อมให้เด็ก และญาติพี่น้องที่มาเที่ยวในวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งถือเป็นสิริมงคลและสิ่งที่ดี

6. ของใช้ส่วนตัว เช่น เสื้อผ้า, เครื่องประดับ ฯลฯ จะต้องเตรียมให้พร้อมก่อนวันปีใหม่ เพราะในวันขึ้นปีใหม่ เมียนจะห้ามใช้เงิน ถ้าใช้เงินในวันนี้เชื่อว่า เวลาที่มีเงินแล้วจะเก็บไว้ไม่อยู่ ต้องจับจ่ายออกไปจะยากจนและไม่สามารถหาเงินทองได้

7. ประทัด ไข่จุดเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เป็นการแสดงความยินดีที่ปีเก่าได้ผ่านพ้นไปด้วยดี และต้อนรับปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง

วันขึ้นปีใหม่นี้ ญาติพี่น้องของแต่ละครอบครัวที่แต่งงานแยกครอบครัวออกไปอยู่ที่อื่น จะพากันกลับมาเยี่ยมพ่อ แม่ และญาติพี่น้องของตนเอง เป็นการพบปะสังสรรค์และทำพิธีบวงสรวงบรรพบุรุษร่วมกัน พิธีเช่นไหว้หรือบวงสรวงบรรพบุรุษ "เสียงเมียน" นี้จะเริ่มวันที่ 30 ซึ่งถือเป็นวันส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง เป็นการแสดงความขอบคุณแก่บรรพบุรุษที่ได้คุ้มครองดูแลเรา ในรอบปีที่ผ่านมาด้วยดี หรือบางครอบครัวที่มีการขนานเอาไว้อีกจะทำพิธีแก้บนและเซ่นไหว้กันในวันนี้

วันที่ 1 เป็นวันขึ้นปีใหม่ แต่ละครอบครัวจะตื่นตั้งแต่เช้ามืด ประมาณ 3 - 4 นาฬิกา ตื่นขึ้นมาก็จะจุดประทัดหรือยิงปืนเพื่อเป็นสิริมงคลและเฉลิมฉลองปีใหม่ และทำพิธี "ปาย ฮหย้ง" เป็นพิธีเซ่นไหว้ต่อบรรพบุรุษ เป็นความหมายว่าปีเก่าได้ผ่านพ้นไปแล้ว สิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ก็ขอให้หมดหรือผ่านไปเสีย เริ่มปีใหม่แล้วขอให้มีความสุขที่ดี การดำรงชีวิตสะดวกราบรื่นไม่มีปัญหาอุปสรรค การทำมาหากินให้ได้ผลผลิตที่พอเพียงกับบริโภค ไม่เป็นโรค หรือมีแมลงต่าง ๆ มารบกวนพืชไร่ พิธีนี้แล้วแต่ ๆ ละครอบครัวจะทำหรือไม่ บางครอบครัวก็ไม่ทำ บางครอบครัวก็ทำ บางทีก็ทำหมดทั้งหมู่บ้านซึ่งจะมีการทำเวียนกันไปจนครบทุกบ้าน บางครั้งก็มีการทำเป็นสายตระกูลหรือเครือญาติของใครของมันโดยจะไปทำพิธีที่บ้านเดียวที่บ้านของญาติอาวุโสที่เป็นเครือญาติเดียวกันและเป็นหลักในด้านพิธีกรรมหรือผู้นำด้านพิธีกรรมแต่ละสายตระกูล ซึ่งจะมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษแตกต่างออกไปจากคนอื่นคือหิ้งบูชาจะมีลักษณะเป็นศาลเจ้า "เมี่ยน เตีย หลง" ส่วนคนอื่นทั่ว ๆ ไป จะมีหิ้งบูชาธรรมดาที่เรียกกันว่า "เมี่ยน ปาย"

เมื่อทำพิธี "ปาย ฮหย้ง" เสร็จแล้วพ่อ แม่ ก็จะนำเอาไข่ไปต้มให้สุกแล้วนำไปย้อมสีแดง และนำไปปักเป็นเปลวเชือกคล้องไว้ที่คอ เพื่อความสวยงามและแจกให้ลูก ๆ หรือญาติพี่น้องที่มาร่วมงานด้วย ต่อจากนั้นก็จะทำอาหารรับประทาน มีการสังสรรค์กันตามประเพณีญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงร่วมกัน

ในวันนี้จะมีข้อห้ามหลายอย่างที่เผ่าเมี่ยนยึดถือและไม่ปฏิบัติกัน คือ

1. ไม่ใช้เงิน
2. ไม่ฆ่าสัตว์
3. ไม่ทำไร่
4. ไม่เก็บพินและหาอาหารสัตว์
5. ไม่กินอาหารประเภทผัก มีความเชื่อว่าถ้าทำไร่ในพื้นที่จะมีหญ้าขึ้นรกมาก
6. เลือกใช้พื้นที่มีลักษณะกลมสวยงาม เพราะเชื่อว่าถ้ามีลูกหลานจะได้สวยงาม

2. วันกรรม คือ วันที่ถูกกำหนดขึ้นตามความเชื่อของคนรุ่นก่อนหรือบรรพบุรุษ ซึ่งมีการยึดถือและปฏิบัติกันต่อๆ มาเมี่ยนเรียกว่า "กึ่ง" วันกรรมจะเริ่มนับตั้งแต่วันขึ้นปีใหม่เป็นต้นไป วันกรรมนี้เมี่ยนจะหยุดงานหรือไม่ทำกิจกรรมบางสิ่งบางอย่าง ที่สอดคล้องกับกิจกรรมนั้น ๆ การนับวันเดือนปีที่เมี่ยนใช้นี้จะเหมือนของจีน จะแตกต่างกับของไทยหรือของสากลทั่วไป เดือนแรกของเมี่ยนนั้นจะเริ่มในวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งจะตรงกับวันตรุษจีน (ราวเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ของไทย)

2.1 วันกรรมเลื่อนอน (กิง ตะ ม่าว ป่วย) เป็นวันกรรมที่เลื่อนอนหลับคนไม่ควรทำเสียงดังรบกวน เพราะเชื่อว่าผลเสียหายต่อสัตว์เลี้ยงและทรัพย์สิน จะมีการขอให้ผีทั้งมวลตลอดจนวิญญาณบรรพบุรุษช่วยดูแลเสีย ไม่ให้มารบกวนชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน

2.2 วันกรรมเลื่อนเดิน (กิง ตะ ม่าว ย่าง เจ้า) เป็นวันถัดมาจากรวันกรรมเลื่อนอน เพื่อให้ผีบ้านศาลให้เลื่อนเดินทางไปหาถิ่นที่อื่น

2.3 วันกรรมมิด (กิง หยุ) เป็นวันกรรมที่หยุดงานในไร่นา เพื่อให้มีความปลอดภัยจากมิดและขวาน

2.4 วันกรรมพายุ (กิง จย่าว) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อให้ลมพายุไม่พัดทำลายชีวิต และทรัพย์สิน ตรงกับวันที่ 20 เดือน 1 ของเมียน ทุกปี

2.5 วันกรรมนก (กิง เหนาะ) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้นกมาทำลายพืชผลต่าง ๆ ที่ปลูกไว้ตรงกับวันที่ 1 เดือน 2 ของเมียนทุกปี

2.6 วันกรรมหนู (กิง หนาว) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้หนูเข้ามาทำลายข้าวและพืชที่ปลูกไว้ ตรงกับวันที่ 2 เดือน 2 ของเมียนทุกปี

2.7 วันกรรมงู (กิง นาง) เป็นวันกรรมที่อยู่กรรม เพื่อไม่ให้งูต่าง ๆ เข้าบ้าน และไม่ให้งูกัดเวลาเดินทางในป่า ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ของเมียนทุกปี

2.8 วันกรรมตัวหนอน (กิง แก้ง ปะ เย) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรมเพื่อไม่ให้หนอนต่าง ๆ มารบกวน

2.9 วันกรรมฟ้า (กิง บะ อง) ถือว่าเป็นวันเกิดของเทพฟ้าผ่า เข้าจะไม่ไปไร่หรือดำข้าว ตรงกับวันที่ 1 เดือน 3 ของเมียนทุกปี

2.10 วันกรรมน้ำหลาก (กิง โหล) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้น้ำไหลเข้ามาทำความเสียหายแก่ ชีวิต ทรัพย์สิน และพืชไร่

2.11 วันกรรมแข็งเม้ง (กิง เจ็ง เม้ง) เป็นวันเลี้ยงวิญญาณบรรพบุรุษ

2.12 วันกรรมซุ่นปุ่น (กิง ซุ่น ปุ่น) เป็นวันกรรมเพื่อรับฤดูกาลใหม่ ที่จะมาถึงเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งจะทำให้การเพาะปลูกได้ผลดี

2.13 วันกรรมเลี้ยวห้า (กิง เลี้ยว ห้า) เป็นวันผลัดเปลี่ยนฤดูกาลตามแบบจีน บางหมู่บ้านเชื่อว่าระหว่างอยู่กรรม ห้ามผู้ขายนอนหลับในตอนกลางวัน เพราะถ้าหลับขวัญของเขาจะหายไป และจะไปอยู่ที่ประเทศที่มีแต่ผู้หญิงที่เมียนเรียกว่า เยี้ยว เยียน กั๊วะ

2.14 วันกรรมบัวซุน (กิง บัว ซุน) เป็นวันที่มีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษและผีอื่น ๆ ให้ช่วยดูแลรักษา และช่วยไล่สัตว์ป่าไม่ให้มารบกวนผลผลิตทางการเกษตร

2.15 วันกรรมเลียบเขี้ยว (กิ้ง เหลียบ เขี้ยว) เป็นวันกรรมที่มีการเซ่นผีป่าโดยทำเครื่องเซ่นที่มีรูปร่างคล้ายธง ทำให้เป็นรูปคล้ายเหรียญเงิน เหรียญทอง เพื่อให้ผีช่วยดูแลพืชผลต่าง ๆ ในไร่

2.16 วันกรรมข้าวตั้งท้อง (กิ้ง กู่ โต้ง จยต) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรมเพื่อให้ข้าวตั้งท้อง ออกรวงตามปกติไม่ลีบฝ่อ

2.17 วันกรรมเจียบ หือม (กิ้ง เจียบ หือม) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรมเพื่อไม่ให้บรรดาผีทั้งปวง รวมทั้งผีที่ถูกกักขังโดยเวทย์มนต์ ได้ออกมาท่องเที่ยวอย่างอิสระเป็นวันที่ผีเป็นใหญ่ในรอบปี

2.18 วันกรรมเมียน ปุย บัวะ (กิ้ง เมียน ปุย บัวะ) เป็นวันกรรมที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำรูปผีใหญ่ ซึ่งถูกเก็บไว้อย่างมิดชิดออกมาผึ่งลม ซึ่งเขากล่าวว่าเป็นการเปิดหูเปิดตาผีใหญ่

2.19 พิธี เจีย ชุ่น ย่าง เป็นวันกรรมสำหรับการเปลี่ยนฤดูกาล มาสู่ฤดูหนาว บางหมู่บ้านกล่าวว่าพิธีนี้มีขึ้นเพื่อ ไม่ให้ฝนตกลงมาทำความเสียหายแก่ต้นฝิ่นที่ปลูกไว้

3. เจีย เจียบ เฟย (วันเสาร์ทจีน) “เซียดหล่าเจียบเฟย” ซึ่งตรงกับวันที่ 14, 15 เดือน 7 ของจีน วันเซียดหล่าเจียบเฟย ของเมียนนี้จะมี 2 วัน คือวันที่ 14 หรือเรียกว่า “เจียบเฟย” และวันที่ 15 เรียกว่า “เจียบหิม”

ก่อนถึงวันเซียดหล่าเจียบเฟย 1 วัน คือวันที่ 13 หรือที่เรียกกันว่า “เจียบฟาม” ชาวบ้านจะเตรียมของใช้สำหรับการทำพิธี เช่น กระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น และจะหาฟืนมาเก็บไว้มาก ๆ เพราะในวันที่ทำพิธีนี้ห้ามไปทำไร่ และเก็บฟืน ส่วนคนที่ไปนอนค้างในไร้ก็นจะทยอยกันเดินทางกลับมามันในวันนั้น นอกจากนี้ยังมีการทำขนมที่เรียกว่า “ฉั่ว เจียะ” ฉั่ว กวย, เจียบ เฟย ฉั่ว

วันที่ 14 หรือ เจียบเฟย นี้ เชื่อกันว่าเป็นวันของคน ชาวบ้านจะไม่ไปไร่เข้าป่าล่าสัตว์ ไม่ทำงาน ไต ๆ เช่น ตัดข้าว หาฟืน เป็นต้น วันนี้จะมีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ เพราะวันที่เทพเจ้า เทพยดา วิญญาณบรรพบุรุษ เอลิมฉลองครั้งยิ่งใหญ่ มีการทำบุญ มีการอภัยโทษแก่ดวงวิญญาณ วิญญาณบรรพบุรุษได้ใช้จ่าย ในวันที่ 15 วิญญาณบรรพบุรุษจะได้คุ้มครองดูแลลูกหลาน

วันที่ 15 หรือ “เซียดหล่าเจียบหิม” หรือเรียกอีกอย่างว่า “เมียน ป้าย เฮย์” เชื่อกันว่าเป็นวันของผีจะมีการปลดปล่อยผีทุกตัวตนเพื่อให้มารับทานที่ผู้คนทำพิธีให้ วันนี้ชาวบ้านจะอยู่กับบ้านไม่ให้ออกไปไหน ห้ามคนเข้าออกหมู่บ้าน ห้ามเด็ดใบไม้ ใบตอง ทั้งสิ้น เพราะเชื่อว่าผีใช้ใบไม้ ใบตองเหล่านี้ห่อของกลับไปเมืองผี จะมีคำพูดว่า “ใบไม้ 1 ใบ เป็นที่อยู่อาศัยของผี 1 ตัว”

วันที่ 16 ก็เริ่มไปปฏิบัติงานตามปกติเพราะเชื่อว่าผีที่ถูกปล่อยนั้นถูกเรียกกลับไปหมดแล้ว

4. พิธีขบตะปุงเมี่ยน เป็นวันที่ชุมชนในหมู่บ้านร่วมกันจัดขึ้น เพื่อเซ่นไหว้ผีบ้านผีเมือง มีทั้งผีที่ดีและผีที่ร้าย ซึ่งต้องแบ่งแยกเครื่องเซ่น และสถานที่ ปกติมักทำกันเพียงปีละ 1 ครั้ง โดยสถานที่ประกอบพิธีกรรมจะทำในป่าที่ชุมชนได้คัดเลือกสถานที่ที่มีความเหมาะสมไว้มาก นิยมใช้สถานที่บริเวณที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์และเป็นพื้นที่หวงห้ามผู้คนเข้าไปตัดไม้เด็ดขาด เพราะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ถ้าหากฝ่าฝืนจะเป็นภัยพิบัติแก่ผู้กระทำได้

การรักษาการเจ็บป่วยโดยมีความเชื่อของการเจ็บป่วย 4 ประเภท

1. เกิดจากการกระทำของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น การละเมิดสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.1 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในบ้าน ซึ่งหมายถึงวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เกิดความไม่พอใจเนื่องจากลูกหลานไม่เคารพหรือไม่เซ่นไหว้อย่างสม่ำเสมอ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่อยู่ในบ้าน อีกอย่างคือ รูปเทพ (จุโจง คือวิญญาณบรรพบุรุษ) (ฟามซึ่ง คือเทพสามดาว) ต้องทำพิธีเซ่นไหว้ และให้ความเคารพอย่างสม่ำเสมอ มิฉะนั้นเทพจะไม่คุ้มครองดูแลสมาชิกในครอบครัวโกรธและลงโทษสมาชิกในครอบครัวทำให้เจ็บป่วยหรือมีอันตรายที่เกิดจากการกระทำของผีร้ายภายนอกได้

1.2 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ภายนอกบ้าน เช่น เจ้าที่ เจ้าป่า เจ้าเขา (เตยเจี้ยวเมี่ยน) ฝี่น้ำ (จย้างเมี่ยน) รวมถึงความเชื่อในการนำของต้องห้ามมาสร้างบ้านหรือที่อยู่อาศัยด้วย หรือการนำไม้ที่สร้างยุ่งฉางแล้ว มาเป็นส่วนประกอบของตัวบ้าน เชื่อว่าจะส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความเดือดร้อน ทำให้เจ็บป่วยหรือมีเคราะห์ร้าย

2. เกิดจากการที่ขวัญไม่อยู่หรือออกจากร่างกาย

เมี่ยนเชื่อว่าแต่ละคนนั้นจะมี ดวง (ฟิง) และขวัญ (วัน) ประจำตัวอยู่ ซึ่งจะช่วยคุ้มครองและนำทางในการดำเนินชีวิตให้ราบรื่น ถ้าขวัญออกไปจากร่างกาย จะทำให้ไม่สบาย การที่ขวัญออกไปจากร่างกายเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เกิดจากการที่ละเมิดกฎเกณฑ์ความเชื่อ เช่น เมี่ยนจะห้ามไม่ให้ดูเวลาสัตว์ผสมพันธุ์กันเพราะเชื่อว่าถ้าดูขวัญหรือวิญญาณของเราจะเข้าไปปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ของสัตว์นั้น เรียกว่า "ฝ่าวทอย" ซึ่งจะทำให้ไม่สบาย และถ้าสัตว์นั้นคลอดลูกออกมาแล้วก็จะทำให้วิญญาณของเราดับสลายและตัวเราก็จะถึงแก่ความตาย ซึ่งจะมีวิธีการรักษาโรคนี้โดยการทำให้ครรภ์ของสัตว์นั้นแห้ง ไปเพื่อขวัญของเราจะได้กลับเข้าสู่ร่างกายเหมือนเดิม มีหลายวิธี เช่น "บั่วทอย" ทำโดยการใส่สมุนไพรชนิดหนึ่งเรียกว่า "ต้งไซ้" จุดไฟแล้วจี้ตรงโขนู กลางหลัง และนิ้วเท้ารวมทั้งหมด 7 จุด พร้อมกับการท่องคาถาไปด้วย ถ้ายังไม่หายก็จะทำพิธีที่สูงกว่าขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง เรียกว่า "พิธีบั่วทอย" โดยใช้ดินกับเส้นผมผู้ป่วยไปหมกในกองขี้เถ้า หรือใช้ไข่พันด้วยด้ายสีแดง ถ้าเป็นชายใช้พันด้วยด้ายสีขาว ถ้าเป็นผู้หญิงใช้ด้ายแดง แล้วนำไปหมกขี้เถ้าร้อน ๆ จนไข่ระเบิดแตกออกมา

หมายถึงว่าครรภ์ของสัตว์นั้นแห้งแล้ว และขวัญจะกลับมาอยู่กับตัวผู้ป่วย พิธีนี้ส่วนใหญ่ทำกับเด็ก วิธีรักษาอีกอย่างคือ “จขางทอง” โดยนำเอาเส้นผ่าของผู้ป่วย หรือใช้ดินผสมกับเส้นผมผู้ป่วยไปนั่งเพื่อให้ครรภ์แห้งและขวัญกลับออกมาสู่ร่างกายตามเดิม

2.2 เกิดจากวิญญาณร้ายจับขวัญไป เนื่องจากต้องการขอส่วนบุญ หรือของเช่น ไห้ว เช่น ผิดายโหง (ทุ่งเมี้ยน) ผิดันไพร (เยียนฟิวเมี้ยน) ผีเร่ร่อน ฯลฯ โดยเฉพาะคนที่ขวัญอ่อน ซึ่งจะทำให้ไม่สบายต้องทำพิธีเช่นต่อผีร้ายแล้วให้ขวัญของผู้ป่วยกลับคือเข้าสู่ร่างกายเหมือนเดิม

2.3 เกิดจากอาการตกใจสุดขีด (จุเฮ้ย) อาจจะได้หลายกรณี เช่น ฟ้าผ่า เจอสัตว์ป่า ที่ดุร้าย ฯลฯ ซึ่งมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ถ้าเกิดในเด็กจะใช้วิธีการรักษาเรียกว่า “เซียวกิง” โดยใช้คาถาซึ่งมีทั้งชายและหญิงและถ้าเป็นผู้ใหญ่การรักษาเรียกว่า “เซียวเฮ้ย” ซึ่งจะทำพิธีโดยอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม หรือ จิบเมี้ยนเมี้ยนที่เป็นผู้ชายเท่านั้น

3. เกิดจากการดูแลสุขภาพและความผิดปกติของร่างกาย

โดยปกติถ้าปฏิบัติตามคำสอน หรือดูแลตัวเองอย่างสม่ำเสมอและถูกวิธีก็จะไม่เกิดความเจ็บป่วย ถ้าเกิดความบกพร่อง หรือรักษาสุขภาพไม่ดีก็จะเป็นสาเหตุทำให้เจ็บป่วยได้ สาเหตุที่เกิดจากการดูแลสุขภาพและความผิดปกติของร่างกายพอจะแยกออกได้ดังนี้

3.1 การรักษาดูแลรักษาสุขภาพโรคบางอย่างเกิดจากการที่เรารักษาสุขภาพไม่ดี เช่น เด็กที่คลอดออกมาต้องได้รับความอบอุ่น เพราะเมื่อเด็กถูกความเย็นมาก ๆ จะทำให้สุขภาพอ่อนแอไม่แข็งแรงเป็นโรคประจำตัวไป หรือเวลาที่คลอดลูกแล้วอยู่ไฟ ถ้าปฏิบัติตัวไม่ถูกต้องก็จะมีผลต่อสุขภาพของแม่ เช่น ผลต่อมดลูก ผลต่อระบบไหลเวียนของโลหิตในร่างกาย เป็นต้น หรือการกินอาหารที่ต้องห้ามสำหรับคนที่เจ็บป่วยบางโรค เป็นต้น

3.2 ร่างกายขาดความสมดุล เกิดจากการทำงานหนักจนเกินไป พักผ่อนไม่เพียงพอ (จุซา) ซึ่งจะทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย ไม่แข็งแรง กินอาหารไม่อร่อย นอนไม่หลับ เป็นลม หรือปวดเมื่อยตามร่างกาย จะมีวิธีการรักษาด้วยการดัดผิวหนังและกล้ามเนื้อตามจุดต่างๆ ของร่างกาย เรียกว่า “นิบซา” เช่น หัวไหล่ คอ หลัง ฯลฯ เพื่อขับไล่ลมและเลือดที่ไม่ดีออกไปจากร่างกาย หรือดื่มยาสมุนไพร เช่น กำจิงเมย ใช้รักษาอาการปวดเมื่อย ขาดตามร่างกายกล้ามเนื้อ เป็นต้น

3.3 เกิดจากเชื้อโรค เนื่องจากการรับประทานอาหาร เช่น ปวดท้อง ท้องเสีย ท้องอืด ท้องเฟ้อ หรือโรคติดต่อทั่วไป เช่น หวัด โรคผิวหนัง ซึ่งโรคส่วนใหญ่สามารถวิเคราะห์หาสาเหตุและทำการรักษาได้ ส่วนใหญ่จะใช้ยาสมุนไพร เช่น “จูจ้ายแกง” ใช้รักษาโรคผิวหนัง ผดผื่น อาการแพ้ และลมพิษ “อินบัว” ใช้รักษาอาการปวดท้อง เป็นบิด หรือการเป็นโรค ใช้หวัดหายใจไม่ออก ก็จะใช้วิธีเป่าควันผืนเข้าปอบโดยให้ผู้ป่วยเอาผ้าคลุมร่างกายทั้งหมดไว้ เป็นต้น

4. เกิดจากอุบัติเหตุ

เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ร่างกายไม่สบายอันเนื่องมาจากความประมาท หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน เช่น ตกต้นไม้กระตุกหัก มีดบาด ต้นไม้ล้มทับ หกล้มขาแพลง ฯลฯ ก็จะมีวิธีการรักษาโดยใช้ยาสมุนไพร และคาถาควบคู่กัน เช่นรักษาโรคกระดูกซึ่งค่อนข้างจะเห็นผลและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปมากกว่าการใช้วิธีการรักษาแบบแพทย์แผนใหม่

ประเภทของหมอพื้นบ้าน

1. กลุ่มที่รักษาทางกาย ใช้การบีบนวด จับเส้น (นิบซา) ไล่ลม (ทุยจย่าว)
2. กลุ่มที่เชี่ยวชาญและชำนาญด้านการรักษาทางจิตวิญญาณ ได้แก่ คนทรง หมอคาถา และอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม

3. หมอสมุนไพร “เตี้ยไซ” ชำนาญด้านพฤกษศาสตร์ และการใช้สมุนไพรในการรักษาผู้ป่วย หมอสมุนไพรจะมีสองประเภท คือ

- 3.1 ประเภทที่ถ่ายทอดตามสายตระกูล เช่นจากย่า สู่แม่ จากแม่สู่หลาน เป็นต้น ในส่วนนี้มีการถ่ายทอดวิชาโดยไม่ต้องทำพิธีเพียงแต่ผู้ถ่ายทอดจะให้พรแก่ลูกหลานที่จะเป็นผู้สืบทอด เพื่อที่ว่าเวลาไปเก็บยาสมุนไพรแล้วจะมีความศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า “เจียง”

- 3.2 ประเภทที่ไปขอเรียนมา (เปียด) โดยไปศึกษาจากหมอยาที่มีชื่อเสียงโดยผู้ขอเรียนต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการประกอบพิธีกรรมด้วย คือ ไก่ 1 ตัว สีเงิน (จำนวนเงินที่ใส่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับกรเรียกร้องของหมอยาแต่ละคน) กระดาษกงเต็ก (เจียก่อง) และเหล้า ประเภทนี้เมื่อทำพิธีและร่ำเรียนวิชาแล้ว จะมีครู หรือ “เตี้ยเมี้ยน” คอยช่วยเหลือในเวลาเก็บยารักษาคนป่วยให้มีความศักดิ์สิทธิ์

4. ชิบเมี้ยนเมี้ยน รักษาทางด้านจิตใจ และจิตวิญญาณ “ชิบเมี้ยนเมี้ยน” จะเป็นผู้ที่มีความสามารถติดต่อกับเทพหรือวิญญาณได้ทั้งสามโลก คือโลกมนุษย์ โลกบาต และบนสวรรค์

5. คนทรง คือ คนที่สามารถติดต่อกับเทพหรือวิญญาณได้ จะมีทั้งผู้หญิงและชาย โดยจะทำหน้าที่เข้าทรงเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วยที่เชื่อว่าเกิดจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เรียกว่า “โบ้ว กว่าตอน”

6. หมอคาถา จะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ โดยทั่วไปจะรักษาอาการที่เกิดจากการตกใจ สดขีต (จุเอ้ย) เฉพาะในเด็กเท่านั้น วิธีการรักษาเรียกว่า “เซียวกิง” ถ้าเป็นผู้ใหญ่การรักษาเรียกว่า “เซียวเฮ้ย” นอกจากนี้แล้วการใช้คาถาในการรักษาโรคจะเกี่ยวกับหมอสมุนไพรด้วย

7. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรคกลุ่มนี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ในการวินิจฉัยโรคบางอย่าง เช่น “แป้งหงาย” “ฝ่าหวอย” โดยอาศัยประสบการณ์และการสังเกตเป็นหลักไม่ได้เรียนรู้หรือสืบทอดมา

ข้อห้ามและข้อปฏิบัติของหมอชาสมุนไพร

1. วิธีการเก็บยาสมุนไพร

1.1 เชื่อว่าการเก็บยาสมุนไพรที่ดีและศักดิ์สิทธิ์นั้นควรจะเป็นผู้หญิงที่มีอายุมากแล้ว หรือไม่สามารถมีลูกได้แล้ว (ประมาณ 40 ปีขึ้นไป)

1.2 การเก็บยาสมุนไพรควรเก็บในพื้นที่ไกลออกไปชนากไก่นแล้วไม่ได้ยินจึงจะศักดิ์สิทธิ์และมีประสิทธิภาพ

1.3 การเก็บยาสมุนไพรตอนเช้าให้เก็บที่บริเวณราก เพราะเชื่อว่าตัวยาจะลงไปอยู่ที่ราก ตอนบ่ายให้เก็บตรงลำต้นเพราะตัวยาจะลงไปอยู่ตรงบริเวณลำต้น ส่วนช่วงเย็นให้เก็บตรงยอดเพราะตัวยาจะขึ้นไปอยู่ตรงยอด

1.4 การเก็บสมุนไพรควรเก็บในฤดูแล้ง เพราะตัวยาจะแรงและมีคุณภาพมากที่สุด ถ้าเก็บในฤดูฝนตัวยาจะเจือจางไม่มีคุณภาพเพราะมีน้ำหนักราก

2. หมอสมุนไพรที่มีครู เวลาออกไปเก็บยาต้องระลึกถึงครูด้วยเพื่อที่ว่ายาที่เก็บมานั้นจะได้ศักดิ์สิทธิ์สามารถรักษาผู้ป่วยได้และเมื่อรักษาผู้ป่วยหายแล้วหมอยาจะต้องทำพิธีเช่นไหว้ ขอบคุนต่อผียาที่ช่วยทำให้การรักษามีประสิทธิภาพทุกครั้ง โดยเฉพาะอาการเจ็บป่วยที่หนักและรุนแรง ถ้าละเลยจะทำให้ผียาโกรธและทำให้การรักษาครั้งต่อไปไม่ประสบผลสำเร็จ หรืออาจจะมาลงทาดัวหมอยาเอง เช่น ทำให้เจ็บป่วยไม่สบาย และถ้านาน ๆ ไปไม่มีคนมารักษาหมอยาก็ต้องทำพิธีเช่นต่อผียาด้วย (จั่นเจิ้น) เพื่อแสดงความเคารพและความศักดิ์สิทธิ์

3. การดื่มยาสมุนไพร ครั้งแรกควรใส่น้ำน้อย ๆ แล้วให้ผู้ป่วยดื่มจนหมดด้วย ทั้งหมด 3 ถ้วย แล้วคว่ำถ้วยไว้เชื่อว่าการรักษาจะได้ผลดี

4. ตัวยาที่ร่ำเรียนมา โดยเฉพาะหมอยาที่มีครูการเก็บตัวยาเอาไปร่ำขายเพื่อเป็นรายได้ให้ครอบครัวนั้นจะทำได้เนื่องจากมีครูและเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย แต่คนที่มีความรู้แต่ไม่มีครูสามารถนำไปขายได้

5. เมื่อดื่มหรือใช้ยาสมุนไพรแล้ว หมอยาจะห้ามผู้ป่วยดื่มหรือกินของดังต่อไปนี้ ของที่มีแอลกอฮอล์ ของดอง ของเปรี้ยว ปลาแห้ง ปลาสด เนื้อไก่ สับปะรด แตงไทย เพราะจะทำให้อาการของโรคกำเริบ

6. การเก็บตัวยาไม่ควรเก็บจนหมดต้น ควรเก็บเฉพาะบางส่วนที่ต้องการเท่านั้น เพราะนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์แล้ว การที่นำยาสมุนไพรมาเก็บไว้นาน ๆ มักไม่ค่อยดี เช่นอาจจะขึ้นราและเสียง่าย

7. ไม่พูดคุยสรรพคุณของตัวยาจนเกินไป เพราะจะทำให้ตัวยาไม่ศักดิ์สิทธิ์

8. การเรียนรู้จากอาจารย์สมุนไพรรวจะทำในพิธีใหญ่ ๆ เช่น พิธีบวช ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ง่ายและมีความศักดิ์สิทธิ์

9. ตัวยาที่เก็บมาแล้วควรนำมาผานให้เล็กแล้วตากให้แห้งแล้วเก็บไว้เพราะจะรักษาไว้ได้นานและไม่เป็นอันตรายเวลาใช้

พิธีกรรมรักษาสุขภาพ

การบนบาน (โง้วหยุน)

การบนบานเป็นการทำพิธีเพื่อขอให้บรรพบุรุษคุ้มครอง หรือขอความช่วยเหลือจากบรรพบุรุษให้ช่วยกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

การบนบานจะทำในกรณีดังต่อไปนี้

1. การออกเดินทางไกล
2. เมื่อเข้าสู่ฤดูกาลแต่ละฤดู
3. เมื่อเกิดการเจ็บป่วยหนัก
4. ทรัพย์สินสมบัติที่มีค่าหาย
5. เมื่อลูกหลานไปเรียนหนังสือไกล บนบานให้ช่วยคุ้มครองเป็นปี
6. บนบานให้ช่วยคุ้มครองรถ

พิธีการเรียกขวัญ (สู่ขวัญ)

การเรียกขวัญนี้แบ่งออกเป็น การเรียกขวัญเด็ก และการเรียกขวัญผู้ใหญ่

1. การเรียกขวัญเด็ก (ใจว่วน)

จะทำก็ต่อเมื่อเด็กมี อาการไม่สบาย ตกใจ พ่อแม่เด็กจะต้องไปหาผู้ประกอบพิธีกรรมมาทำพิธีเรียกขวัญให้แก่เด็ก

2. การเรียกขวัญผู้ใหญ่

การเรียกขวัญผู้ใหญ่ ก็จะคล้าย ๆ กันกับของเด็ก เพียงแต่ไม่ต้องใช้ไข่ในการทำพิธีเท่านั้น อุปกรณ์ แก้วเหล้า 6 ใบ ไส้เหล้า 5 ใบ ไส้หน้า 1 ใบ ที่ปักธูปและธูป จ้าว กระดาษสีเขียน (ข้างในใส่เหรียญ 1 เหรียญ) กิม

พิธีฉ่างว่วน (พิธีแย่งขวัญ)

จะทำให้กับผู้ใหญ่เมื่อผู้ใหญ่ตกใจ ขวัญหาย หรือไม่สบาย พิธีก็คล้าย ๆ กับพิธีเรียกขวัญของเด็ก แต่จะมีรายละเอียดเพิ่มเติมคือ จะมีการออกไปนอกบ้านหาสิ่งมีชีวิตที่อยู่รอบ ๆ บ้าน เช่น แมลง เป็นต้น เมื่อเห็นแล้วก็รีบจับได้แล้วนำมาทำพิธี โดยจะนำเอาแมลงตัวนี้ห่อด้วยกระดาษเงินเป็นรูปกลม ๆ คล้ายกับการทำพิธีเรียกขวัญของเด็ก เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะให้ผู้ทำพิธีเก็บรักษาไว้

พิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ

อุปกรณ์ ไก่รุ่นตัวผู้หรือตัวเมียก็ได้ 1 ตัว แก้วเหล้า 6 ใบ ใส่เหล้า 5 ใบ ใส่น้ำ 1 ใบ ที่ปักธูปและธูป กระดาษ (เจียก่อง)

การทำพิธีนี้มีจุดประสงค์เพื่อเชิญวิญญาณของผีบรรพบุรุษมาร่วมรับประทานอาหารที่เตรียมไว้ให้เมียนจะนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายชาย แต่ผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิงจะนับถือแค่ 1 รุ่น คือ พ่อ แม่ กรณีที่หญิงไม่ตัดขาดจากผีบรรพบุรุษก็จะยังนับถือผีบรรพบุรุษ 4 รุ่น เช่นเดียวกับชาย

พิธีการเปียดฟ้าด

ขั้นตอน

1. ลูกศิษย์มาติดต่ออาจารย์ พูดยุติถามว่าสนใจหรือต้องการเรียนเรื่องอะไร
2. จะหาวันที่ สำหรับการทำพิธี
3. เตรียมไก่ 1 ตัว , สีเจียน , กระดาษ มาที่บ้านอาจารย์
4. ฆ่าไก่ แล้วทำพิธีเชิญวิญญาณของอาจารย์มาบอกกล่าวให้รับรู้ว่าขณะนี้จะถ่ายทอด

วิชาให้ลูกศิษย์ต่อ

5. หลังจากทำพิธีแล้วลูกศิษย์จะมาหัดกับอาจารย์เรื่อย ๆ จนคล่องและสามารถทำพิธีได้

พิธีเกาะ

กรณีที่ครอบครัวไหนเลี้ยงหมูและเกิดหมูทั้งคอกแค่ 2 ตัว และเป็นตัวผู้หมดเมียนเชื่อว่า เป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นการกระทำของผีบรรพบุรุษที่ต้องการให้ลูกหลานทำพิธีเซ่นไหว้

การทำพิธี

ใช้เวลาทำพิธี 1 วันเต็ม มีการทำ 2 พิธี คือ

1. หมิวุ้ง ในการสวดบทสวด หมอผีจะไม่พูดออกเสียง จะท่องบทสวดในใจและสั่นกระดิ่ง ใช้หมูตัวแรกที่วางขวางเป็นเครื่องเซ่นไหว้
 2. ฟ้องถวาย ในการท่องบทสวดจะพูดออกเสียงด้วย ใช้หมูตัวที่สองเป็นเครื่องเซ่นไหว้
- การทำพิธีนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของคนทั้งตระกูล (คนที่มาจากแซ่เดียวกัน ผีบรรพบุรุษมาจากคนเดียวกัน) คนในตระกูลต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเตรียมพิธีและออกค่าหมอผีและอุปกรณ์ในการทำพิธี การทำพิธีต้องกลับไปทำที่บ้านของต้นตระกูล

ข้อห้าม

การทำพิธีนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่จะเสียชื่อนามาก ดังนั้นเมื่อหาวันที่สำหรับทำพิธีได้แล้ว

1. แต่ละครอบครัวจะต้องทำการแจ้งให้สมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวข้องทราบ
2. มีการถือพรหมจรรย์ ห้ามมีเพศสัมพันธ์กันก่อนทำพิธี 7 วัน และหลังทำพิธีอีก 3 วัน
3. สำหรับคนโสดและสมาชิกในครอบครัว ห้ามพูดคำหยาบคายและทะเลาะเบาะแว้งกัน

4. ช่วงทำพิธีมีข้อห้ามสำหรับคนนอกตระกูลจะไม่สามารถเข้าไปในบ้านที่ทำพิธีได้

5. การเตรียมอุปกรณ์ทำพิธีนี้ต้องเป็นผู้ชายหมด ผู้หญิงถือว่าเป็นคนไม่สะอาด เพราะมีประจำเดือนจะไม่สามารถเข้าร่วมพิธีได้

พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน

ประเพณีการทำขวัญข้าว เชื่อกันว่าการทำขวัญข้าวจะทำให้ข้าวตลอดจนพืชผักต่าง ๆ ในไร่ ในสวนเจริญงอกงามให้ผลผลิตสูงและจะควบคุมคู่กับการทำขวัญสัตว์เลี้ยงไปด้วย

การทำขวัญข้าวจะนิยมทำกันในเดือนที่ 4 ของจีน จะเป็นวันไหนก็ได้ แต่ก็ถือเอาวันที่ดีที่สุดของเดือน การทำขวัญข้าวนี้ไม่นิยมทำติดต่อกันทุก ๆ ปี จะทำเฉพาะในฤดูที่ที่ผลผลิตได้ต่ำ การทำขวัญข้าวนี้ไม่จำเป็นต้องทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้านอาจทำเพียงบาง บ้านหรือบางครอบครัว หรือคนในตระกูลเดียวกันร่วมกันทำ โดยเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกัน ในการทำพิธีนี้ตระกูลอื่นหรือเชื้อนที่ไม่ได้นับถือบรรพบุรุษเดียวกันนั้นไม่อาจทำพิธีร่วมกันได้

การทำขวัญข้าวจะทำเพียงวันเดียว จะมี การฆ่าหมู ฆ่าไก่ เผากระดาษเพื่อทำพิธีนี้ ซึ่งจะมีผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นผู้ดำเนินการ

ข้อห้าม บุคคลในครอบครัวที่ทำพิธีห้ามไปไร่ในวันรุ่งขึ้นหลังจากการทำขวัญข้าว 1 วัน

ข้อห้ามและข้อปฏิบัติตามกฎจารีตประเพณี

ข้อห้ามระหว่างคนกับธรรมชาติ

1. เมื่อเห็นรังกินน้ำห้ามปัสสาวะหันหน้าไปทางนั้น และห้ามดื่มที่ต้นน้ำที่เกิดรังกินน้ำ
2. การทำพิธีขบตะปุงเมี้ยน ห้ามผู้หญิงไป และห้ามรับประทานอาหารในพิธีด้วย
3. ไม้ที่เหลือจากการ ทำสะพานต่ออายุ (จำเจียว) , ทำโลง , เผาศพ ห้ามนำมาทำเป็นฟืน
4. ห้ามใช้เถาวัลย์ เตี้ยงซุย เผาศพ
5. ไม้ที่ใช้ทำกระท่อม ต้องแบกห้ามลาก
6. การไปค้างแรมในป่า การจุดไฟครั้งแรกต้องบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง
7. วันกรรมเสีย กรรมลม ห้ามคนนอกเข้าหมู่บ้านและในบ้าน
8. ฉางข้าวหรือยุ้งข้าว หากล้มก็ต้องทำพิธีเรียกขวัญข้าว ไม้ที่เคยสร้างคอกหมู , เล้าไก่, ฉางข้าว ไม่นิยม นำเข้าบ้านเพราะจะทำให้คนในบ้านเจ็บป่วย
9. ไม้ที่ใช้สร้างฉางข้าวแล้วห้ามเอามาใช้สร้างบ้าน
10. ไม้ที่ใช้สร้างบ้านแล้วสามารถเอามาสร้างอย่างอื่นได้
11. การไปฟันไร่ครั้งแรก (จะเหลียง) ห้ามร้องเพลง, พูดคำหยาบ เพราะเชื่อว่าจะทำให้

ได้รับบาดเจ็บ

ข้อห้ามระหว่างคนกับคน

1. ผู้ที่เคยผ่านพิธีกรรมว่าจ้าง ไต๋วไซและหมอมผี ห้ามลอดราวผ้าผู้หญิง และเสื้อผ้าของผู้หญิง ห้ามแขวนสูงกว่าศีรษะจะทำให้ไม่สบาย
2. คนที่จะเป็นอาจารย์ถ่ายทอดวิชาให้ต้องเป็นคนดี ไม่เห็นแก่ตัว หรือสาปแช่งคน
3. หิ้งบูชา ต้องอยู่สูงกว่าคน ในกรณีบ้าน 2 ชั้น ต้องทำห้องครัวแยกสำหรับไว้หิ้งบูชา
4. ผู้ที่ทำพิธีกรรมว่าจ้าง ช่วงทำพิธีต้องถือพรหมจรรย์ ห้ามยุ่งเกี่ยวหรือมีเพศสัมพันธ์กัน เพราะในงานพิธีจะมีการปล่อยคาถาไว้ที่หิ้งบูชา และที่ประตูใหญ่ หากคนที่เข้ามาในบ้านที่ทำพิธี และไม่ได้ถือปฏิบัติตามข้อห้ามนี้ จะถูกคาถาจนถึงขั้นเสียชีวิต และช่วงรับประทานอาหารจะมีที่คอยเสิร์ฟอาหารให้ เมื่ออิ่มแล้วต้องคว่ำถ้วย ห้ามพูดคุยกับผู้หญิง
5. เมียนไม่นิยมรับประทานเนื้อสุนัขเพราะถือว่าเป็นบรรพบุรุษ
6. เมียนไม่นิยมรับประทานเต่าที่มีกระดูก 12 ชิ้น จะรับประทานเฉพาะที่มีกระดูก 3 ชิ้น
7. ลูกสะใภ้ต้องให้เกียรติ พ่อสามี และผู้ชายทุกคนในบ้าน หรือญาติที่เป็นผู้ที่มีอายุมากกว่าสามีเวลานั่ง ต้องนั่งต่ำกว่า ห้ามนั่งเก้าอี้ระดับเดียวกัน ห้ามนั่งรับประทานอาหารโต๊ะเดียวกัน
8. ชายห้ามรับประทานเบียร์บู๊จ๊วย (ไก่ตัวแรกที่ผู้หญิงรับประทานหลังคลอดลูก)
9. เมื่อมีสตรีอยู่เดือนและยังไม่ได้ทำพิธีทมิเมียนคู้ ห้ามบุคคลภายนอกเข้าบ้าน
10. สัตว์ประกอบพิธีกรรมเมื่อนำมาประกอบเป็นอาหารก่อนรับประทานต้องเชิญผีบรรพบุรุษลงมารับประทานก่อน
11. คนเตรียมพิธีโจ้วต่าง ก่อนรับประทานอาหารต้องล้างมือ และของที่ใช้สำหรับงานพิธีห้ามแตะต้อง ห้ามดม ห้ามชิม
12. ชุ่ยติ (คนเป่าปี่) ต้องเป็นคนมีครอบครัว และคู่สมรสยังอยู่ ไม่นิยมเชิญคนเป่าปี่ที่ไม่มีคู่สมรสเพราะถือว่าไม่เป็นสิริมงคล คนที่จะเป็นชิงชู้ก็ต้องเป็นคนที่มิคู่สมรส
13. เมื่อไปถึงบ้านหากเจ้าของบ้านไม่เชิญเข้าบ้านไม่ควรเข้า
14. เมื่อเจ้าของบ้านยกน้ำชามาให้หากไม่ได้ขอบคุณไม่นิยมดื่ม
15. ไม้ที่ทำเป็นราวแขวนข้าวหากล้มลง (ล้มในขณะที่ยังมีข้าวอยู่) ต้องทำพิธีเสียขวัญข้าว

1.4 ชนกลุ่มน้อยในนครคุนหมิง มณฑลยูนนาน

ชนชาติ Yi เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มใหญ่ที่สุดในยูนนาน มีประชากรประมาณ 4,054,000 คน แบ่งเป็นเผ่าต่าง ๆ ถึง 20 เผ่า กระจายอยู่ทั่วไป ลักษณะบ้านเป็นแบบสองชั้น ชั้นล่างเป็นครัว และคอกเลี้ยงสัตว์ การแต่งกาย หญิงชาว Yi ใส่เสื้อป้ายติดกระดุมข้าง กระโปรงยาว สวมหมวก

ประดับด้วยเครื่องเงิน ขายนิยมสวมเสื้อกั๊กที่ทำด้วยสมุนไพรกายาชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า "Huocao" เทศกาลที่สำคัญของชาว Yi คือเทศกาลคบเพลิง, เทศกาลดอกไม้ มีกิจกรรมเดินรำ มวยปล้ำ ชนวัว

ชนชาติ Shanshu เป็นส่วนหนึ่งของชนชาติ Yi จะอาศัยอยู่ในป่าทึบในจังหวัด Xinping

ชนชาติ Bai เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน และมีวัฒนธรรมที่รุ่งเรือง ประมาณร้อยละ 80 อาศัยอยู่ใน Dali ที่เหลืออยู่ในคุนหมิง, Yuanjiang, Lijiang, Lanping คำว่า Bai หมายถึง สีขาว สีขาวจึงเป็นสีที่สำคัญของชนชาตินี้ จะเห็นได้จากเครื่องแต่งกายที่ใช้สีขาวเป็นหลัก Bai เป็นกลุ่มชนที่มีความสามารถทางด้านสถาปัตยกรรมและการตกแต่ง เทศกาลที่สำคัญ มี เทศกาลงานเดือนสาม ในวันที่ 29 เมษายน-5 พฤษภาคม มีกิจกรรมแข่งม้า มวยปล้ำ และการแสดง

ชนชาติ Naxi เป็นชนชาติที่สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่า Di-Quing ซึ่งเป็นเผ่าที่เก่าแก่ของจีน ขยายแต่งกายคล้ายคลึงกับชนเผ่าอื่น หญิงนิยมสวมเสื้อตัวหลวม มีเสื้อกั๊กทับ สวมกางเกง หญิงมีสามีได้หลายคน และถือว่าลูกเป็นสิทธิของแม่

ชนชาติ Lahu lahu หมายถึงการย่างเนื้อเสื่อ ชนกลุ่มนี้จึงมักถูกเรียกว่า คนล่าเสื่อ (Tiger Hunting People) หญิงสวมเสื้อและกางเกงสีดำ สวมเครื่องประดับเงิน และตุ้มหูขนาดใหญ่ มีผ้าพันศีรษะ ชายสวมเสื้อกระดุมหน้า สวมหมวกฟ้ายี่ดำเล่นลายด้วยแถบสีแดงและฟ้า เทศกาลสำคัญและยิ่งใหญ่คือ เทศกาลฤดูใบไม้ผลิ เทศกาลเรือมังกร

ชนชาติ Lisu สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่า Di-Qiang แยกเป็น Lisu ชาว Lisu ดำ และ Lisu ดอกไม้ จะสังเกตได้จากสีของเครื่องแต่งกาย Lisu ชาวและดำจะสวมเสื้อและกระโปรง ที่นุหุราสวยงาม ส่วนขายนิยมสวมเสื้อและกางเกงขาสั้น บางคนไว้ผมยาวรวบไม่ข้างหลัง

ชนชาติ Hani สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่า Di-Qiang เช่นเดียวกับ Yi และ Lisu ตั้งถิ่นฐานอยู่บนรอยต่อระหว่างภูเขา Ailao และ Wuliang ในคุนหมิง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าหิน บ้านนิยมสร้างด้วยไม้ หลังคาตัดเพื่อใช้เป็นที่พักเมื่อดันพันธุ์พืช Hani มีหลายสาขาจึงมีการแต่งกายและเครื่องประดับที่แตกต่างกัน มีขนบธรรมเนียมในการเคารพผู้ใหญ่ เทศกาลสำคัญคือ เทศกาลเดือนสิบ เทศกาลเกี่ยวข้าวและทุกวันที่ 24 มิถุนายน ของทุกปีถือเป็นวันสำคัญทางจันทรคติ จะมีการเฉลิมฉลองด้วยการแห่โคมไฟเข้าไปในป่าหิน

ชนชาติ Pumi อาศัยอยู่บนภูเขาและที่ราบสูง หญิงสวมเสื้อตัวหลวม นุ่งกระโปรงพลีต เปียมด้วยเส้นไหมและหางของจามรี ขายนิยมสวมเสื้อและกางเกงผ้าป่าน และสวมเสื้อกั๊กที่ทำด้วยหนัง มีนิสัย โอบอ้อมอารีต่อชาวต่างถิ่น แขกที่มาเยือน

ชนชาติ Nu นิยมสร้างบ้านด้วยไม้หรือไม้ไผ่ ทั้งชายและหญิงนิยมสวมเสื้อผ้า ผ้าปาน หญิงที่แต่งงานแล้ว นิยมสวมเสื้อผ้าที่ตกแต่งด้วยปะการัง เปลือกหอย ลูกปัด และสวมตุ้มหูทองเหลือง

ชนชาติ Dulong เป็นชนกลุ่มเล็กที่สุดในประเทศจีน มีประชากรประมาณ 5,536 คน หญิงสวมเสื้อตัวสั้น นุ่งโสร่ง ในอดีตจะนิยมสักที่ใบหน้า ส่วนชายสวมกางเกงขาสั้น พันท้ายออกด้วยผ้าปานจากซ้ายไปคลุมไหล่ขวาปล่อยไหล่ซ้ายว่างเปล่า สังคมของชาว Dulong จะไม่มีการลักขโมย เพราะเชื่อว่าของทุกอย่างมีเจ้าของ จึงไม่ควรหยิบฉวยไปโดยพลการ

ชนชาติ Jingpo อาศัยอยู่ตามภูเขา หญิงสวมเสื้อและโสร่ง นิยมประดับคอ ข้อมือ เหว และเข่าด้วยห่วงหวายสีดำและแดง ชายนิยมสวมเสื้อคอกลมกระดุมหน้า โปกศีระด้วยผ้าลูกไม้ นิยมเคี้ยวยาสูบและกินหมากเพื่อแก้อาการร้อนใน

ชนชาติ Jinuo เป็นเผ่าล่าสัตว์ที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นชนชาติกลุ่มน้อย อาศัยบนภูเขา และในป่าที่มีต้นไม้หนาทึบ เป็นกลุ่มชนที่สามารถเพาะปลูกและผลิตชาที่ดีของโลกที่มีชื่อว่า "Pu' er Tea" ชาว Jinuo มีวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นคือ คนที่มีนามสกุลเดียวกัน จะอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน บ้านหนึ่งหลังจะอาศัยอยู่ประมาณ 10 - 20 ครอบครัว

ชนชาติ Achang นิยมแต่งกายด้วยสีดำ หญิงสวมเสื้อแขนยาว สวมกางเกงและนิยมทำฟันให้เป็น สีดำ ซึ่งถือว่างดงาม ส่วนชายนิยมโปกผ้าที่ศีระ เด็กชายโปกผ้าสีขาว ชายหนุ่มโปกผ้าสีน้ำเงิน ชาว Achang มีความสามารถในการทำมิดจากเงินและโลหะ

ชนชาติ Tibetan เป็นเผ่าที่มีความเข้มแข็งอดทน และทำงานหนัก แต่งกายเหมือนชาวทิเบตในประเทศทิเบต นับถือลามะ ดังนั้นเทศกาลต่าง ๆ จึงเกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ เช่น เทศกาลเดือนสี่ เป็นช่วงที่พระศากยมุนีจะบรรลุนิพพานเป็นพระพุทธเจ้า จะมีการเฉลิมฉลองโดยการจุดโคมไฟ

ชนชาติ De'ang มีชื่อเสียงในการปลูกชา และไม้ไผ่ที่เรียกว่า ไผ่มังกร (Dragon Bamboo) ชนเผ่านี้นิยมสักตามตัว

ชนชาติ Mongolian สืบเชื้อสายมาจากชาวมองโกลเลีย ตั้งแต่สมัยยุบไลซาน มีชัยชนะเหนือยูนนาน เป็นเผ่าที่มีความสามารถในการเพาะปลูก การประมง และการก่อสร้าง

ชนชาติ Hut ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ ร่วมกับชนเผ่าอื่น มีการแต่งกายคล้ายกับชนเผ่าที่อยู่ใกล้เคียง แต่ยังมีวัฒนธรรม และเพณีการดำรงชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ชนชาติ Yao หญิงจะมีความสามารถด้านการเย็บปักถักร้อย การตกแต่งเครื่องแต่งกาย เทศกาลที่สำคัญคือ NewYear's Day หรือ 1King Pan's Festival

ชนชาติ Buyi ชอบอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ลักษณะบ้านจึงมีทั้งบ้านชั้นเดียวได้
ถุนสูง และบ้านสองชั้น ทั้งหญิงและชายนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีน้ำเงิน เขียว ดำ ละขาว

ชนชาติ Shui ชนเผ่านี้จะมีวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ใกล้เคียงกับชนเผ่าที่อยู่ใกล้เคียง

ชนเผ่า Miao อาศัยอยู่ทั่วไปในยูนนาน การแต่งกายจะแตกต่างกับออกไปตามดินที่อยู่
ผู้หญิงมีความสามารถทางด้านงานฝีมือ และการทำผ้าบาติก

ชนชาติ Zhuang ชนเผ่านี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเพาะปลูก โดยเฉพาะสมุนไพร ใช้สำหรับ
ทำยาส่วนการแต่งกายมีลักษณะคล้ายคลึงกับชนเผ่าอื่น

ชนชาติ Wa ชนเผ่านี้นิยมสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่ มีลักษณะคล้ายกับบ้านของชนเผ่า Dai
เป็นคนที่มียศยศไกร นิยมดื่มชาที่มีรสขมและสีน้ำตาลเข้ม

ชนชาติ Dai คำว่า "Dai" หมายถึงชนที่อิสระและความรักสงบเป็นชนพื้นเมืองที่สืบ
เชื้อสายมานานกว่าพันปี มีประชากรประมาณ 1,014,000 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในสิบสองปันนา
ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณที่ราบริมแม่น้ำหรือทะเลสาบ บ้านสร้างด้วยไม้ไผ่ได้ถุนสูงและปลูกไม้ผล
ล้อมรอบบริเวณบ้าน การแต่งกาย ชายนิยมสวมเสื้อสีขาวผ่าหน้า หรือติดกระดุมด้านขวา
โพกศีรษะด้วยผ้าสีขาว นิยมสักตามตัว หญิงนุ่งผ้าถุงใส่เสื้อผ่าหน้า หรือติดกระดุมทางด้านขวา
เกล้าผมเป็นมวยประดับด้วยดอกไม้สด ใช้เครื่องประดับที่ทำด้วยเงิน ชนกลุ่มนี้นับถือศาสนาพุทธ
จึงมีวัดให้เห็นได้ทุกหมู่บ้าน เทศกาลที่สำคัญคือ เทศกาลสงกรานต์ ในวันที่ 12-15 เมษายน จะมี
การแข่งขันเรือมังกร สาดน้ำ จุดประทัด และการแสดง

Dai เป็นกลุ่มชนน้อยของจีนที่มีภาษาพูด ภาษาเขียน วัฒนธรรม และประเพณีของตนเอง
จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับคนไทยทางภาคเหนือในด้านภาษาพูด ความเป็นอยู่ และ
ขนบธรรมเนียมประเพณี อาทิ ชายต้องบวชเรียนเมื่อถึงวัยอันสมควร ประเพณีการสาดน้ำใน
เทศกาลสงกรานต์ แม้แต่คำอวยพรจะใช้คำที่เหมือนกันที่ "อยู่ดีกินหวาน" ซึ่งหมายถึง การอยู่เย็น
เป็นสุข เป็นต้น

ชนชาติกลุ่มน้อยในยูนนานจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะสังคมและเศรษฐกิจตาม
พื้นที่ที่อยู่อาศัย จึงเห็นถึงความหลากหลายทั้งในด้านของภาษา แบบแผนการดำเนินชีวิต ศิลปะ
ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกายซึ่งเป็น
การแสดงออกทางด้านงานฝีมือ และความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชนเผ่า นอกจากในสถานที่
ท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น ป่าหิน ถ้ำอู๋ ตำนกทอง ฯลฯ หรือในช่วงเทศกาลที่จะพบเห็นได้บ้าง
ส่วนในตัวเมืองจะเห็นคนหนุ่มสาวที่แต่งกายตามแฟชั่นไม่ว่าจะเดินไปไหน หรือขี่จักรยาน
ตามถนน

นครคูหนิง มีวัฒนธรรมที่ถือเป็นแม่บทของวัฒนธรรมในชาวเอเชีย โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น รู้จักทำเครื่องใช้ด้วยโลหะ รู้จักทำเครื่องปั้นดินเผา หยก เลี้ยงไหม การทอผ้าป่าน การแกะสลักงาช้าง หินอ่อน และรู้จักประดิษฐ์อักษรภาพรวมทั้งสิ้นประมาณ 2,000 ตัว ทำให้คูหนิงมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณสถานและวัฒนธรรมจำนวนมาก

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ลักษณะภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ และกลุ่มประชากรของจังหวัดเชียงรายและนครคูหนิง มีลักษณะใกล้เคียงกัน มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก รวมถึงนโยบายของรัฐบาลที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหลายๆ รูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวชนเผ่า ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นเมื่อการท่องเที่ยวเข้าไปสู่ท้องถิ่นของชนเผ่ามากขึ้น อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางประเพณีและวัฒนธรรม ของชนเผ่าก็เป็นได้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัฒนาพร สุญาษา (บทคัดย่อ : 2541) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวดอยตุง จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบริบทของสภาพแหล่งท่องเที่ยวดอยตุงตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ (2) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดอยตุงตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการศึกษาพบว่า บริบทของสภาพแหล่งท่องเที่ยวดอยตุงตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการองค์ประกอบด้านองค์กร และองค์ประกอบด้านการจัดการ มีความพร้อมและสามารถจัดการแหล่งท่องเที่ยวดอยตุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความรู้ด้านพื้นที่ท่องเที่ยวดอยตุง ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวควรจะมีการปรับปรุงในด้านการให้ความรู้และการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น

จากนั้น สวสวณีย์ กันทะแสน (บทคัดย่อ : 2543) ได้ศึกษา ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัด สภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว : กรณีศึกษานมูบ้านรวมมิตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยว

ส่วนใหญ่มีความคาดหวังมากต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านรวมมิตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจมากต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านรวมมิตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านรวมมิตร มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกทุก ๆ กรณี

ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวในด้าน เพศ อายุ และภูมิภาคที่แตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านรวมมิตร ไม่แตกต่างกัน

ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวในด้านเพศ อายุ และภูมิภาคที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านรวมมิตร แตกต่างกัน

สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ศึกษาโดยมัลลิกา เกื้อปัญญา (บทคัดย่อ : 2544) ซึ่งได้ศึกษาหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เขตพื้นที่การศึกษาผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ในระดับปานกลาง

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งอยู่ในระดับปานกลาง

ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก

ซึ่งในปีเดียวกันนั้น วรัญญา เทพวัลย์ (บทคัดย่อ : 2544) ก็ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทย ตัดสินใจเลือกมาดอยตุง จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาปัจจัยสาเหตุในการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวดอยตุง และศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวดอยตุง และได้ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตัดสินใจมาเที่ยวดอยตุงนั้นเนื่องจากดอยตุงมีปัจจัยทางกายภาพที่พร้อม มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม มีความร่มรื่น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานอันได้แก่ ถนนหนทางที่กว้างขวาง มีน้ำ ไฟฟ้า สาธารณูปโภคพร้อม ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย อีกปัจจัยหนึ่งพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความเคารพเลื่อมใสในสมเด็จพระเจ้าดั่งนั้นจึงต้องการมานมัสการพระรูปของสมเด็จพระเจ้าที่พระตำหนักดอยตุง นอกจากนั้นดอยตุงยังเป็น

โครงการในพระราชดำริ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวกันในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และรู้จักตอຍดຸງจากทางโทรทัศน์ เพื่อนหรือญาติแนะนำมา

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีหลายปัจจัยที่มีผลทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยวจังหวัดเชียงรายซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจหลายแห่งและสถานภาพของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปัจจุบันมีการปฏิรูประบบราชการไทย ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การกีฬา การศึกษาด้านกีฬา นันทนาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงมีหน้าที่ทำงานด้านการตลาด เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทุกรูปแบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากนั้นสุจิตราภา พันธวิไล (บทคัดย่อ : 2545) จึงได้ศึกษา รูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านหล่อชา (อาข่า) ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม พร้อมเสนอแนะรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในอนาคต ผลการศึกษารูปได้ว่า ด้านรูปแบบและวิธีการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อชา ซึ่งมีการดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน เป็นการทำงานร่วมกันของชุมชน กับ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน - เชียงราย โดยแต่ละฝ่ายมีโครงสร้างองค์กรเพื่อการดำเนินงานอย่างชัดเจน

ด้านรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในอนาคต พบว่า องค์กรเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องเป็นเอกเทศ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันอย่างชัดเจน สิ่งสำคัญจะต้องมีฝ่ายพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น และฝ่ายพัฒนาบุคลากร โดยคัดเลือกจากเยาวชนและชาวบ้านผู้สนใจในการทำงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สมาชิกส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการต้องการรายได้จากนักท่องเที่ยวเพื่อยังชีพมากกว่าที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนเผ่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นอยู่ยังไม่ใช่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและไม่ได้มีการประเมินผลอย่างจริงจัง แม้ว่าชาวบ้านจะมีส่วนร่วมคิดรูปแบบใหม่ในการปันผลและแบ่งผลประโยชน์ แต่การมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่เข้มแข็งพอเนื่องจากขาดผู้นำที่มีทักษะด้านการจัดการและการท่องเที่ยว สภาพความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ทำให้ชาวบ้านต้องหาเงินเพื่อยังชีพ ส่งผลให้วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเป็นวัฒนธรรมเพื่อการค้า หรืออาจมีสาเหตุมาจากแนวโน้มในเรื่อง

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไปในอนาคต เพราะเยาวชนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านไม่ยอมรับ

การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทมาก ทำให้องค์กร หน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนสนใจ การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพิ่มขึ้น จากงานวิจัยเรื่อง ความพร้อมของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดเชียงราย ศึกษาโดย ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์ (บทคัดย่อ : 2545) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงความพร้อมของผู้นำ อบต. ในการบริหารจัดการด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การดำเนินงาน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และระดับความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ อบต. ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การดำเนินงาน ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ยังเน้นด้านโครงสร้างพื้นฐาน
2. ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้ ความสามารถประสิทธิภาพน้อย ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สอดคล้องกับที่ พจนารถ กริ่งไกร (บทคัดย่อ : 2545) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วม และปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม พบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทั้งด้านการร่วมคิดวางแผนการร่วมดำเนินการ การร่วมประสาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวส่วนปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนเฉพาะด้านเพศมีผลต่อการมีส่วนร่วมด้านคิดวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น

สำหรับงานวิจัยด้านผลกระทบทางการท่องเที่ยวนั้น ธวัชชัย รัตนช้อน (บทคัดย่อ : 2543) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางวัฒนธรรมของชุมชนบนพื้นที่สูง ศึกษาแนวคิดและระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนที่สัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และศึกษา

การจัดการองค์กรและการจัดสรรผลประโยชน์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นชุมชนชาวเขากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างหลักทางวัฒนธรรมของชุมชนปกากะญอ มิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก เพียงแต่ได้มีการปรับตัวที่สำคัญหลายประการเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ซึ่งแม้ชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาไปแล้ว แต่ระบบคุณค่าของการเคารพต่อธรรมชาติ ซึ่งมีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคุมอยู่นั้น ได้ทำให้ระบบการผลิตของชุมชนยังคงเป็นระบบการผลิตแบบเลี้ยงตนเองที่ไม่กอบโกยและไม่ทำลาย อีกทั้งระบบความสัมพันธ์ของชุมชนก็ยังคงเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเชื่อเพื่อแบ่งปัน มีความสามัคคีช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี และได้สรุปเพิ่มเติมว่า ชุมชนบนพื้นที่สูงมีศักยภาพทั้งทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม ตลอดจนบุคลากรของชุมชนที่สามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นกิจกรรมทางเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะธุรกิจชุมชนพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคมเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ประชากร

1. กลุ่มชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย
2. นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่มาเที่ยวจังหวัดเชียงราย

กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ตารางสำเร็จรูปของ ทาโรยามาเน (Yamane, 1970: 580-581) ด้วยความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 400 คน โดยแยกเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไปท่องเที่ยวในนครคุนหมิง มณฑลยูนนาน ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน
2. นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 400 คน

พื้นที่การวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดพื้นที่เฉพาะจังหวัดเชียงราย โดยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแต่ละอำเภอใน 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเชียงราย มีแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่ามากที่สุด อำเภอแม่สาย มีแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่ามากรองลงมา อำเภอแม่จัน มีแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าน้อย อำเภอแม่ลาว มีแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าน้อยที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยอื่นๆ ในเรื่องที่ใกล้เคียงกัน เอกสารต่างๆ สิ่งพิมพ์และอื่น ๆ พร้อมทั้งสอบถามหน่วยงานทางภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่าง ๆ ที่ทำงานทางด้านชนเผ่า ในจังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนที่ 2. นำข้อมูลตามขั้นตอนที่ 1. มาทำการประชุมแบบ Focus group เพื่อนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กับชนเผ่า

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยนำผลของการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตชนเผ่าในเขตพื้นที่การวิจัย มาสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กับชนเผ่าแต่ละชนเผ่าของจังหวัดเชียงรายโดยมีผู้เกี่ยวข้องดังนี้

1. ผู้นำชนเผ่า
2. ผู้แทนหน่วยงานของรัฐ
3. ผู้แทนหน่วยงานของเอกชน NGO ที่ทำงานด้านชนเผ่า

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลวิถีชีวิตชนเผ่าตามหัวข้อสำคัญของวิถีชีวิตชนเผ่าคือ

1. วัฒนธรรมของชนเผ่า
 - 1.1 การแต่งกาย
 - 1.2 การใช้ภาษา และตัวอักษร
 - 1.3 ศาสนา และความเชื่อ
 - 1.4 การละเล่นบทเพลง และทำรำ
 - 1.5 ลักษณะครัวเรือน
 - 1.6 การประกอบอาชีพ
 - 1.7 อาหารและการบริโภค
2. ลักษณะบทบาทและหน้าที่ของชนเผ่า
กลุ่มผู้นำทางการปกครอง
3. กิจกรรมและประเพณีทางสังคม
 - 3.1 การเข้าหมู่บ้าน
 - 3.2 การเข้าร่วมพิธีกรรม
 - 3.3 พิธีกรรมที่สำคัญ
 - 3.4 การเซ่นไหว้ผี
 - 3.5 การรักษาอาการเจ็บปวด
4. ขนัต้มและบทลงโทษของชนเผ่า
 - 4.1 ขนัต้มปฏิบัติของชนเผ่า
 - 4.2 การลงโทษชุมชนของชนเผ่า

ขั้นตอนที่ 3 สรุปลวิถีชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย และนำมาเปรียบเทียบกับของมณฑลยูนนานโดยวิเคราะห์จากเอกสารงานวิจัยที่ทางมหาวิทยาลัยยูนนานได้ทำการศึกษาไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 4 บทเรียน ป้องกันและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบจากการท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำแบบสอบถาม โดยการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อพัฒนาแบบสอบถาม แบบ Focus group และคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane เพื่อกำหนด สุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญจากนักท่องเที่ยวที่เดินทาง ไปท่องเที่ยวชนเผ่า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเวลา คือ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2549 โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบจำนวน 800 ชุด ซึ่งผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาดำเนินการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามมาประมวลผล
2. การลงรหัส (Coding) นำแบบสอบถามที่ถูกต้องเรียบร้อยแล้วมาลงรหัสตามที่ได้กำหนดรหัสไว้ล่วงหน้า
3. การประมวลผลข้อมูลข้อมูลที่ลงรหัสแล้วได้นำมาบันทึกโดยใช้เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์เพื่อการประมวลผลข้อมูล ซึ่งใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวชนเผ่า โดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย/มัธยฐานเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ และอักษรย่อดังนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐานประกอบด้วย
 - 1.1 การวัดระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และเป็นตัวอย่างสำหรับโครงการวิจัยนี้

ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วย

ระดับ 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ระดับ 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

ระดับ 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

- 1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

- 1.3 สูตรค่าเฉลี่ย/มัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic mean หรือ $\bar{X}$)

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{n}$$

$$\bar{X} = \text{คะแนนเฉลี่ยหรือค่าเฉลี่ย}$$

$$x = \text{ระดับความคิดเห็นนักท่องเที่ยว}$$

$$n = \text{นักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นตัวอย่างสำหรับโครงการ}$$

$$f = \text{จำนวนความถี่ของแต่ละค่าตัวเลขหรือคะแนน}$$

$$fx = \text{ผลคูณระหว่างค่าตัวเลขหรือคะแนนกับความถี่ของค่าตัวเลข}$$

หรือคะแนน

$$\sum fx = \text{ค่า } fx \text{ ทั้งหมดรวมกัน}$$

$$R = \text{อันดับของค่าเฉลี่ย}$$

เกณฑ์การจัดระดับค่าเฉลี่ย เกณฑ์การจัดระดับค่าเฉลี่ยผู้วิจัยได้กำหนดไว้ดังนี้ (Best. 1981:179-187)

4.55 – 5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.55 – 4.54	เห็นด้วย
2.55 – 3.54	ไม่แน่ใจ
1.55 – 2.54	ไม่เห็นด้วย
1.00 – 1.54	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

1.4 สูตรเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \frac{\sum f(x - \bar{x})^2}{n}$$

ขั้นตอนที่ 6 นำผลที่ได้ตามข้อที่ 5 มาเปรียบเทียบกับผลที่ได้จากมณฑลยูนนาน และหาความแตกต่าง (เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อที่ 5)

ขั้นตอนที่ 7 ทำการประชุมแบบใหญ่ โดยเชิญผู้นำชนเผ่า ผู้แทนหน่วยงานทั้งของรัฐ และเอกชน NGO ที่ทำงานด้านชนเผ่า (เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อที่ 6)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชนเผ่า ศึกษาความแตกต่างทางวิถีชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย และมณฑลยูนนานของประเทศจีน เพื่อหาแนวทางที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายให้เกิดความยั่งยืน ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวชนเผ่าของจังหวัดเชียงราย แนวทางและผลจากการแก้ไขผลกระทบของชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง และแนวทางการสร้างความร่วมมือ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบจากการท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการโดย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยอื่นๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน เอกสารต่างๆ สิ่งพิมพ์และอื่นๆ พร้อมทั้งสอบถามหน่วยงานทางภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ ที่ทำงานทางด้านชนเผ่า ในจังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลตาม มาทำการประชุมแบบ Focus group เพื่อนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กับชนเผ่า

ขั้นตอนที่ 3 นำผลของการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตชนเผ่าในเขตพื้นที่การวิจัย มาสนทนากลุ่ม กับผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้นำชนเผ่า ผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนหน่วยงานของเอกชน NGO ที่ทำงานด้านชนเผ่า เพื่อนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กับชนเผ่า ในจังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนที่ 4 สรุปวิถีชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย และนำมาเปรียบเทียบกับของมณฑลยูนนานโดยวิเคราะห์จากเอกสารงานวิจัยที่ทางมหาวิทยาลัยยูนนานได้ทำการศึกษาไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 5 ได้บทเรียน แนวทางป้องกันและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบจากการท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง

ขั้นตอนที่ 6 สุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวที่เดินทาง ไปท่องเที่ยวชนเผ่า

ขั้นตอนที่ 7 นำผลที่ได้ มาเปรียบเทียบกับผลที่ได้จากมณฑลยูนนาน และหาความแตกต่าง สุดท้ายทำการประชุมแบบใหญ่ เพื่อตอบงานวิจัย

โดยเบื้องต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการจากขั้นตอนที่ 1-3 และขั้นตอนที่ 6 และได้ผลการศึกษาดังนี้คือ

อำเภอเมืองเชียงราย

จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ตำบลดอยฮาง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามมากมาย เช่นบ่อน้ำพุร้อนผาเสิริฐ บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเลี่ยม น้ำตกห้วยแก้ว จุดชมวิวปางข้าวรวมมิตร เป็นต้น มีหมู่บ้านชาวเขา ได้แก่ บ้านอาแป้ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอาข่า ตั้งอยู่บริเวณเนินเขาใกล้กับน้ำตกห้วยแก้ว มีที่พักแบบเกสต์เฮาส์ และสถานที่ขายของที่ระลึก ซึ่งเป็นการประดิษฐ์ของชาวบ้านซึ่งทำด้วยมือ และมีบริการนวดตัวและนวดฝ่าเท้าสำหรับชาวเขา

บ้านจะฮือ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอ ตั้งอยู่บนยอดเขาใกล้กับน้ำตกห้วยตาด ที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นพื้นที่สูง สามารถมองเห็นตัวเมืองเชียงรายได้อย่างชัดเจน เป็นหมู่บ้านที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น ตำข้าวรับประทานเอง และในหมู่บ้านมีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ไว้บริการนักท่องเที่ยว การเดินทางในฤดูแล้งสามารถใช้รถแบบไฟรวิลเข้าไปได้ ในฤดูฝนต้องเดินทางด้วยเท้าได้อย่างเดียว มีที่ตั้งห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 20 กิโลเมตร (ถนนลาดยาง 14 กิโลเมตร ถนนลูกรัง 6 กิโลเมตร)

บ้านจะจ้อ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอ ตั้งอยู่บนยอดเขาใกล้กับบ่อน้ำร้อนห้วยหมากเลี่ยม เป็นหมู่บ้านที่อยู่ระหว่างเส้นทางเดินเท้าไปน้ำตกห้วยแก้ว ซึ่งเป็นจุดแวะพักระหว่างทางของนักท่องเที่ยว ในหมู่บ้านที่ยังมีวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าเดิมๆอยู่ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนิยมมาพักแรมกับชาวบ้านภายในหมู่บ้าน

บ้านผาเสิริฐใน เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอาข่า ตั้งอยู่หุบเขาในหมู่บ้านผาเสิริฐพัฒนา ห่างกันประมาณ 1 กิโลเมตร บ้านเรือนแต่ละหลังปลูกชิดกัน มีทัศนียภาพที่สวยงาม นักท่องเที่ยวนิยมมาตั้งเต็นท์พักแรมหรือพักกับชาวเขาในบ้านของชนเผ่าเอง มีการแสดงพื้นบ้านที่น่าสนใจ

สรุปผลการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย พบว่า การท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบด้านลบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า การเปลี่ยนแปลงต่างๆ มาจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม การที่บุตรหลานได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและความเป็นวัตถุนิยม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า อีกสาเหตุหนึ่ง คือ ชนเผ่าส่วนใหญ่เปลี่ยนจากการนับถือผีบรรพบุรุษ เป็นการนับถือศาสนาคริสต์ ส่งผลให้พิธีกรรมบางอย่างสูญหาย ความเชื่อในสิ่งต่างๆ ก็เปลี่ยนไปเป็นการนับถือพระเจ้า ส่วนการประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็เปลี่ยนเป็นการค้าขาย หรือ การรับจ้าง เป็นเพราะสภาวะแวดล้อม และสภาพ

ภูมิอากาศ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก เมื่อการเพาะปลูกไม่ได้ผลจึงทำให้คนหันไปประกอบอาชีพอย่างอื่นแทน

การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่า เพราะชนเผ่ามีรายได้จากนักท่องเที่ยว เช่น การขายของที่ระลึก ก่อให้เกิดการสานต่อในงานฝีมือ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง การทำธุรกิจโฮมสเตย์ ช่วยให้เกิดการดำรงชีวิตของชนเผ่าคงอยู่เพราะต้องการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของชนเผ่าจริงๆ ผลดีจากการท่องเที่ยว ทำให้มีรายได้มากขึ้นจากธุรกิจโฮมสเตย์และการชมงานประเพณีต่างๆ เช่น ไล่ชิงช้า และประตูลี ทำให้ชนเผ่ายังคงอนุรักษ์และปฏิบัติกันอยู่ แต่คนรุ่นใหม่ไม่สนใจประเพณีเหล่านี้กัน ผลเสียของการท่องเที่ยวเกิดจากนักท่องเที่ยวและไกด์บางส่วนนำสารเสพติดไปเสพกัน ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมในหมู่บ้านและเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอีกด้วย

จากความคิดเห็นของชนเผ่า พบว่า ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนความเชื่อและการนับถือต่างๆ แต่บางหมู่บ้านยังมีหัวหน้าวัฒนธรรมอยู่ เรียกว่า “หมอผี” ซึ่ง การรักษาวรรณธรรมให้คงอยู่ได้นั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำทางประเพณีด้วย ถ้าบทบาทของผู้นำเข้มแข็งก็จะดำรงอยู่ได้ ส่วนการจะให้แต่งกายชุดชนเผ่าตลอดเวลา ในยุคสมัยนี้เป็นไปได้ยาก เพราะการแต่งกายแบบชุดปัจจุบันสวมใส่สบายกว่า การใส่ชุดชนเผ่าจึงใช้เฉพาะงานพิธีกรรมสำคัญเท่านั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องทำพร้อมกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตให้คงอยู่เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ความเป็นชนเผ่า จึงต้องสร้างจิตสำนึกในภูมิปัญญาของชนเผ่า สร้างความเข้าใจแก่ชนเผ่ารุ่นใหม่ ในวัฒนธรรมดั้งเดิมให้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ นอกจากนั้นชนเผ่ายังมีความต้องการให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยให้ความรู้ ส่งเสริม งบประมาณสนับสนุน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชนเผ่าให้ดีขึ้น รวมถึงการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมชนเผ่าด้วย เช่น ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีชนเผ่าจัดการเรียนการสอน วิชา “ภาษาชนเผ่า” เพื่อสอนชนเผ่าให้อ่านออกเขียนได้ และสถานที่ท่องเที่ยวต้องช่วยกันรณรงค์ เรื่องการรักษาความสะอาด ทั้งน้ำดื่ม อาหารและสถานที่พัก ต้องพัฒนาด้านการคมนาคมและการเดินทางให้สะดวกขึ้น แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือนักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวหมู่บ้านที่คงความเป็นธรรมชาติไว้ได้มากที่สุด ซึ่งขัดต่อความต้องการของชนเผ่าที่มีความต้องการความเจริญความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต จึงต้องทำความเข้าใจกัน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องลงตัวให้การอนุรักษ์วิถีชีวิต ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

นอกจากนั้นชนเผ่ายังมีข้อเสนอเพิ่มเติมอีก คือ ควรทำความเข้าใจกันระหว่างชนเผ่ากับนักท่องเที่ยว เช่น การนำเครื่องแต่งกายเดิมของชนเผ่ามาประยุกต์ให้สวมใส่สบายมากขึ้น หากชุดแบบเดิมไม่สะดวก แต่ให้รักษาลวดลาย และรูปแบบการปักแบบชนเผ่าไว้ ควรมีตัวแทนชนเผ่าทำ

หน้าที่ประสานงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชนเผ่าโดยตรง และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชนเผ่าของตัวเอง ให้แก่นักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวชนเผ่าที่ถูกต้อง

การท่องเที่ยวชนเผ่า ที่หมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร อำเภอเมืองเชียงราย มีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบของการทัวร์ช้าง มีท่าเรือสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ และตัวเมืองเชียงราย มีที่ขึ้นช้างบริเวณริมน้ำกก นักท่องเที่ยวสามารถนั่งช้างเที่ยวป่า ดูน้ำตกและศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่างๆ ทั้งชาวเขาเผ่าอาข่า ลาหู่ เย้า กระเหรี่ยง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกชาวกะเหรี่ยงพบว่าปัจจุบันการแต่งกายของชนเผ่าเริ่มเปลี่ยนแปลง มีแต่ผู้สูงอายุที่สวมใส่ชุดชนเผ่าเท่านั้นแต่คนรุ่นใหม่จะมีการแต่งกายแบบประยุกต์ระหว่างชุดชนเผ่าและชุดสมัยใหม่ เมื่อมีกิจกรรมสำคัญเท่านั้นทุกคนจึงจะแต่งกายชุดชนเผ่า ซึ่งในปัจจุบันมีการรณรงค์ให้ใส่ชุดชนเผ่าไปโบสถ์วันอาทิตย์ และพิธีสำคัญในวันต่างๆ ด้านภาษาชนเผ่า ยังคงใช้ภาษาชนเผ่าพูดกันอยู่ มีตัวหนังสือของกระเหรี่ยงใช้เอง แต่ถ้าพูดกับต่างเผ่าจะใช้ภาษาเมือง ส่วนชนเผ่าชาวอาข่า และลาหู่ มีภาษาพูดของตนเองเช่นกัน และตัวหนังสือจะเขียนเป็นอักษรโรมัน ศาสนาและความเชื่อ ส่วนใหญ่ เปลี่ยนเป็นนับถือศาสนาคริสต์ ทำให้ความเชื่อเดิม ๆ ด้านป่าเขาหายไป การนับถือผีบรรพบุรุษก็ค่อย ๆ หายไปด้วย ยังคงประกอบอาชีพ การทำนาทำไร่ อยู่เหมือนเดิม แต่มีอาชีพเสริม เช่น การค้าขาย การเลี้ยงหมู ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การบริโภคอาหาร มีการบริโภคอาหารสำเร็จรูปแบบคนในเมืองมากขึ้น เพราะสะดวกวิธีการรับประทานอาหารแบบดั้งเดิมต้องรอให้หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้รับประทานก่อน แต่ปัจจุบันมีการอธิษฐานก่อนแล้วจึงรับประทานพร้อมกัน ตามคำสอนของศาสนาคริสต์ มีการเปลี่ยนจากการใช้เตาถ่านเป็นเตาแก๊ส มีการเปลี่ยนแปลงการร้องรำแบบชนเผ่า มาเป็นการร้องเพลงทางศาสนาคริสต์ แต่ยังคงใช้ภาษาชนเผ่าในการร้อง สำหรับผู้นำทางการปกครอง มี 2 แบบ ได้แก่ ผู้นำที่ส่วนราชการแต่งตั้ง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในโบสถ์วันอาทิตย์ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บสมัยก่อนจะให้หมอผีรักษาหรือรักษาเอง แต่ปัจจุบันให้การตั้งจิตอธิษฐานและถ้าเป็นมากจะไปหาหมอในโรงพยาบาลให้รักษา ที่หมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ได้รับอิทธิพลจากศาสนาคริสต์มาก จึงทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปมาก การท่องเที่ยวเป็นผลกระทบทางอ้อม เช่น การมีรายได้จากการขายของที่ระลึก ทำให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมลดลง เกิดนิสัยเกียจคร้านในการทำงานมากขึ้น

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวไม่ได้มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าโดยตรง การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดจากสภาวะแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนไป

อำเภอแม่สาย

จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกชาวอาข่า บ้านผาหมี ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย พบว่า ปัจจุบัน ชนเผ่ากว่า 80% ไม่แต่งกายชุดชนเผ่า แต่จะแต่งเฉพาะเทศกาล และในวันศุกร์ เด็กๆ ชนเผ่าจะแต่งกายชุดชนเผ่าไปโรงเรียนเท่านั้น การใช้ภาษาของชนเผ่ายังคงใช้ภาษาอาข่าในการสื่อสารอยู่ แต่คนรุ่นใหม่จะพูดภาษาไทยหรือภาษาเมืองในการสื่อสารกัน มีตัวอักษรภาษาอังกฤษประยุกต์เป็นภาษาเขียน แต่คนรุ่นใหม่จะอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ การติดต่อสื่อสารกับชนเผ่าอื่นจะใช้ภาษาไทย ด้านศาสนาและความเชื่อยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ และยังมีการสืบทอดประเพณีต่างๆ ของชนเผ่า การประกอบอาชีพยังคงทำการเกษตร เช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ส้ม ลิ้นจี่ กาแฟ สำหรับการท่องเที่ยวที่บ้านผาหมี จะมีไม่มาก เพราะสภาพพื้นที่เป็นเขาสูง บางครั้งจะมีไกด์พานักท่องเที่ยวเข้ามาชม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือประเพณีชนเผ่าต่างๆ ได้ชิงช้า ยังคงมีการบริโภคอาหารแบบดั้งเดิมของชาวอาข่าอยู่ ซึ่งถ้าหากมีพิธีกรรมจะต้องให้ผู้นำหรือหมอผีกินก่อน โดยบทบาทของผู้นำมี 2 แบบ คือ ผู้นำตามที่ส่วนราชการกำหนด ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางประเพณี คือ “หมอผี” ซึ่งจะไม่มีการดำรงตำแหน่งแต่จะเป็นการสืบทอดกันทางครอบครัวโดยผู้นำทางประเพณีจะเป็นผู้ดำเนินการในพิธีกรรมต่างๆ ของชนเผ่า สรุปได้ว่าชาวอาข่า ตำบลบ้านผาหมียังคงสืบทอดวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่าไว้ได้มากมีเพียงการแต่งกายเท่านั้น ที่เปลี่ยนไปตามสภาพทางสังคมในยุคปัจจุบันชนเผ่าลัวะ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จะแต่งกายชุดชนเผ่าเฉพาะงานประเพณี เช่นเดียวกับชาวอาข่าที่ดอยผาหมี และเด็ก ๆ จะแต่งชุดชนเผ่าในวันศุกร์ไปโรงเรียน การสื่อสารกันในชนเผ่าจะใช้ภาษาลัวะ ส่วนตัวอักษรเป็นภาษาล้านนา เพราะชาวล้านนากับชาวลัวะได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันมานาน ทั้งทางด้านเครื่องดนตรี ภาษา ด้านศาสนาและความเชื่อ จะนับถือศาสนาพุทธ และพราหมณ์ ผสมกัน ซึ่งจะมีพิธีกรรมคล้ายกับคนเมือง เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีสืบชะตา ส่วนการเล่นพื้นบ้านยังคงสืบทอดกันอยู่ เช่น การตีกลอง การรำยาวดาบ เป็นต้น ชนเผ่าลัวะจะมีผู้นำชนเผ่า เรียกว่า ผู้นำอาวโล หรือปู่จารย์ ซึ่งมีความรู้ทางพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งชาวลัวะจะให้ความเคารพนับถืออย่างมาก การประกอบอาชีพยังมีการเพาะปลูกบ้าง เช่น ข้าว ลิ้นจี่ แต่ส่วนใหญ่จะหันไปทำงานรับจ้าง เช่น ที่โครงการในพระราชดำริ ดอยตุง และสวนสมเด็จพระเจ้า เนื่องจากมีที่อยู่อาศัยใกล้กัน และเนื่องจากที่อยู่อาศัยของชาวลัวะอยู่บริเวณทางผ่านที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปท่องเที่ยวที่อื่น การท่องเที่ยวจึงไม่มีผลกระทบต่อ

วิธีการดำรงชีวิตของชนเผ่ามกนั๊ก อีกทั้งชาวลัวะ มีวิถีชีวิตคล้ายคลึงชาวล้านนาวิถีชีวิตจึงมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป

อำเภอแม่จัน

ผลการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก บ้านห่อชา ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่า ที่หมู่บ้านมีการจัดการท่องเที่ยว ในรูปแบบของ “พิพิธภัณฑ์ชีวิต” โดยให้นักท่องเที่ยวเดินชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า ที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ชมการแสดงเต้นรำ การตีเหล็ก การจักสาน และการปักผ้า ชนเผ่ามีรายได้ จากค่าเข้าชม และการทำของที่ระลึกขายแก่นักท่องเที่ยว เช่น ผ้าปักมือ กระเป๋าขนาดต่างๆ สร้อยคอสร้อยหินแบบต่างๆ เป็นต้น มีร้านขายของที่ระลึกอยู่น้านหมู่บ้าน และจุดนั่งพักของนักท่องเที่ยวมีบริการน้ำชาร้อนๆ ในกระบอกไม้ไผ่ฟรี ชนเผ่าแต่ละหมู่บ้านยังมีการแต่งกายของชนเผ่าอยู่บ้าง โดยเฉพาะบ้านที่มีการแสดงให้นักท่องเที่ยวชมจะเปลี่ยนเวรกันแต่งวันละ 8 คน ได้รับค่าจ้างวันละ 70 บาท จากเงินธนาคารประจำหมู่บ้าน บางคนจะประยุกต์รูปแบบเสื้อผ้าให้สวมใส่ง่าย เด็กๆ ในหมู่บ้านจะแต่งชุดชนเผ่าไปโรงเรียนด้วย ภาษาชนเผ่าจะใช้พูดกันในครอบครัวและคนในหมู่บ้าน และใช้ภาษาเมืองสื่อสารกับคนอื่น ส่วนคนรุ่นใหม่จะฝึกพูดภาษาอังกฤษเพิ่มอีกหนึ่งภาษาเพื่อสนทนากับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ด้านศาสนาและความเชื่อยังคงมีการนับถือผีบรรพบุรุษ โดยจะบูชาในวันปีใหม่ มีหมอผีเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะงานศพ การละเล่นต่างๆ เดิมจะทำเฉพาะวันสำคัญ แต่ปัจจุบันสามารถแสดงได้ทุกวันเพื่อให้นักท่องเที่ยวชม การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ยังคงปลูกพืชเกษตรกรรม เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ แต่การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ต้องกักขังสัตว์เหล่านั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชม จึงทำให้ชนเผ่าบางส่วนเดือดร้อนเพราะขัดต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ผลผลิตทางการเกษตรถ้ามีมากเกินไปเกินการบริโภคในครัวเรือนจะนำไปจำหน่ายในตัวเมือง ชนเผ่าบางรายมีรายได้จากการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และจากการจัดทำของที่ระลึกจำหน่ายด้วย ด้านอาหารและการบริโภคยังคงรูปแบบเดิม แต่มีอาหารสำเร็จรูปเข้ามาพบมากในชีวิตประจำวัน กลุ่มผู้นำทางการปกครองจะเป็นการแต่งตั้งตามที่ส่วนราชการกำหนด มีผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทนหมู่บ้านคนที่ถือสัญชาติไทยก็สามารถเลือกตั้งได้ และหมู่บ้านยังได้รับความช่วยเหลือ เช่น เงินบริจาคจากหน่วยงานต่างๆ อีกด้วย

ที่พิพิธภัณฑ์ชีวิตนี้ คณะผู้วิจัยได้ข้อคิดจากชนเผ่าว่าการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชนเผ่าส่วนหนึ่งมาจากนักท่องเที่ยวที่มีส่วนทำลายวัฒนธรรม เช่น การซื้อเสื้อผ้า เครื่องมือ เครื่องใช้แบบดั้งเดิมของชนเผ่า ซึ่งควรให้ชนเผ่าได้อนุรักษ์และเก็บเป็นมรดกของชนเผ่าเพื่อให้ลูกหลานสืบทอดต่อไป แต่ชนเผ่ายังมีความคิดว่าการท่องเที่ยวช่วยให้ชนเผ่ามีการอนุรักษ์วัฒนธรรม

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ไว้ได้ อย่างไรก็ตาม ชนเผ่ายังคงต้องการงบประมาณในการพัฒนาถนนทางเข้าหมู่บ้านเพื่อความสะดวกของการท่องเที่ยวและต้องการให้รัฐบาลช่วยปลูกฝังความรักวัฒนธรรมชนเผ่าให้เด็ก ๆ รุ่นใหม่มากขึ้นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ณ ที่ว่าการองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน พบว่า มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ น้ำพุร้อนป่าตึง เป็นน้ำพุร้อนขนาดเล็ก มีสวนย่อมใกล้ริมทาง เป็นจุดแวะพักระหว่างทางกลับจากดอยแม่สลอง และน้ำตกตาดทองตั้งอยู่หมู่ที่ 17 ต.ป่าตึง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนที่ร่มรื่น และน้ำตกห้วยก้างปลา หมู่ที่ 15 เป็นต้น ซึ่งชนเผ่าในตำบลป่าตึง มี 4 หมู่บ้านได้แก่บ้านห้วยก้างปลา เหมมูลเซอ บ้านห้วยต่าง เหมมูลเซอ บ้านปางสา บ้านสันติสุข มีชนเผ่ามุเซอ ลีซอ จีนฮ่อ ส่วนการแสดงของชนเผ่าจะมีประเพณีเซาะจเว เป็นประเพณีปีใหม่ของชาวเขาจัดขึ้นทุก ๆ ปี โดยแต่ละหมู่บ้านจะพลัดกันเป็นเจ้าภาพ มีนักท่องเที่ยวบางส่วนนิยมไปเที่ยวทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยมีไกด์เป็นผู้พาไปเพื่อชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า สมาชิก อบ.ต. ป่าตึง และตัวแทนชนเผ่าแต่ละหมู่บ้าน ต่างกล่าวว่า การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชนเผ่าทั้งด้านบวกและลบ ด้านบวกนั้น การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทำให้ชนเผ่ายังต้องการรักษาวัฒนธรรมของตนเองอยู่ เช่น การแต่งกายชุดประจำเผ่า การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่า การร้องรำทำเพลงประเพณีและการละเล่นต่างๆ รวมถึงการรักษาแหล่งทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น แต่ทางด้านลบพบว่านักท่องเที่ยวมีส่วนทำลายวัฒนธรรมชนเผ่า เช่น การแต่งตัวที่ไม่สุภาพทำให้เกิดการเลียนแบบ การก่อให้เกิดสังคมบริโภค เช่น การนำสิ่งของหรือขนมมาแจกเด็ก ทำให้เด็กคิดว่าของที่นำมาให้เป็นของดีจึงอยากได้สิ่งของที่นักท่องเที่ยวนำเข้าไปด้วย ทำให้ชนเผ่าเปลี่ยนอาชีพ หรือวิถีชีวิตการเกษตรเปลี่ยนไป เศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพด้วยเช่นกัน เพราะชนเผ่าต้องการอาชีพที่มีรายได้มากขึ้นจึงเปลี่ยนไปทำงานรับจ้างในตัวเมือง การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวก็มีบ้าง เช่น การแสดง การขายของที่ระลึก การขายสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นยังส่งผลต่อการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง ที่ต้องลดจำนวนครั้งในการประกอบพิธีกรรมหรือเลิกไปเลย เช่น ประเพณีบางอย่างต้องทำทุกเดือนก็เปลี่ยนเป็นปีละ 2 ครั้ง การท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดความขัดแย้งเกิดการแข่งขันกันในชนเผ่าด้วย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความแตกสามัคคีกันในชนเผ่า แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว คือ

1. ไกด์ชุมชนต้องเป็นคนของชนเผ่า เพื่อให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมของชนเผ่ามาจากชนเผ่าโดยตรงเพราะไกด์อาจให้ข้อมูลเกี่ยวกับชนเผ่าไม่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อชนเผ่า ซึ่งจะส่งผลต่อความรู้สึก

ทางจิตใจของชนเผ่าได้ เช่น เกิดความรู้สึกต่ำต้อย เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม เป็นต้น นอกจากนั้นรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวก็ส่งผลต่อชนเผ่าโดยตรง ซึ่งก่อให้เกิดความสามัคคีในชนเผ่าให้อนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนให้คงอยู่ได้

2. ควรจัดการท่องเที่ยวแบบมีปฏิสัมพันธ์ให้มากขึ้น มิใช่เพียงแค่ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชม แล้วกลับไปควรเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนศึกษาวัฒนธรรมระหว่างกัน เช่น ร่วมรับประทานอาหาร พุดคุยรสนทนากัน เป็นต้น

3. รณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกในการท่องเที่ยวชนเผ่า ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวแบบแลกเปลี่ยนและศึกษาวัฒนธรรมระหว่างคนต่างเชื้อชาติ มิใช่มองว่าชนเผ่าแปลก จะส่งผลต่อลูกหลานของชนเผ่าให้เกิดความภูมิใจในความเป็นชนเผ่าและการอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นชนเผ่าสืบต่อไปได้อย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำและตัวแทนชนเผ่า ณ ที่ว่าการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่จัน พบว่าที่อำเภอแม่จันมีชนเผ่าที่หลากหลาย เช่น มูเซอ ลีซอ เย้า อาข่า เป็นต้น จุดท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ผ่านไปเที่ยวที่อื่น จึงมีรายได้จากการขายของที่ระลึกบ้าง การแต่งกายชุดประจำเผ่าส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ นอกนั้นเป็นการแต่งกายแบบประยุกต์ระหว่างชนเผ่ากับชุดคนในเมือง และเด็กรุ่นใหม่ที่ไม่เรียนในเมืองจะไม่แต่งชุดชนเผ่าเลยกันเลย การใช้ภาษาชนเผ่าสื่อสารกันในกลุ่มและใช้ภาษาจีนฮ่อสื่อสารระหว่างกลุ่มชนเผ่าด้วยกัน ส่วนภาษาเมืองใช้สื่อสารกับคนในเมือง ศาสนาและความเชื่อมีความหลากหลาย บางส่วนนับถือผีบรรพบุรุษ โดยเฉพาะชาวอาข่าจะมีหมอผีสืบทอดกันมาเป็นรุ่นๆ เพื่อประกอบพิธีกรรม เช่น ถ้ามีคนตายจะมีประเพณีเพื่อให้ส่งคนตาย มีประเพณีกินข้าวใหม่โดยจะเริ่มเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ การรักษาพยาบาลถ้าเป็นเล็กๆ น้อยๆ จะให้หมอผีช่วยบำบัดแต่ถ้าเป็นหนักจะไปหาหมอที่โรงพยาบาล ยังคงมีการละเล่น และประเพณีต่างๆ ตามเทศกาลอยู่ การประกอบอาชีพของชนเผ่าส่วนใหญ่จะเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นการรับจ้างทำงานในเมือง เช่นการรับจ้างก่อสร้าง การเป็นลูกจ้างร้านขายของ บางส่วนก็ทำของที่ระลึกขายให้นักท่องเที่ยว และบางส่วนก็มีค่านิยมไปทำงานในต่างประเทศ เช่น ประเทศไต้หวัน เพราะสามารถใช้ภาษาจีนฮ่อสื่อสารได้ เมื่อมีเงินส่งกลับบ้านก็สร้างบ้านใหม่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตการดำรงชีวิตของชนเผ่า ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มาจากสภาพทางสังคม การศึกษา และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปมากกว่าการท่องเที่ยวทำให้เปลี่ยน ชนเผ่าส่วนใหญ่คิดว่าถ้าภาษาชนเผ่าสูญหายเผ่าพันธุ์ก็สูญสูญเพราะมีบางคนไม่กล้าพูดภาษาชนเผ่า กลัวคนอื่นจะรู้ว่าเป็นชนเผ่า โอกาสที่ภาษาสูญหายนั้นเป็นไปได้มาก เพราะปัจจุบันคนรุ่นใหม่ต่างออกจากหมู่บ้านเพื่อไปทำงาน

ดังนั้นจึงไม่มีใครสืบทอดภาษาชนเผ่า ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดจากการที่คนอื่นมองชนเผ่าแตกต่างจากคนในสังคมเมือง ไม่ยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทุกคนต้องยอมรับในความหลากหลายทางวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ในสังคมไทย อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้วิถีชีวิตของชนเผ่าจางหายไปคือการที่ชนเผ่าเองไม่ภูมิใจชาติกำเนิดของตนเอง ความต้องการเปลี่ยนเพื่อให้เหมือนคนอื่นที่คิดว่าดีกว่ากลุ่มของตน ดังนั้นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชนเผ่าก็จางหาย การรักษาวัฒนธรรมของชนเผ่าให้คงอยู่ได้ไม่ใช่แค่จะรักษาไว้เพียงแต่ภาษาอย่างเดียว ต้องปลูกฝังความคิดและจิตสำนึกที่เป็นวัฒนธรรมของชนเผ่าด้วย

ชนเผ่าที่บ้านจอบาคา อำเภอแม่จัน ส่วนใหญ่เป็นชาวอาข่าที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ มีการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวชาวข่าที่เดินทางไปดอยตุงหรืออำเภอแม่สาย เพราะเป็นทางผ่านของนักท่องเที่ยว มีการขายของที่ระลึก การแสดงการไล่ชิงช้า ประตูลี เป็นต้น โดยไกด์จะเป็นผู้พานักท่องเที่ยวเข้าชม ปัจจุบันนี้การท่องเที่ยวที่บ้านจอบาคาคอนข้างชบเขาเนื่องจากสภาพอาคารบ้านเรือนเปลี่ยนไป จากหลังคามุงจากแบบดั้งเดิม ก็เปลี่ยนเป็นกระเบื้อง การแต่งกายชุดชนเผ่าน้อยลงโดยจะใส่ชุดชนเผ่าเฉพาะงานประเพณีเท่านั้น นอกจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านจะใส่ชุดประจำเผ่าตลอด ภาษาประจำเผ่ายังคงอนุรักษ์กันอยู่โดยสื่อสารกันในครอบครัวและคนในหมู่บ้าน แต่ถ้าสื่อสารกับคนต่างถิ่นจะใช้ภาษาเมือง ชนเผ่าบางส่วนยังคงทำการเพาะปลูก ทำนา ทำไร่ แต่ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ทำให้หลายครอบครัวขายที่ไร่ ที่นาเพื่อย้ายบ้านเรือนไปยังถิ่นอื่น ศาสนาและความเชื่อยังมีบางส่วนที่มีการนับถือผีบรรพบุรุษและบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ขัดแย้งกัน ชนเผ่าให้ข้อคิดว่าการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป การที่ลูกหลานได้รับการศึกษามากขึ้นทำให้ความภูมิใจในความเป็นชนเผ่าลดลง มองมุมกลับได้ว่าหากชนเผ่า อนุรักษ์วัฒนธรรมของตนจะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมได้มากขึ้น เพราะนักท่องเที่ยวต้องการเห็นวิถีชีวิตของชนเผ่าจริงๆ หากวิถีชีวิตเปลี่ยนไปอาจไม่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอีก การแก้ไขปัญหานี้ ต้องแก้ไขด้วยการรณรงค์ให้คนในชนเผ่ามีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ซึ่งนอกจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวแล้ว ชนเผ่ายังสามารถรักษาความเป็นชนเผ่าให้คงอยู่ได้ตลอดไป

อำเภอแม่ลาว

การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำหมู่บ้าน ชนเผ่าปืซูและชนเผ่าลีซอ บ้านห้วยล้านพลับพลา อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย พบว่าชนเผ่าปืซูและชนเผ่าลีซอที่บ้านห้วยล้านพลับพลา ยังคงแต่งกาย และรักษาวัฒนธรรมชนเผ่าของตนเองได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะคนชราที่ยังคงสวมใส่ชุด และมีการละเล่นชนเผ่าตลอดเวลา แต่การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมอาจขาดหายไปบ้าง ทั้งนี้ เนื่องจากศาสนาที่มีการเปลี่ยนไป จากเดิมชนเผ่าปืซูและชนเผ่าลีซอ นับถือ ผีบรรพบุรุษ ปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ ประเพณีต่างๆ จึงเปลี่ยนไปตามหลักคำสอนของศาสนา

อย่างไรก็ตาม สมาชิกหมู่บ้านส่วนใหญ่ต่างกล่าวว่า อยากให้พื้นที่บริเวณหมู่บ้านของตน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวบ้าง เนื่องจากได้รับข้อมูลจากเพื่อน ชนเผ่าอื่นที่มีการท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เพราะพืชผลที่เพาะปลูกราคาตกลง บางปีก็ขาดทุน อยากมีรายได้เสริม

ผลขั้นตอนที่ 6 สุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวที่เดินทาง ไปท่องเที่ยวชนเผ่า โดยการแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 400 คน ผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทย

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	204	51.0
	หญิง	196	49.0
	รวม	400	100.00
2. อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	32	8.0
	20-29 ปี	171	42.75
	30-39 ปี	97	24.25
	40-49 ปี	57	14.25
	50-59 ปี	38	9.5
	60 ปีขึ้นไป	5	1.25
	รวม	400	100

ตารางที่ 2 (ต่อ)แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (คน)	ร้อยละ
3. ถิ่นที่อยู่ปัจจุบัน	ภาคเหนือ	270	67.5
	ภาคกลาง	78	19.5
	ภาคใต้	31	7.75
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21	5.25
รวม		400	100.00
4. อาชีพ	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	71	17.75
	ลูกจ้าง/พนักงานเอกชน	101	25.25
	ประกอบธุรกิจส่วนตัว	77	19.25
	นักเรียน/นักศึกษา	109	27.25
	แม่บ้าน/ทำงานในครอบครัว	20	5.0
	ไม่มีอาชีพ/ไม่ทำงาน	9	2.25
	เกษตรกร	10	2.50
	อื่น ๆ	3	0.75
รวม		400	100.00

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า ลักษณะข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน สามารถอธิบายผลได้ดังนี้

เพศ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.0 และนักท่องเที่ยวเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 49.0

อายุ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.75 รองลงมา มีอายุต่ำกว่า 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.25 ส่วนระดับอายุที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ นักท่องเที่ยวที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.25

ถิ่นที่อยู่ปัจจุบัน นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มาจากภาคเหนือคิดเป็นร้อยละ 67.5 รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 19.5, 7.75 และ 5.25 ตามลำดับ

อาชีพ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 27.250 รองลงมา มีอาชีพลูกจ้าง/พนักงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 25.25 ส่วนอาชีพที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ อาชีพอื่น ๆ เช่น คิดเป็นร้อยละ 0.75

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	193	48.25
หญิง	207	51.75
รวม	400	100.00
2. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	27	6.75
20-29 ปี	165	41.25
30-39 ปี	96	24.0
40-49 ปี	61	15.25
50-59 ปี	40	10.0
60 ปีขึ้นไป	11	2.75
รวม	400	100.00
3. ถิ่นที่อยู่ในปัจจุบัน		
ประเทศอังกฤษ	80	20.0
ประเทศสหรัฐอเมริกา	57	14.25
ประเทศเยอรมันนี	33	8.25
ประเทศออสเตรเลีย	26	6.5
ประเทศสหราชอาณาจักร	25	6.25
ประเทศฝรั่งเศส	23	5.75
ประเทศอิสราเอล	23	5.75
ประเทศสวีเดน	22	5.5
ประเทศเนเธอร์แลนด์	15	3.75
อื่น ๆ	96	24.0
รวม	400	100.00

ตาราง 3 (ต่อ) แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	42	10.5
ลูกจ้าง/พนักงานเอกชน	112	28.0
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	50	12.5
นักเรียน/นักศึกษา	99	24.75
แม่บ้าน/ทำงานในครอบครัว	17	4.25
ไม่มีอาชีพ/ไม่ทำงาน	39	9.75
เกษตรกร	5	1.25
อื่น ๆ	36	9.0
รวม	400	100.00

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า ลักษณะข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน สามารถอธิบายผลได้ดังนี้

เพศ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.75 และนักท่องเที่ยวเพศชายคิดเป็นร้อยละ 48.25

อายุ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.25 รองลงมาคืออายุต่ำกว่า 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.0 ส่วนระดับอายุที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ นักท่องเที่ยวที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 2.75

ถิ่นที่อยู่ในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่มาจากประเทศประเทศอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 20.0 รองลงมาคือประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมันนี คิดเป็นร้อยละ 14.25 และ 8.25 ตามลำดับนอกจากนั้นก็เป็นประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศจีน, แคนาดา, บราซิล, ญี่ปุ่น, เกาหลี

อาชีพ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่มีอาชีพลูกจ้าง/พนักงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 28.0 รองลงมา มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 24.75 ส่วนอาชีพที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 1.25

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย
ตารางที่ 4 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า ของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนคำตอบ (ข้อ)	ร้อยละ
5. แหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า ที่ต้องการไปเที่ยวมากที่สุด		
กะเหรี่ยงรวมมิตร	204	34.7
ห้วยหมากเลี่ยม	83	14.1
บ้านผาเสด็จ	39	6.6
บ้านอาแป	17	2.9
บ้านจอบาคา	33	5.6
บ้านหล่อชา	43	7.3
บ้านห้วยก้างปลา	28	4.8
บ้านผาหมี่	53	9.0
บ้านห้วยน้ำริน	62	10.5
บ้านห้วยล้านพลับพลา	26	4.4
รวม	588	100.00
6. ท่านมาท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายในครั้งนี้		
ท่านไปสถานที่ใดมาแล้วบ้าง		
กะเหรี่ยงรวมมิตร	196	31.0
ห้วยหมากเลี่ยม	111	17.5
บ้านผาเสด็จ	62	9.8
บ้านอาแป	17	2.7
บ้านจอบาคา	35	5.5
บ้านหล่อชา	54	8.5
บ้านห้วยก้างปลา	34	5.4
บ้านผาหมี่	52	8.2
บ้านห้วยน้ำริน	72	11.4
บ้านห้วยล้านพลับพลา	48	7.8
รวม	633	100.00

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นถึงแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าที่นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการไปเที่ยวมากที่สุดและแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเคยมาท่องเที่ยวแล้ว จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน สามารถอธิบายผลได้ดังนี้

นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ต้องการไปเที่ยวที่กะเหรี่ยงรวมมิตร จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 34.7 รองลงมาคือ ห้วยหมากเลี่ยม จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 14.1 ส่วนแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าที่นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการไปเที่ยวน้อยที่สุดคือ บ้านอาแป่ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 2.9

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวครั้งนี้ส่วนใหญ่ไปเที่ยวกะเหรี่ยงรวมมิตรมาแล้ว 196 คน คิดเป็นร้อยละ 31.0 รองลงมาคือ ห้วยหมากเลี่ยมจำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวชนเผ่าที่นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางไปเที่ยวมาแล้วน้อยที่สุดคือบ้านอาแป่ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7

ตารางที่ 5 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนคำตอบ(ข้อ)	ร้อยละ
5. แหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า ที่ต้องการไปเที่ยวมากที่สุด		
กะเหรี่ยงรวมมิตร	259	38.7
ห้วยหมากเลี่ยม	85	12.7
บ้านผาเสิริฐ	39	5.8
บ้านอาแป่	100	15.0
บ้านจอบาคา	49	7.3
บ้านหล่อซา	23	3.5
บ้านห้วยก้างปลา	25	3.7
บ้านผาหมี	48	7.2
บ้านห้วยน้ำริน	27	4.0
บ้านห้วยล้านพลับพลา	14	2.1
รวม	669	100.00

ตารางที่ 5 (ต่อ) แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า
ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนคำตอบ(ข้อ)	ร้อยละ
6. ท่านมาท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายในครั้ง นี้ ท่านไปสถานที่ใดมาแล้วบ้าง		
กะเหรี่ยงรวมมิตร	288	41.4
ห้วยหมากเหลี่ยม	94	13.5
บ้านผาเสิริฐ	50	7.2
บ้านอาแป	64	9.2
บ้านจอบาคา	36	5.2
บ้านหล่อชา	50	7.2
บ้านห้วยก้างปลา	15	2.1
บ้านผาหมี่	59	8.5
บ้านห้วยน้ำริน	29	4.2
บ้านห้วยล้านพลับพลา	10	1.5
รวม	695	100.00

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นถึงแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการไป
เที่ยวมากที่สุดและแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเคยมาท่องเที่ยวแล้ว จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
400 คน สามารถอธิบายผลได้ดังนี้

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ต้องการไปเที่ยวที่กะเหรี่ยงรวมมิตร จำนวน 259 คน
คิดเป็นร้อยละ 38.7 รองลงมาคือ บ้านอาแปจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 ส่วนแหล่ง
ท่องเที่ยวชนเผ่าที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการไปเที่ยวน้อยที่สุดคือ บ้านห้วยล้าน
พลับพลา จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาเที่ยวครั้งนี้ส่วนใหญ่ไปเที่ยวกะเหรี่ยงรวมมิตร
มาแล้ว 288 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4 รองลงมาคือ ห้วยหมากเหลี่ยมจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ
13.5 ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวชนเผ่าที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางไปเที่ยวมาแล้วน้อยที่สุด
คือบ้านห้วยล้านพลับพลา จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเกณฑ์กำหนดระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มีต่อการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น (จำนวนคน)					$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย ระดับความ คิดเห็น
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง			
1. มีความสะดวกในการหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย	170	168	51	10	1	4.24	.786	มาก
2. มีความสะดวกในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย	154	197	41	8	0	4.24	.714	มาก
3. ความสะดวกในการเดินทางและการให้บริการของยานพาหนะ	150	189	55	6	0	4.20	.728	มาก
4. มีความมั่นใจในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน	135	164	97	4	0	4.07	.784	มาก
5. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงาม	211	167	20	2	0	4.46	.616	มาก
6. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่น่าศึกษา	185	194	19	1	1	4.40	.617	มาก
7. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีความสะอาด	126	176	84	12	2	4.03	.831	มาก
8. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีการอนุรักษ์ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่าเป็นอย่างดี	173	186	34	7	0	4.31	.700	มาก
9. ความชื่นชอบศิลปวัฒนธรรมชนเผ่า	161	210	25	4	0	4.32	.635	มาก
10. ความชื่นชอบรสชาติอาหารที่ปรุงจากของชนเผ่า	144	224	31	1	0	4.27	.609	มาก

ตารางที่ 6 (ต่อ) แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเกณฑ์กำหนดระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มีต่อการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น (จำนวนคน)					$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย ระดับความ คิดเห็น
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง,	เห็น ด้วย	ไม่ แ่ ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง			

11. ความประทับใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่า ดังต่อไปนี้								
11.1 การแต่งกาย	204	175	16	4	1	4.44	.646	มาก
11.2 การใช้ภาษา	165	195	38	2	0	4.30	.658	มาก
11.3 ศาสนา/ความเชื่อ	155	179	63	3	0	4.21	.728	มาก
11.4 การละเล่น	150	201	41	8	0	4.23	.710	มาก
11.5 ลักษณะครัวเรือน	120	205	63	11	1	4.08	.764	มาก
11.6 การประกอบอาชีพ	108	200	77	14	1	4.00	.791	มาก
11.7 อาหารและการบริโภค	105	188	87	19	1	3.94	.831	มาก
11.8 บทบาทและหน้าที่ของผู้นำชนเผ่า	123	201	66	10	0	4.09	.751	มาก
					-			
12. ความพอใจต่อราคาของที่ระลึกในการท่องเที่ยวชนเผ่าจังหวัดเชียงราย	125	194	49	27	5	4.01	.905	มาก
					-			

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นถึง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมาก คือ ประเด็นที่เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าจังหวัดเชียงรายมีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงาม ($\bar{X} = 4.46$)

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเกณฑ์กำหนดระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่มีต่อการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น (จำนวนคน)					$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย ระดับความ คิดเห็น
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง			
1. มีความสะดวกในการหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย	135	172	64	22	7	4.01	.936	มาก
2. มีความสะดวกในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย	108	205	63	18	6	3.97	.862	มาก
3. ความสะดวกในการเดินทางและการให้บริการของยานพาหนะ	116	176	77	20	11	3.91	.961	มาก
4. มีความมั่นใจในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน	113	160	96	20	11	3.86	.976	มาก
5. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงาม	159	146	69	12	14	4.06	1.001	มาก
6. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่น่าศึกษา	142	161	96	18	-10	4.01	.966	มาก
7. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีความสะอาด	92	176	86	35	11	3.75	.993	มาก
8. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีการอนุรักษ์ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่าเป็นอย่างดี	105	171	86	24	14	3.82	1.001	มาก
9. ความชื่นชอบศิลปวัฒนธรรมชนเผ่า	163	167	42	16	12	4.06	1.004	มาก
10. ความชื่นชอบอรรถาธิบายไม้ดอกไม้ประดับของชนเผ่า	178	142	55	13	12	4.15	.980	มาก

ตารางที่ 7 (ต่อ) แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเกณฑ์กำหนดระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่มีต่อการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น (จำนวนคน)					$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย ระดับความ คิดเห็น
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง			

11. ความประทับใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ชนเผ่า ดังต่อไปนี้								
11.1 การแต่งกาย	137	152	82	19	10	3.96	.981	มาก
11.2 การใช้ภาษา	115	160	99	19	7	3.89	.934	มาก
11.3 ศาสนา/ความเชื่อ	127	134	103	23	13	3.84	1.037	มาก
11.4 การละเล่น	100	136	134	24	6	3.75	.948	มาก
11.5 ลักษณะครัวเรือน	118	151	105	19	7	3.88	.945	มาก
11.6 การประกอบอาชีพ	102	131	129	31	7	3.72	.985	มาก
11.7 อาหารและการบริโภค	119	156	85	26	14	3.85	1.032	มาก
11.8 บทบาทและหน้าที่ของผู้นำชนเผ่า	113	132	126	22	7	3.80	.969	มาก
12. ความพอใจต่อราคาของที่ระลึกในการท่องเที่ยวชนเผ่าจังหวัดเชียงราย								
	121	164	81	29	5	3.91	.950	มาก

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อการท่องเที่ยวชนเผ่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากคือ ประเด็นความชื่นชอบบรรยากาศไม้ตึ๊ดที่ดึงดูดของชนเผ่า ($\bar{X} = 4.15$)

จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนที่ 4, 5 และ 7 เพื่อตอบงานวิจัยได้ดังนี้

ผลการศึกษา ผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย กรณีศึกษา เปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง วิเคราะห์จากคำถามการวิจัย

คำถามข้อที่ 1. การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายหรือไม่ อย่างไร

การท่องเที่ยวชนเผ่าในอดีต เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนิยมมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยใช้วิธีเดินทางด้วยเท้า เพื่อเข้าไปชมวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชนเผ่า แต่เมื่อการท่องเที่ยวได้เข้าไปสู่หมู่บ้านหรือท้องถิ่นของชนเผ่ามากขึ้น เงิน วัตถุนิยม และวัฒนธรรมต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวนำเข้าไปสู่หมู่บ้านนั้นๆ ทำให้ชนเผ่าเห็นความแตกต่างของผู้คนหรือสมาชิกในหมู่บ้านที่มีอาชีพเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยว มีสภาพความเป็นอยู่และฐานะดีขึ้น สิ่งต่างๆ ที่เคยเป็นวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย รูปแบบประเพณีต่างๆ ที่เคยทำกันมาอย่างปกติก็ต้องจัดทำเพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวชม เช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ การเดินรำ การแต่งกายในวันสำคัญ พิธีกรรมต่างๆ แม้ที่อยู่อาศัยของตนเองก็กลายมาเป็นบ้านพักให้กับนักท่องเที่ยวได้พักแรมกัน ทำให้ชนเผ่าคนอื่นสนใจที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวมากขึ้นจึงทำให้วิถีชีวิตของชนเผ่าเปลี่ยนไปมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าเป็นที่นิยมมักจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าไปเที่ยว ซึ่งในอนาคตหมู่บ้านของชนเผ่าที่ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวก็อาจจะต้องกลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวก็เป็นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สรุปผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

ผลกระทบทางสังคม

ผลดี การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและของที่ระลึกและการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้ชนเผ่ามีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่บางคนมีค่านิยมไปทำงานในเมืองหรือต่างประเทศ เช่น ไต้หวัน เนื่องจากมีความสามารถพิเศษในการใช้ภาษาจีนฮ้อในการสื่อสาร ทำให้มีรายได้ส่งกลับมามากขึ้น เพื่อสร้างบ้านใหม่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

ผลเสีย การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ยังคงปลูกพืชเกษตรกรรม เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ แต่การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้อัตราการจ้างลดลง เพราะนักท่องเที่ยวต้องการความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชม จึงทำให้ชนเผ่าบางส่วนเดือดร้อนเพราะขัดต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ บางคนเปลี่ยนอาชีพหรือวิถีชีวิตการเกษตรมาขายของที่ระลึก ให้นักท่องเที่ยวจึงทำให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมลดลง

เกิดนิสัยเกียจคร้านในการทำงานทางการเกษตรมากขึ้น การกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อชนเผ่า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกทางจิตใจของชนเผ่าได้ เช่น เกิดความรู้สึกต่ำต้อยเกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม ยังคงมีอาหารและการบริโภคในรูปแบบเดิมแต่มีอาหารสำเร็จรูปเข้ามาบดบังบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตสูงขึ้น ชนเผ่ามีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้นและนักท่องเที่ยวหรือไกด์บางส่วนที่มีการนำสารเสพติดขึ้นไปเสพ ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมในหมู่บ้านและเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอีกด้วย

ผลกระทบทางวัฒนธรรม

ผลดี การแสดงให้เห็นนักท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าและการท่องเที่ยวส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนและศึกษาวัฒนธรรมระหว่าง คนต่างเชื้อชาติเช่น ธุรกิจโฮมสเตย์

ผลเสีย การท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความขัดแย้งเกิดการแข่งขันกันชนเผ่าด้วยซึ่งขัดต่อคำสอนที่ให้สามัคคีกันชนเผ่า วิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ เปลี่ยนเป็นการนับถือศาสนาคริสต์ ส่งผลให้พิธีกรรมบางอย่างสูญหาย, ความเชื่อในสิ่งต่างๆ ก็เปลี่ยนไป ซึ่งการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ไว้นั้น ผู้นำทางประเพณีมีบทบาทสำคัญ ส่วนการจะให้แต่งกายชุดชนเผ่าตลอดเวลา ก็เปลี่ยนไป เพราะการแต่งกายแบบชุดปัจจุบันสวมใส่สบายกว่า ดังนั้นชนเผ่าจึงใส่ชุดชนเผ่าเฉพาะงานพิธีกรรมสำคัญเท่านั้น ทางด้านภาษาชนเผ่าใช้ภาษาชนเผ่าเพื่อการสื่อสารกันเฉพาะกลุ่มแต่ต้องใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศบางภาษาเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว บทบาทของภาษาชนเผ่าจึงอาจลดลง

ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

ผลดี การท่องเที่ยว เช่น ทัวร์ช้าง นักท่องเที่ยวสามารถนั่งช้างเที่ยวป่า จึงมีการอนุรักษ์ป่าไม้ และต้นน้ำเพื่อคงสภาพแวดล้อมให้คงอยู่

ผลเสีย การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปชมก่อให้เกิดปัญหาขยะและความสะอาด

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลดี การที่ชนเผ่ามีรายได้จากนักท่องเที่ยว เช่น การขายของที่ระลึก ก่อให้เกิดการสานต่อในงานฝีมือ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง การทำธุรกิจโฮมสเตย์ ช่วยในวิถีการดำรงชีวิตของชนเผ่าคงอยู่เพราะต้องการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของชนเผ่าจริงๆ

คำถามที่ 2 วิถีชีวิตชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนานแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
วิถีชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย วิถีชีวิตของชนเผ่าในมณฑลยูนนาน

1. การนำเสนอในรูปแบบ " พิพิธภัณฑ์ชีวิต"	1. จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวไตลื้อ
ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า ที่ปฏิบัติ	2. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี
ดั้งเดิมในชีวิตประจำวัน	3. การร้องรำ ทำเพลง การถ่ายทอดสู่
	คนรุ่นใหม่
2. แสดงเด่นชัด การตีเหล็ก การจักรสาน การปักผ้า	4. การทำของที่ระลึกชนเผ่า
3. ทำของที่ระลึกขายแก่นักท่องเที่ยว เช่น ผ้าปักมือ	5. มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของ
กระเป๋านาต่าง ๆ สร้อยคอสร้อยหินแบบต่างๆ	ตนเองมากขึ้น
4. แต่งกายของชนเผ่าอยู่บ้าน โดยเฉพาะบ้าน	6. รักษาพิธีการต่าง ๆ ตามเทศกาล
ที่มีการแสดง	7. ผู้สูงอายุทำเครื่องประดับ เขียน ชู
5. ประยุกต์เสื้อผ้าของคนเมืองมาใส่แต่ง	อักษร
ชนเผ่าไปโรงเรียน	8. การท่องเที่ยวมากทำให้รักษา
6. ภาษาพูดยังคงมีการอนุรักษ์	วัฒนธรรมและธรรมชาติยาก
7. การละเล่นต่างๆ จะทำเฉพาะวันสำคัญ	9. ปลูกพืชเกษตรกรรม เลี้ยงสุกร แต่
8. ชนเผ่าต้องมีส่วนร่วมรักษาวัฒนธรรม	การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ต้อง
และธรรมชาติ	10. สร้างกฎเกณฑ์ที่ทุกคนเห็นพ้อง
9. อาหารและการบริโภคผักขิงไก่ หมู	ต้องกัน
10. ขอซื้อข้าวของเครื่องใช้ของชนเผ่ากลับไป	11. ประเพณีบางอย่างเปลี่ยนไป
11. รัฐบาลช่วยปลูกฝังความรักวัฒนธรรมชนเผ่า	และความเหมาะสม ทางประเพณี
12. การรักษาพยาบาล ถ้าเป็นเล็กๆ น้อยๆ จะให้	12. นำวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าขายหมด
หมอผีช่วยปัดเป่า	13. ชาวบ้านตั้งตมตุนักท่องเที่ยว มีการ
13. เปลี่ยนแปลงที่มาจากสภาพทางสังคม	ขัดแย้งผลประโยชน์ โสเภณี
การศึกษา เทคโนโลยี ที่เปลี่ยนไปมากกว่าการท่องเที่ยว	14. สิ่งแวดล้อมแย่งลง
14. ภาษาสูญหายเผ่าพันธุ์ก็สาบสูญเพราะ	15. ชาวบ้านทำเพื่อเงินทำให้
บางคนไม่กล้าพูดภาษาที่พ่อแม่ให้มาไม่กล้า	นักท่องเที่ยวไม่เคารพวัฒนธรรม
เอื้อนเอ่ยวาจา	ท้องถิ่น
15. ต้องยอมรับว่าในสังคมไทยมีความหลากหลาย	
ในวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี	

ทางด้านสังคม

จังหวัดเชียงรายชนเผ่าได้นำเสนอการดำรงชีวิตในรูปของ "พิพิธภัณฑ์ชีวิต" โดยให้นักท่องเที่ยว ได้เข้าชมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ที่ดำเนินในชีวิตประจำวัน เช่นการแสดง เต้นรำ ตีเหล็ก จักสาน ปักผ้า ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นสภาพของวิถีชีวิตชนเผ่าอย่างแท้จริง ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความซาบซึ้งใจ ประทับใจ

ส่วนการดำเนินชีวิตของชนเผ่าในมณฑลยูนนานมีการจัดแสดงขึ้น ในศูนย์วัฒนธรรม ทำให้คุณค่าของสิ่งที่แสดงให้นักท่องเที่ยวเข้าชม ลดลง หากเปรียบเทียบกับ การนำเสนอในรูปแบบ "พิพิธภัณฑ์ชีวิต" ของจังหวัดเชียงราย ซึ่งทำให้เห็นสภาพของสังคม ชีวิตความเป็นอยู่จริง

ด้านเศรษฐกิจ

การทำของที่ระลึก จากงานฝีมือ ของคนในชนเผ่า ทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน ได้จัดทำเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า การจำหน่ายของที่ระลึกจากงานฝีมือ ของชนเผ่าเป็นแหล่งเสริมรายได้ โดยตรงจากการท่องเที่ยว และการให้บริการที่พัก สำหรับนักท่องเที่ยว (Home stay) ก็เป็นส่วนที่ทำให้เกิดรายได้กับชนเผ่ามาก ซึ่งชนเผ่าทั้งในจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนานต่างประกอบธุรกิจคล้ายคลึงกัน แต่การประกอบธุรกิจลักษณะนี้ อาจส่งผลดี หรือเสีย ให้กับวัฒนธรรมของชนเผ่าได้เหมือนกัน

ด้านวัฒนธรรม

การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน ทั้งการเยี่ยมชมและการพักแบบ Home stay หากมองผลกระทบทางด้านดี ทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ชนเผ่ามีโอกาสได้แสดงศิลปวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อถ่ายทอดแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชนเผ่ากับนักท่องเที่ยว ทำให้มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และสามารถ ถ่ายทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองให้กับผู้อื่นได้ แต่ในขณะเดียวกัน ผลกระทบทางด้านลบ ก็อาจเกิดขึ้น เช่น ชนเผ่ามีพฤติกรรมการแต่งกายเลียนแบบวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวโดย การแต่งกายประจำเผ่าของตนอาจถูกละเลยไป

ด้านสิ่งแวดล้อม

นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ มักเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่นภูเขา น้ำตก ซึ่งอาจทำให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของสถานที่เหล่านั้นเสื่อมโทรมลง ยากต่อการแก้ปัญหา โดยทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน ต่างประสบปัญหา คล้ายกัน

คำถามที่ 3. มีแนวทางที่จะส่งเสริมการ ท่องเที่ยวชนเผ่าให้ เกิดความยั่งยืนอย่างไร

1. ควรมีการจัดกลุ่มหมู่บ้านที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว แล้วจัดเป็นเครือข่ายเดียวกัน เพื่อป้องกันการแข่งขัน แย่งชิงนักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดความแตกแยก ไม่มีความสามัคคี ระหว่างหมู่บ้านหรือระหว่างชนเผ่า

2. การท่องเที่ยวชนเผ่าควรต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน ไม่ใช่เหมือนกับการเข้าชมสวนสัตว์ การมีปฏิสัมพันธ์กันจะทำให้รู้ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ หรือการท่องเที่ยวชนเผ่า ควรมีการจัดการระบบที่ดีขึ้น มีการรวมกลุ่มชนเผ่า และมีการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่า และให้ความสำคัญ โดยเน้นให้รู้จักความหมายของวัฒนธรรมที่สื่อออกมา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เห็นคุณค่า เช่น การแต่งกายของชนเผ่า ในแต่ละชนเผ่าจะมีความหมาย หรือ พิธีกรรมต่างๆ ของชนเผ่า จะแฝงด้วยปรัชญา ความคิดเอกลักษณ์ของชนเผ่า

4. การท่องเที่ยวมีผลทางด้านสิ่งแวดล้อม การกระทำบางอย่างของนักท่องเที่ยวทำลาย สิ่งแวดล้อมโดยไม่ตั้งใจ หรือ ตั้งใจกระทำก็ตาม เมื่อชุมชนของชนเผ่าทุกคนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวแล้ว ต้องช่วยกันรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ภายในหมู่บ้านของตนเอง และทำงานเชิงรุก อย่าเป็นฝ่ายตั้งรับ อย่างเดียว เช่น ขณะ ปัจจุบันการจัดการดีขึ้นมาก มีการขนขยะกลับจาก สถานที่ท่องเที่ยว

5. ควรมีการจัดอบรมให้ไกด์รับบทบาทหน้าที่ของตนเองไม่ใช่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ควรให้นักท่องเที่ยวกระจายรายได้ไปสู่หลาย ๆ หมู่บ้าน

6. รัฐบาลควรให้ความสนใจ ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ หรือชนเผ่าให้มากขึ้น หากไม่ได้รับความสนใจวิถีชีวิตชุมชนของพี่น้องชนเผ่าก็จะหายไปโดยใช้กลไกของการท่องเที่ยวส่งเสริมวิถีชีวิตชนเผ่าให้ดีขึ้น

7. ผู้นำพาเที่ยว หรือไกด์ ที่เข้าชมในหมู่บ้านชนเผ่าควรเป็นคนที่เป็ชนเผ่าเอง ไม่ใช่เอาไกด์ที่ไม่ใช่ชนเผ่า อาจจะทำให้นักท่องเที่ยวได้ข้อมูลที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้

8. ผู้บริหารของสถานศึกษาที่มีชนเผ่า ควรให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าที่อยู่อาศัยภายในรัศมีของโรงเรียน

คำถามที่ 4. นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชนเผ่า

นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย มีความสะดวกในการหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว สะดวกในการเข้าชมและการบริการยานพาหนะในการเดินทางมีเพียงพอ เมื่อมาท่องเที่ยวสามารถมั่นใจในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินได้

รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงเป็นธรรมชาติที่สวยงาม มีศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่มาศึกษา ประกอบกับมีการอนุรักษ์ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่าเป็นอย่างดี และชนเผ่ามีอัธยาศัยไมตรีที่ดีงาม จึงทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศมีความประทับใจในศิลปวัฒนธรรมชนเผ่า มีความต้องการที่จะเดินทางมา เที่ยวแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าแหล่งต่างๆ เพื่อเรียนรู้และศึกษาวัฒนธรรมชนเผ่าอย่างต่อเนื่อง

คำถามที่ 5 แนวทางและผลจากการแก้ไขผลกระทบของชนเผ่าใน จังหวัด เชียงรายกับ นครคุนหมิง แนวทางอะไร มีวิธีการแก้ไขต่างกัน หรือไม่ อย่างไร

ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

1. ชนเผ่าเปลี่ยนอาชีพหรือวิถีชีวิตการเกษตร
2. มีรายได้จากการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยว ได้ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่
3. ชนเผ่ามีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น
4. จัดทำของที่ระลึกขาย ช่วยให้อัตราการดำรงชีวิตของชนเผ่าคงอยู่เพราะต้องการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของชนเผ่าจริงๆ
5. นักท่องเที่ยวและไกด์บางส่วนนำสารเสพติดขึ้นไปเสพกันอยู่ เกิดปัญหาทางสังคม และเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย
 - ใช้กฎหมายบังคับ
6. การท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มชนเผ่า แย่งนักท่องเที่ยวกัน
 - สร้างจิตสำนึกที่ดีรวมทั้งคุณธรรม และจริยธรรม
7. เปลี่ยนจากการนับถือผีบรรพบุรุษ เป็นการ นับถือศาสนาคริสต์ ส่งผลให้พิธีกรรมบางอย่างสูญหาย

ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวชนเผ่า นครคุนหมิง

1. มีนักท่องเที่ยวเยอะมาก มีการเปลี่ยนแปลงไปหมดทุกอย่างทุกอย่างเป็นสินค้า
 - รัฐบาลมีบทบาทสำคัญที่จะปกป้องรักษาวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเอาการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของชนชาติ
2. ชาวบ้านดัดแปลงนักท่องเที่ยว
 - ชาวบ้านขัดแย้งกันด้านผลประโยชน์
 - สร้างจิตสำนึกที่ดีรวมทั้งคุณธรรม และจริยธรรม
3. ค่าครองชีพของชาวบ้านพึ่งพาจากการท่องเที่ยวอย่างเดียว
4. การท่องเที่ยวจะทำให้ศิลปะของชนเผ่าหายไปบางส่วนเพราะเลียนแบบนักท่องเที่ยว
5. การใช้กฎหมาย คำสั่ง จนถึงกฎหมาย ดำเนินการปกป้องรักษา ทรัพยากร

ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

- ความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ช่วยกันสร้างจิตสำนึกในภูมิปัญญาของตน สร้างความเข้าใจแก่ชนเผ่ารุ่นใหม่ ในวัฒนธรรมดั้งเดิมให้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้
- 8. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาขยะต้องรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวรักษาสิ่งแวดล้อม
- 9. ความร่วมมือร่วมใจของชนเผ่า ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองก็น้อยลง
- 10. นักท่องเที่ยวแล้วเก็บเงิน ทำให้รู้สึกไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวชนเผ่า นครคุนหมิง

- 6. สร้างศูนย์วัฒนธรรมได้อื้อได้รักษาวัฒนธรรมการแข่งขันกันในชนเผ่าด้วยซึ่งขัดต่อคำสอน
- 7. ปัญหาการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
- การใช้กฎหมาย คำสั่ง จนถึงกฎหมายดำเนินการปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว
- ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนงานดำเนินงานตามเป้าหมาย

พื้นฐานดั้งเดิมด้านสังคมของชนเผ่า ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านทำให้ชนเผ่ามีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีรายได้ที่ดีกว่าทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอาชีพคล้ายกัน อาจเป็นผลมาจากชนเผ่ามีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น โดยรัฐบาลของมณฑลยูนนานมีบทบาทสำคัญ มีนโยบายรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ดังนั้นจังหวัดเชียงราย ก็อาจแก้ปัญหา ในรูปแบบเดียวกันได้ปัญหาสังคมที่สำคัญ คือ ปัญหายาเสพติด โสเภณี และการต้มตุ๋นนักท่องเที่ยว ส่งผลให้หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนานต่างเร่งระดมแก้ปัญหา อย่างเร่งด่วน

ด้านเศรษฐกิจ รายได้จากการท่องเที่ยว เป็นรายได้ที่มีมูลค่าสูง ทางด้านเศรษฐกิจ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งเชียงราย และมณฑลยูนนาน ก็คล้ายคลึงกัน เช่น การขัดแย้งผลประโยชน์ระหว่างชนเผ่า และผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว ดังนั้น ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ควร มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา บริหารจัดการการท่องเที่ยว ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านวัฒนธรรม จากผลกระทบทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้เชื่อมโยงส่งผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมโดยชนเผ่า ลดความสำคัญทางศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองลง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ส่งผลให้ชนเผ่ามีคุณธรรม และจริยธรรมน้อยลงการแก้ปัญหาดังกล่าว อาจทำได้โดยการปลูกจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ ของวัฒนธรรมชนเผ่า อาจถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่งดงาม และรักษาไว้ต่อไป

ด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน มีสภาพปัญหาการทำลายธรรมชาติ ที่สมบูรณ์ ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม การท่องเที่ยว ไม่แตกต่างกัน การแก้ปัญหา อาจทำได้โดยปลูกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว ได้เห็นคุณค่าของธรรมชาติ และควรมีกฎหมายบังคับ ที่มีบทลงโทษที่ชัดเจน และส่งเสริมให้ชนเผ่ารักษาสภาพแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

คำถามที่ 6 แนวทางการสร้างความร่วมมือ เพื่อป้องกันและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบจากการท่องเที่ยวชนเผ่าใน จังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง มีแนวทางอย่างไร

แนวทางการสร้างความร่วมมือด้าน

การท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

1. เพิ่มบทบาทของผู้นำทางประเพณี เพื่อความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม

2. ช่วยกันสร้างจิตสำนึกในภูมิปัญญาของตน สร้างความเข้าใจแก่ชนเผ่ารุ่นใหม่ ไม่วัฒนธรรมดั้งเดิมให้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ แล้วจัดเป็นเครือข่ายเดียวกัน เพื่อป้องกันการแข่งขัน แย่งชิงนักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดความแตกแยกไม่มีความสามัคคีระหว่างหมู่บ้านหรือชนเผ่า

3. จัดอบรมให้ได้รับบทบาทหน้าที่ของตนเองไม่ใช่ว่าแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ควรให้นักท่องเที่ยวกระจายรายได้ ไปถึงหลาย ๆ หมู่บ้าน

4. รัฐบาลควรสนับสนุนการท่องเที่ยวชนเผ่า ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ของชนเผ่าโดยให้กลไกของรัฐฯ

แนวทางการสร้างความร่วมมือ

ด้านการท่องเที่ยวชนเผ่าในนครคุนหมิง

1. รัฐบาลทุกสมัยถือการท่องเที่ยวเป็น เศรษฐกิจหลักและมีการทุ่มเทงบประมาณ เพื่อค้นหาวัฒนธรรมและมีการถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลัง

2. ออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อปกป้องรักษา วัฒนธรรมตนเองไว้ ชาวบ้านก็รู้สึกเห็นคุณค่าของ วัฒนธรรมตนเองและต้องปกป้องรักษาไว้

3. การปกป้องรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนดำเนินงานตาม เป้าหมาย

4. แนะนำปลูกฝังจิตสำนึกที่ชอบธรรมและ สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน

5. องค์เอกชนสนับสนุนงบประมาณ เพื่อเป็น ค่าใช้จ่ายของทรัพยากรการท่องเที่ยวและ ซ่อมแซมโบราณสถานโบราณวัตถุ

6. ผู้บริหารของสถานศึกษาที่มีชนเผ่าควรให้ ความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ของชนเผ่าที่อยู่อาศัยภายในรัศมีของโรงเรียน

1. แนวทางการสร้างความร่วมมือเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบทางการท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย ใช้กลไกของผู้นำชุมชน และการสร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน สร้างจิตสำนึก ภูมิปัญญาของชนเผ่าและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมให้กับคนรุ่นใหม่ เพื่อดำรงรักษาไว้ตลอดไป ส่วนมณฑลยูนนาน ใช้กลไกของภาครัฐโดยมีการออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมของตนเองไว้ หากทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน นำวิธีการและกลไกที่แตกต่างกันมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน อาจส่งผลดียิ่งขึ้นในการป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

2. แนวทางที่ทำให้เกิดความยั่งยืน จังหวัดเชียงรายใช้วิธีการให้ความรู้ โดยสถานศึกษาของภาครัฐ มีบทบาทสำคัญ สนับสนุนงบประมาณ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาผลกระทบทางการท่องเที่ยว และส่งเสริมกิจกรรมที่เหมาะสม กับการท่องเที่ยว ส่วนมณฑลยูนนานใช้องค์กรเอกชน สนับสนุนงบประมาณและดำเนินกิจกรรม ทั้งการปลูกจิตสำนึกให้ชนเผ่าอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมและซ่อมแซมบูรณะ แหล่งท่องเที่ยว และซ่อมแซมบูรณะ แหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น หากทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน ได้ร่วมเรียนรู้และนำวิธีการมาปรับใช้ อาจทำให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย กรณีศึกษา เปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาความแตกต่างทางวิถีชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายของประเทศไทย และมณฑล ยูนนานของประเทศจีน เพื่อศึกษาแนวทางที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายให้เกิด ความยั่งยืน เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวชนเผ่าของ จังหวัดเชียงราย ทราบแนวทางและผลจากการแก้ไขผลกระทบของชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายกับ นครคุนหมิง และทราบแนวทางการสร้างความร่วมมือ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจาก ผลกระทบจากการท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง

สรุปผลการวิจัย

การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย คือ

ผลกระทบทางสังคม

1. ชนเผ่าได้รับความลำบากต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การกักขังไก่ สุกร เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชม
2. การทำธุรกิจโฮมสเตย์ หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ช่วยให้วิถีการดำรงชีวิต ของชนเผ่าคงอยู่เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตจริงของชนเผ่า
3. ชนเผ่าบางกลุ่ม เปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมเป็นการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้กับ นักท่องเที่ยว และการรับจ้างทำงานในเมือง
4. การกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อชนเผ่า เช่น การดู ด่า หรือดูถูกเหยียดหยาม อาจส่งผลกระทบต่อ ความรู้สึกทางจิตใจของชนเผ่าได้ เช่นเกิดความรู้สึกต่ำต้อย เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม
5. ชนเผ่าบางกลุ่มเลียนแบบกิจกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตจากนักท่องเที่ยว เช่นการ บริโภคขนม และอาหารสำเร็จรูป

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

1. ชนเผ่ามีรายได้เพิ่มขึ้น จากค่าเข้าชม และการทำของที่ระลึกขายแก่นักท่องเที่ยว
2. การเปลี่ยนแปลงอาชีพของชนเผ่าจากการเกษตรไปสู่การประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว

ผลกระทบทางวัฒนธรรม

1. การแสดงให้นักท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า ที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และชมการ แสดงเต้นรำ การตีเหล็ก การจักสาน การปักผ้า เป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ วัฒนธรรมชนเผ่า
2. ชนเผ่าจะต้องจัดประเพณี การละเล่นต่างๆ เพื่อแสดงให้นักท่องเที่ยว เดิมจะทำเฉพาะ วันสำคัญทางประเพณี แต่ปัจจุบันสามารถแสดงได้ทุกวันเพื่อให้นักท่องเที่ยวชม
3. นักท่องเที่ยวเข้ามาชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้ชนเผ่ายังรักษาวัฒนธรรมของ ตนเองอยู่ เช่น การแต่งกายชุดประจำเผ่า
4. นักท่องเที่ยวมีส่วนทำลายวัฒนธรรมชนเผ่า เช่นการแต่งตัวที่ไม่สุภาพทำให้เกิดการ เลียนแบบ การก่อให้เกิดสังคมบริโภค เช่นการนำขนมมาแจกเด็ก
5. การท่องเที่ยวส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนและศึกษาวัฒนธรรมระหว่าง ชนเผ่ากับ นักท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจโฮมสเตย์

ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

1. หมู่บ้านของชนเผ่าที่มีการท่องเที่ยวจะอยู่ในรูปทัวร์ช้าง นักท่องเที่ยวสามารถนั่งช้าง เที่ยวป่า จึงมีการอนุรักษ์ป่าไม้ และต้นน้ำ
2. สถานที่ท่องเที่ยวต้องการให้รณรงค์เรื่องการดูแลรักษาความสะอาดของแหล่ง ท่องเที่ยว ความสะอาดของน้ำดื่มและอาหาร

ความแตกต่างทางวิถีชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายของประเทศไทย และ มณฑลยูนนานของปะเทศจีน

ด้านเศรษฐกิจ

การทำของที่ระลึก จากงานฝีมือ ของคนในชนเผ่า ทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน ได้จัดทำเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า การจำหน่ายของที่ระลึกจาก งานฝีมือ ของชนเผ่าเป็นแหล่งเสริมรายได้ โดยตรงจากการท่องเที่ยว และการให้บริการที่พัก สำหรับนักท่องเที่ยว (Home stay) ก็เป็นส่วนที่ทำให้เกิดรายได้กับชนเผ่ามาก ซึ่งชนเผ่าทั้งใน จังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนานต่างประกอบธุรกิจคล้ายคลึงกัน แต่การประกอบธุรกิจลักษณะ นี้ อาจส่งผลดี หรือเสีย ให้กับวัฒนธรรมของชนเผ่าได้เหมือนกัน

ด้านวัฒนธรรม

การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน ทั้งการเยี่ยมชมและการพักแบบ Home stay หากมองผลกระทบทางด้านดี ทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การมีนักท่องเที่ยวเข้ามา ชนเผ่า มีโอกาสได้แสดงศิลปวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อถ่ายทอดแลกเปลี่ยน วัฒนธรรม สร้างปฏิสัมพันธ์ กันระหว่างชนเผ่ากับนักท่องเที่ยว ทำให้มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และสามารถ ถ่ายทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองให้กับผู้อื่นได้ แต่ในขณะเดียวกัน ผลกระทบทางด้านลบ ก็อาจเกิดขึ้น เช่น ชนเผ่า มีพฤติกรรมการแต่งกายเลียนแบบวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวโดย การแต่งกายประจำเผ่าของตน อาจถูกละเลยไป

ด้านสิ่งแวดล้อม

นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ มักเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่นภูเขา น้ำตก ซึ่งอาจทำให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของสถานที่เหล่านั้นเสื่อมโทรมลง ยากต่อการแก้ปัญหา โดยทั้งจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนาน ต่างประสบปัญหา คล้ายกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าว มีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายผล คือ ผลกระทบทางการท่องเที่ยวต่อวิถีการดำเนินชีวิตชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย แนวทางการส่งเสริมและการแก้ไข

ด้านสังคม

การท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายมีแนวโน้มที่จะขยายเพิ่มจำนวนพื้นที่มากขึ้น และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้หมู่บ้านชนเผ่าหลายแห่งจัดเป็นหนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านชนเผ่า โดยส่วนใหญ่จัดเป็นหมู่บ้านอนุรักษ์วิถีชีวิตชนเผ่า ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม และบางหมู่บ้านจัดในรูปแบบของ Home stay ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส กับวิถีชีวิตของชนเผ่าอย่างแท้จริง ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มีการจัดกลุ่มของหมู่บ้านชนเผ่าขึ้น เพื่อจัดทำของที่ระลึก เสื้อผ้าชนเผ่า ของป่า ขายให้กับนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

แนวทางการแก้ไข

1. อาจมีการจัดกลุ่มหมู่บ้านที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นเครือข่ายเดียวกัน เพื่อป้องกันการแข่งขัน แย่งชิงนักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดความแตกแยก ไม่มีความสามัคคี ระหว่างหมู่บ้านหรือระหว่างชนเผ่า

2. การท่องเที่ยวชนเผ่าต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน การมีปฏิสัมพันธ์กันทำให้รู้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้มีกำลังใจในการดำรงชีวิตอยู่ ไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวเฉพาะกลุ่มชนเผ่า

ด้านวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวชนเผ่า มีการจัดระบบดีขึ้น มีการรวมกลุ่มชนเผ่า และมีการรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่า โดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวต้องรักษาความเป็นวิถีชีวิตของชนเผ่าอย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เห็นคุณค่า เช่น การแต่งกายของชนเผ่าในแต่ละชนเผ่าจะมีความหมาย หรือพิธีกรรมต่างๆ ของชนเผ่า จะแฝงด้วยปรัชญา ความคิด เอกลักษณ์ของชนเผ่า เช่น พิธีกินข้าวใหม่ พิธีบวชต้นไม้ เพื่อรักษาป่า ดูแลต้นน้ำและสิ่งแวดล้อม ในบางครั้งการประกอบพิธีกรรม หรือการนับถือศาสนาจะเปลี่ยนไปบ้าง แต่ในการดำรงชีวิตของชนเผ่าก็ยังคงมีอยู่ไม่เปลี่ยนไปทั้งหมด เช่น การรักษาป่า การแต่งกาย การกิน บ้านเรือน

ชนเผ่ามักคิดว่านักท่องเที่ยวมาจากพื้นที่เจริญแล้ว บางครั้งนักท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ เช่น นักท่องเที่ยวแต่งกายใส่เสื้อสายเดี่ยว ใส่กางเกงขาสั้น ซึ่งเป็นลักษณะการแต่งกายของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป หรืออเมริกา เมื่อชนเผ่ามีการเลียนแบบนักท่องเที่ยวแล้ว อาจทำให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา เช่น ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ

ผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวทางด้านเศรษฐกิจดีมาก ทำให้ชนเผ่ามีรายได้เพิ่มขึ้น บางหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มกันผลิตของที่ระลึก เช่น หมวก เสื้อ กระเป๋า ชุดชนเผ่า ของใช้ภายในบ้าน เพื่อเป็นของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ของชนเผ่า ขายให้แก่นักท่องเที่ยว แต่ก็มีปัญหาในการซื้อขายของที่ระลึกอยู่บ้าง เช่น ใกล้เคียงค่านายหน้าขายสินค้าจากหมู่บ้านหนึ่ง แล้วพานักท่องเที่ยวไปซื้อหมู่บ้านนั้น ทำให้หมู่บ้านอื่นขาดรายได้ไป

แนวทางการแก้ไข

1. ควรมีการจัดฝึกอบรมหรือปลูกจิตสำนึกให้ใกล้รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองไม่ใช่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยให้นักท่องเที่ยวกระจายรายได้ไปสู่หลาย ๆ หมู่บ้าน

2. รัฐบาลควรให้ความสนใจ ความสำคัญของการท่องเที่ยวชนเผ่าให้มากขึ้น หากไม่ได้รับความสนใจ วิถีชีวิตชุมชนของชนเผ่าก็จะหายไปโดยใช้กลไกของการท่องเที่ยวส่งเสริมวิถีชีวิตชนเผ่าให้ดีขึ้น

ด้านสิ่งแวดล้อม

เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านของชนเผ่ามากมาย และการกระทำบางอย่างของนักท่องเที่ยวอาจทำลายสิ่งแวดล้อมโดยไม่ตั้งใจ เช่น การทิ้งขยะ และเมื่อชนเผ่าเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวแล้ว ต้องช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้านของตนเอง

การที่นักท่องเที่ยวกระทำบางอย่างไม่เหมาะสม เช่น การนำลูกอมไปให้เด็กโดยการโยนแล้วให้เด็ก ๆ แย่งกัน จากนั้นถ่ายรูปและไปบอกให้คนอื่นทราบว่าเป็นเด็กชนเผ่ายากจนมากแย่งขนมกันกิน เป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบที่ไม่ดี ความชอบของหรือขนมให้ผู้นำชนเผ่า หรือโรงเรียน เพื่อนำไปแจกเด็ก ๆ เอง ขนมที่แจกให้บางครั้งไม่มีคุณภาพ ส่งผลให้เด็กมีสุขภาพไม่ดี

สำหรับแนวทางที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายให้เกิดความยั่งยืน จากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวชนเผ่าของจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้อ่านและสรุปเป็นประเด็นได้ 5 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก การจัดการการท่องเที่ยวชนเผ่าในรูปแบบของ “พิพิธภัณฑ์ชีวิต” บ้านหล່อชา ได้รับการส่งเสริมจาก สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน หรือ PDA ให้หมู่บ้านหล່อชาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งทาง PDA ช่วยเหลือในการจัดการรายได้ให้คนในหมู่บ้าน สถานที่ขายของที่ระลึก ให้คำปรึกษา เป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการอนุรักษ์วิถีชีวิตชนเผ่า นักท่องเที่ยวชื่นชอบในการอนุรักษ์วิถีชนเผ่าไว้ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ควรเข้าไปมีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวชนเผ่าที่ดี เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชนเผ่าให้ยั่งยืนต่อไป

ประเด็นที่สอง การเปลี่ยนแปลงของวิถีชนเผ่าส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากสื่อ และการนับถือศาสนา ซึ่งอาจทำให้ ประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ หายไปมาก การนำเสนอสิ่งแปลกใหม่ของสื่อ ทำให้เกิดการเลียนแบบได้ ดังนั้น การรณรงค์ให้ชนเผ่ารักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเอง และให้ชนเผ่าเข้าใจและเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้ชนเผ่าได้รู้จักการเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วิถีชีวิตของตนเองไว้ได้อย่างลงตัว

ประเด็นที่สาม การท่องเที่ยวที่มีผลต่อชีวิตชนเผ่า มีการเลียนแบบจากนักท่องเที่ยว เช่น การแต่งกาย การบริโภคอาหาร แต่ยังมีประเพณีและวัฒนธรรมด้านอื่นๆ อีกมาก ที่ชนเผ่ายังสามารถเก็บรักษาไว้ได้ ดังนั้นสถานศึกษา หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง สามารถให้ความรู้ส่งเสริม และช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตของชนเผ่า เพื่อให้ชนเผ่าได้รู้สึกภูมิใจ รัก และหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง ก็อาจเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวชนเผ่าให้ยั่งยืนได้

ประเด็นที่สี่ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชนเผ่าแก่นักท่องเที่ยว ต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้อง โดยต้องคำนึงถึงความสำคัญของประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชนเผ่า เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวชนเผ่า

ประเด็นที่ห้า เยาวชน คนรุ่นใหม่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่า ดังนั้น สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่า หรือจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีและการละเล่นของชนเผ่า เพื่อการเรียนรู้ และสืบทอดทางวัฒนธรรมชนเผ่าให้กับคนรุ่นหลังต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า ซึ่ง ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกัน ระหว่างผู้วิจัยกับชนเผ่านั้น อาจต้องใช้เวลา ในการแปลความ จึงทำให้การจัดเก็บข้อมูลค่อนข้างล่าช้า หากเป็นไปได้ในการศึกษาครั้งต่อไป ควร มีผู้ประสานงานเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ทั้งการแปลความ และการนัดหมาย ซึ่งอาจจะเป็นผู้นำชนเผ่า หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีความรู้เกี่ยวกับชนเผ่าเป็นอย่างดี เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แต่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศบางกลุ่มไม่ค่อยเข้าใจความหมายของคำถาม ผู้เก็บข้อมูลจึงต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการอธิบาย ส่งผลให้การเก็บข้อมูลล่าช้า ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจัดทำแบบสอบถามที่มีความหลากหลายทางภาษาและเก็บข้อมูลในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตชนเผ่ามาก (High Seasons) เพื่อสะดวก และความหลากหลายของข้อมูลจากนักท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ธวัชชัย รัตนชัย. 2542. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พจนารถ กริ่งไกร. 2545. การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มัลลิกา เกื้อปัญญา. 2542. ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรัญญา เทพวัลย์. 2545. ปัจจัยสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทย ดัดสินใจเลือกมาดอยตุง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัฒนาพร สุฉายา. 2545. แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาดอยตุง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์. 2543. ความพร้อมของผู้ประกอบการบริหารส่วนตำบลในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุจิตราภา พันธวิไล. 2545. รูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านห่อชา (อาชา) ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสาวนีย์ กันทะแสน. 2545. ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาหมู่บ้านรวมมิตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาคผนวก ก

- แบบสอบถามภาษาไทย
- แบบสอบถามภาษาอังกฤษ

แบบสอบถาม

โครงการ “การศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า

จังหวัดเชียงราย : กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับจังหวัดเชียงรายกับนครนุหมิง”

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20-29 ปี ☐ 30-39 ปี
☐ 40-49 ปี ☐ 50-59 ปี ☐ 60 ปีขึ้นไป
3. ดินที่อยู่อาศัยของท่านในปัจจุบัน
☐ ภาคเหนือ ☐ ภาคกลาง
☐ ภาคใต้ ☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. อาชีพหลักในปัจจุบัน
☐ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ☐ ลูกจ้าง/พนักงานเอกชน ☐ ประกอบธุรกิจส่วนตัว
☐ นักเรียน/นักศึกษา ☐ แม่บ้าน/ทำงานในครอบครัว ☐ ไม่มีอาชีพ/ไม่ทำงาน
☐ เกษตรกร ☐ อื่นๆระบุ.....

ตอนที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

5. แหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย ข้อใดที่ท่านต้องการไปเที่ยวมากที่สุด

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เกาะหริ่งรวมมิตร	☐ ห้วยหมากเลี่ยม	☐ บ้านผาเสริฐ	☐ บ้านอานเป
☐ บ้านจอบป่าคา	☐ บ้านหล่อชา	☐ บ้านห้วยก้างปลา	☐ บ้านผาหมี
☐ บ้านห้วยน้ำริน	☐ บ้านห้วยล้านพลับพลา		

6. ท่านมาท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายในครั้งนี้ ท่านไปสถานที่ใดมาแล้วบ้าง

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เกาะหริ่งรวมมิตร	☐ ห้วยหมากเลี่ยม	☐ บ้านผาเสริฐ	☐ บ้านอานเป
☐ บ้านจอบป่าคา	☐ บ้านหล่อชา	☐ บ้านห้วยก้างปลา	☐ บ้านผาหมี
☐ บ้านห้วยน้ำริน	☐ บ้านห้วยล้านพลับพลา		

ตอนที่ 3 ระดับความคิดเห็นที่ท่านมีต่อการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. มีความสะดวกในการหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย					
2. มีความสะดวกในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย					
3. ความสะดวกในการเดินทางและการให้บริการของสถานพำนะ					
4. มีความมั่นใจในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน					
5. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงาม					
6. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่น่าสนใจ					
7. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีความสะอาด					
8. เห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงรายมีการอนุรักษ์ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่าเป็นอย่างดี					
9. ความชื่นชอบศิลปวัฒนธรรมชนเผ่า					
10. ความชื่นชอบรสชาติอาหารที่ดั้งเดิมของชนเผ่า					
11. ความประทับใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่าของแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่า ดังต่อไปนี้ 11.1 การแต่งกาย 11.2 การใช้ภาษา 11.3 ศาสนา/ความเชื่อ 11.4 การละเล่น 11.5 ลักษณะครัวเรือน 11.6 การประกอบอาชีพ 11.7 อาหารและการบริโภค 11.8 บทบาทและหน้าที่ของผู้คนในชนเผ่า					
12. ความพอใจต่อราคาของที่ระลึกในการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย					

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง? เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวชนเผ่า จังหวัดเชียงราย สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวมากที่สุด

.....

.....

.....

Questionnaire

Part1 : Personal Information

1. Sex ☐ 1. Male ☐ 2. Female
2. Age ☐ 1.lower 20 years ☐ 2. 20-29 years ☐ 3. 30-39 years
☐ 4. 40-49 years ☐ 5. 50-59 years ☐ 6. upper 60 years
3. Country of Residence _____
4. Occupation ☐ 1. Government employee ☐ 4. Company employed ☐ 7. Self-employed
☐ 2.Student ☐ 5. Housewife ☐ 8. Not working
☐ 3. Agriculturist ☐ 6.Other(pleasespecify)_____

Part 2 : Details concerning your traveling to Chiang Rai.

5. Have you ever visited Chiang Rai?
☐ 1. No ☐ 2. Yes _____ times
6. Approximately how long do you stay during ethnic tourism in Chiang Rai?
☐ 1. No stay ☐ 2. 1-3 days ☐ 3. 4-6 days ☐ 4. upper one week
7. How did you travel to ethnic tourism in Chiang Rai?
☐ 1. Bus ☐ 3. Coach ☐ 5. Personal car
☐ 2. Rent car ☐ 4. Rent car (with driver) ☐ 6.Other(please specify)_____
8. When traveling to ethnic tourism in Chiang Rai, where did you stay?
☐ 1. Hotel ☐ 4. Resort ☐ 7. Guest House
☐ 2. Bungalow ☐ 5. Tent/Camp ☐ 8. House(relatives, friends, own)
☐ 3. Home stay ☐ 6. Other (please specify)_____ -

Part 3 : Ethnic tourism places in Chiang Rai

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

ผลงานวิจัยผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชุมชนหมู่บ้าน
กรณีศึกษาศาสนาที่ท่องเที่ยวของสวนวัดมณฑลธรรมไตรปิฎกสงป็นนา ต่งเห้า

**ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชุมชนหมู่บ้าน
กรณีศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวของสวนวัฒนธรรมไถสิบสองปันนา ตู่เง้า**

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในมณฑลยูนนานอาจจะกล่าวได้ว่ามีลักษณะวิถีทัศน์แบบชนบทมากกว่าวิถีทัศน์ในเมือง และมีบรรยากาศทางประเพณีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยมากกว่าสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีการใช้ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยในการท่องเที่ยว ทำให้วัฒนธรรมที่มีลักษณะโดดเด่นของชนกลุ่มน้อยได้ค่อยๆ รั่วจากโลกภายนอก เช่น วัฒนธรรมศาสนาพุทธนิกายของชาวไถสิบสองปันนา วัฒนธรรมนาขั้นบันไดของชนเผ่าฮานีในจังหวัดหงเหอ วัฒนธรรมตุ๋นป่าของชนเผ่าฮานีในจังหวัดลี่เจียง ฯลฯ มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเที่ยวยูนนาน

จุดประสงค์ก็เพื่อชื่นชมขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยต่างๆ ในขณะที่ที่คนภายนอกเข้ามาชมหมู่บ้านของชนกลุ่มน้อยเพื่อแสวงหาสิ่งที่ดูแปลกและสนุก หมู่บ้านเหล่านี้ก็มีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์อย่างไม่รู้ตัว และการท่องเที่ยวก็เป็นเหตุมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างแน่ชัด รายงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นกรณีศึกษาสวนวัฒนธรรมไถสิบสองปันนา ตำบลเมืองฮั่ว เมืองเซียงรุ่ง จังหวัดสิบสองปันนา (ต่อไปจะใช้ชื่อย่อว่า สวนไถ) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชุมชนหมู่บ้านของชนกลุ่มน้อยก่อนการทำวิเคราะห์ เราจะยืนยันคำนิยามคำว่าวัฒนธรรมที่เรานำมาใช้ในงานวิจัยก่อน ทั้งนักสังคมศาสตร์และนักมนุษยวิทยาต่างก็ได้นิยามวัฒนธรรมว่า เป็นผลผลิตที่ใช้ร่วมกันในมนุษย์สังคมใดสังคมหนึ่ง ผลผลิตเหล่านี้เพียงแต่รวมถึง หัตถศิลป์ ภาษา องค์ความรู้เท่านั้น และยังรวมถึงวัตถุที่ถูกการกระทำสรุปง่ายๆว่า วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาอย่างรุ่นแล้วรุ่นเล่า

๑. แนะนำสภาพทั่วไปของสวนไถ

สวนไถ ตั้งอยู่ตำบลเมือง เมืองฮั่ว (ภาษาจีนเรียกว่า กันหนันป้า) ห่างจากเมืองตัวเมืองเซียงรุ่งซึ่งเป็นเมืองเอกของจังหวัดสิบสองปันนา ๒๐ กิโลเมตรอยู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ กันหนันป้ามีระดับสูงกว่าน้ำทะเล ๕๓๐ เมตรโดยเฉลี่ย อากาศร้อนชื้นแบบแถบภูมิภาคใกล้โซนร้อน สวนไถมีลักษณะที่แตกต่างกับสถานที่ท่องเที่ยวที่แสดงวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยอื่นๆ คือในสวนไถมีหมู่บ้านธรรมชาติแท้ๆ ๕ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่อย่างเป็นทางการและมีชื่อว่าตำบลบ้านทิง ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตประจำวันและการทำงานของชาวบ้าน และวัฒนธรรมทางด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีสถาปัตยกรรมทรงโตอย่างแท้จริงใน ๕ หมู่บ้านนี้

แผนการสร้างสวนไถ เริ่มในทศวรรษที่ 1990 โดยพ่อค้าคนกวางตั้งกับหน่วยวิสาหกิจด้านการเกษตรได้ลงนามสัญญากันร่วมลงทุนก่อตั้งสวนไถ แล้วก็เริ่มลงทุนดำเนินการก่อสร้างแต่ไม่ต่อไปเนื่อง เนื่องจากว่าปัญหาขาดทุนที่จะต้องจ่ายให้บริษัทที่รับผิดชอบการก่อสร้างซึ่งชื่อว่า

บริษัท การก่อสร้างหนัสน้อย แห่งนครชุมพร และใช้วิธีการที่ให้ทางบริษัทเปลี่ยนหนี้เป็นหุ้นส่วน และได้เป็นเจ้าของหุ้นส่วนของสวนไตใน ปี ค.ศ.1999 สำหรับพ่อค้ากวางตั้งคนนั้นก็ได้ออนตัวจากการสร้างสวนไตอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากว่าการดำเนินการของสวนไตตามแผน ในรูปแบบ บริษัท บวกชาวบ้าน ก็เลยได้รับการเห็นความสำคัญและสนับสนุนจากเทศบาลเมืองเชียงรุ่งและทางจังหวัดสิบสองปันนา และได้จัดเป็นโครงการ การก่อสร้างสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสิบสองปันนาด้วย หลังจากปี 2001 การก่อสร้างระยะแรกได้สำเร็จแล้ว สวนไตก็ได้รับพิจารณาขึ้นชาติเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับAAAAของประเทศจีน

ตามการวางแผน พื้นที่สวนไตมีพื้นที่กว้างใหญ่พอสมควรถึง 336 เฮกตาร์(hectare) รวมถึงพื้นที่ ที่ตั้งบ้านเรือนของบ้านสวนใหม่มี บ้านจะ บ้านกะ บ้านทิง บ้านเจียงและหนองหลวง เตอ ซึ่งมีมีน้ำกว้างประมาณ 200 เฮกตาร์ ปัจจุบันได้ใช้ประโยชน์ตามแผน 951หมู่(ไร่) ถึงเดือนกรกฎาคม ปี2002 ห้าหมู่บ้านในสวนไตมีทั้งหมด 309 หลังคาเรือน 1,487 คน นอกจากนี้มีคนจีนเข้ามาแต่งงานกับชาวไตหรือมาเช่าห้องเพื่อทำการค้าขายแล้ว เป็นคนทั้งหมดชาวไต

ตารางชั้นล่างนี้เป็นเรื่องกำไรเฉลี่ยต่อคน(หยวน)ในปี2001ของหมู่บ้านต่างๆที่สังกัด ตำบลบ้านทิง

หมู่บ้านภายในสวนไต					หมู่บ้านภายนอกสวนไต	
บ้านเจียง	บ้านสวนใหม่	บ้านกะ	บ้านจะ	บ้านทิง	บ้านกวางหนอง	บ้านหนองใต้
1588	1658	1469	1598	1772	1416	1528

วัดบ้านสวนใหม่ตั้งขึ้นใน ปีค.ศ.583 เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาของชาวไตในพื้นที่กันหนัป่า เจดีย์ใหญ่สีขาวของวัดบ้านทิง สร้างขึ้นใน ปีค.ศ.669 ทั้งก็เป็นโบราณสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองเชียงรุ่ง นอกจากโบราณสถานเหล่านี้แล้ว ในพื้นที่สวนไตยังมีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่นสวนผีเสื้อ วัดบ้านกะ เป็นต้น เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เก็บค่าชมในช่วงที่ก่อนมีการก่อตั้งสวนไต ในเมื่อนั้น ผู้ประกอบการหรือฝ่ายบริหารส่วนใหญ่เป็นองค์กรหมู่บ้าน แต่ก็ยังมีเป็นของเอกชนอย่างเช่นสวนผีเสื้อ บริษัทสวนไตได้เข้าควบคุมสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นแบบแผนแล้ว นอกจากได้ซ่อมแซมสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว ยังได้สร้างประตูใหญ่ สนามต้อนรับแขก ลานจอดรถ สนามสัตว์น้ำ ศูนย์แสดงศิลปวัฒนธรรม ศูนย์การค้า ฯลฯ เป็นสถานที่ก่อสร้างถาวรโดยใช้พื้นที่ ที่เช่าจากหมู่บ้านต่างๆ และได้ก่อสร้างถนนภายในบ้านเจียงและบ้านสวนใหม่ และถนนที่เชื่อมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆในสวนอย่างสมบูรณ์และมีลักษณะเป็นวงกลม สร้างทอดระบายน้ำได้ดินและงานพื้นที่เขียวในขั้นตอนแรก โครงการการก่อสร้างดังเหล่านี้ ได้ลงทุนเกิน ๔๐ ล้านหยวน

ยุคทองสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอยู่ในสมัยทศวรรษที่1900 ตอนต้นและตอนกลาง นอกจากเมืองชุมพรแล้ว สิบสองปันนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงที่สุดของมณฑลยูนนาน ในช่วงนั้น นักท่องเที่ยวไม่ว่าในรูปส่วนตัวหรือแบบคณะทัวร์ มาจากทุกที่หลังไหลเข้ามาสัมผัส

ทิวทัศน์แถบร้อนและประเพณีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ซึ่งในอดีตสามารถเห็นได้แต่ในภาพยนตร์และโทรทัศน์เท่านั้น ในสมัยทศวรรษที่1900ตอนปลาย เนื่องจากว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเติบโตและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ก็เลยมีนักลงทุนจำนวนมากเริ่มเกิดการก่อสร้างสำหรับให้บริการการท่องเที่ยว ในสิบสองปันนาก็ได้เต็มไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยวและภัตตาคาร โรงแรม ในปี ค.ศ.1999 นิทรรศการศิลปะระดับโลกจัดขึ้นในเมืองคุนหมิง และสิบสองปันนาก็จัดเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่แสดงนิทรรศการ ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ เห็นว่าจะทรุดลงก็ได้มีแรงดึงดูดให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นอีกที

แต่หลังจาก ปี ค.ศ.2000 การขยายตัวของการท่องเที่ยวน้อยลง และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเข้าสู่สมัยการเสนอเกินความต้องการของตลาด การก่อสร้างของสวนไถระยะแรกสำเร็จในประมาณ ปี ค.ศ.1999 แม้ว่าได้ทันช่วงท้ายของยุคทองการท่องเที่ยว แต่ยังไม่สามารถเก็บเงินเท่ากับการลงทุน การทรุดตัวลงของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบันก็มีผลให้ความก้าวหน้าทางการก่อสร้างสวนไถช้าลงอย่างไม่น้อย

๒. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชุมชนหมู่บ้านเล้าถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านสวนใหม่

สมัยทศวรรษที่1900 ตอนต้น วัดบ้านสวนใหม่ในฐานะที่เป็นวัดหลวงของเขตพื้นที่เมืองฮ่ามีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ได้ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากมาย และก็ได้รับพัฒนาเป็นอันแรกในการสร้างสวนไถ เพราะเหตุนี้แล้ว วัดบ้านสวนใหม่จึงมีความสำคัญที่สุดด้านการท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่อยู่บริเวณสวนไถ

บ้านสวนใหม่มี106หลังคาเรือน 522คน(เป็นสถิติใน เดือนมิถุนายน ปี ค.ศ.2002) เป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรเยอะที่สุดของหมู่บ้านทางการ แต่มีที่ดินทำกินไม่มากนักถ้าเทียบกับบ้านทิง ในปีค.ศ.2001มีที่ดินทำกิน860หมู่(ไร่)เฉลี่ยแล้วคนละ1.65หมู่(ไร่) บ้านทิงมีที่ดินทำกิน1224หมู่(ไร่) เฉลี่ยแล้วคนละ2.8หมู่(ไร่)) เราไปสำรวจแล้วพบว่า ชาวบ้านในบ้านสวนใหม่มีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพการท่องเที่ยวเยอะกว่าหมู่บ้านอื่นๆ สาเหตุหนึ่งคือเพราะว่าบ้านสวนใหม่อยู่พื้นที่ใจกลางของโครงการก่อสร้างสวนไถในระยะแรก อีกสาเหตุหนึ่งคือเกี่ยวกับการมีที่ดินน้อย ชาวบ้านประกอบอาชีพการท่องเที่ยวจะมี ๓ รูปแบบเป็นหลัก

รูปแบบหนึ่งคือรับรองแขก เป็นรายการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่น โดยทางบริษัทจะเลือกบ้านเรือนจำนวนหนึ่งให้เป็นที่ยรับรองแขก ให้บริการอาหาร ที่พัก พร้อมขายของหัตถกรรมชิ้นเล็กๆ และบริษัทจะไม่แบ่งกำไรใดๆกับชาวบ้าน แต่ยังให้การสนับสนุนช่วยการก่อสร้างพื้นฐานอย่างเช่นสร้างห้องน้ำให้ชาวบ้าน

รูปแบบที่สองคือทำอาชีพเช่นขายสินค้าหัตถกรรม อาหารแบบง่ายๆ ชุดการแต่งกายของชาวไต การรับส่งแขกโดยรถสามล้อ

รูปแบบที่สามคือเป็นพนักงานของบริษัทสวนไต้ ภาระหน้าที่ส่วนใหญ่คือการทำควา
สะอาดสวน ยามรักษาการสวน การแสดงศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่า

ชาวบ้านกับบริษัทมีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นการให้เช่า และรับเช่าที่ดินและสถานที่ท่องเที่ยว
เพราะฉะนั้นชาวบ้านไม่สามารถร่วมประโยชน์แบ่งปันกำไรได้จากการท่องเที่ยวของบริษัทสวนไต้
ตามที่เราได้สำรวจแล้ว ถึงแม้ในกรณีบ้านสวนใหม่ ก็มีครอบครัวอย่างน้อยมากที่ได้หารายได้จาก
การท่องเที่ยวเป็นรายได้หลัก รายได้ของชาวบ้านสวนใหญ่ยังเป็นมาจากการทำการเกษตร
เหมือนเดิม สาเหตุที่เป็นเช่นนั้น มิใช่เพราะว่าทางบริษัทไม่ได้หาวิธีการทำให้ชาวบ้านได้รับ
ประโยชน์จากการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน เราได้ทราบว่าคุณบริหารของบริษัทได้มี
ความหวังอย่างยิ่งที่อยากให้มีชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบการท่องเที่ยว เพราะว่า
ชาวบ้านมีแต่จะได้รับประโยชน์จริงๆ และชาวบ้านก็จะยอมรับการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้
เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่เนื่องจากว่าตลาดการท่องเที่ยวไม่ได้เจริญพอสมควร จำนวน
นักท่องเที่ยวน้อยกว่าที่คาดหวังจะได้ บริษัทเลยไม่สามารถทำให้ชาวบ้านทุกคนวางเครื่องมือที่ทำ
การเกษตรมาประกอบอาชีพการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุจริงๆ ที่รายได้ส่วนใหญ่ของชาวบ้าน ไม่ได้มา
จากการท่องเที่ยวในสวนไต้ ฉะนั้นชาวบ้านในบ้านสวนใหม่และหมู่บ้านอื่นก็ยังคงดำเนินชีวิต
เหมือนชาวไตทั่วไป ทุกเช้าคนอายุวัยรุ่นออกบ้านหลายกิโลเมตรไปทำนาจนถึงตอนเย็นกลับบ้าน
ผู้ชรา(ชาวไตอายุ ๔๐ ก็ถือว่าเป็นผู้ชรา)ดูแลเด็กๆที่บ้านและทำงานบ้าน ในช่วงเวลาทำงาน
เกษตรมีงานเยอะมาก ผู้เป็นแรงงานทั้งหมดไม่ได้อยู่ในบ้านเลย และสวนไต้ดูแลรู้สึกเสียเหงา
มากบ้านสวนใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของสวนไต้ยังเป็นเช่นนี้ ในหมู่บ้านอื่นๆมีชาวบ้านทำอาชีพการ
ท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักก็จะยิ่งน้อย บ้านทิงซึ่งเป็นหมู่บ้านมีรายได้เฉลี่ยต่อคนเยอะที่สุดเป็น
ตัวอย่าง ในช่วงที่ยังเป็นทศวรรษที่1990 ตอนกลาง ก็มีการใช้พื้นที่ตั้งหมู่บ้านตนเอง ตัดแปรเป็น
สวนสาธารณะบ้านทิงเสมือนว่าเป็นสวนไต้ขนาดเล็ก แต่ต่อไปอุตสาหกรรมท่องเที่ยวหตุลง สวน
ไต้สร้างขึ้นแล้วก็เสียเหงา บ้านทิงอยู่ห่างไกลกับประตูใหญ่ของสวนไต้ ปัจจุบันสวนสาธารณะ
บ้านทิงได้กลับคืนสภาพเป็นหมู่บ้านทั่วไป ชาวบ้านก็ยังดำเนินชีวิตไม่ต่างกับชาวบ้านที่นอกสวน
ไต้อะไร ตามที่เราได้สำรวจ รายได้เฉลี่ยต่อคนที่ค่อนข้างสูงในหมู่บ้านนี้คือมาจากพวกชาวบ้านไป
ทำการเกษตรที่มีที่ดินค่อนข้างกว้างขวาง

แต่หากว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลายเป็นรายได้สำคัญของชาวนาในสวนไต้แล้วนั้น
วัฒนธรรมดั้งเดิมของหมู่บ้านชาวไต หากสูญเสียเอกลักษณ์ของตนเอง จะไม่สามารถดึงดูด
นักท่องเที่ยวหรือเปล่า เช่นชุมชนชาวไต “บ้านเกียงหลาน” ตั้งอยู่ชานเมืองเชียงใหม่ เคยเป็นหมู่บ้าน
ที่มีชื่อเสียงมากในสมัยปีที่ 80 ศตวรรษที่ 20 นักท่องเที่ยวจำนวนมากติดใจประเพณีวัฒนธรรม
แห่งนี้ และอาศัยอาวรณ์มาก แต่เมื่อชาวท้องถิ่นได้รับผลอิทธิพลในทางด้านการพัฒนาเมืองแล้ว
ตอนนี้บ้านเกียงหลานก็เลยกลายเป็นถนนช้อปปิ้งที่ธรรมดาในชานเมืองเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวไม่

สามารถพบเจอสิ่งที่แปลกจากตัวเมืองท่าใหม่ ในขณะที่เดียวกัน การท่องเที่ยวที่เจริญรุ่งเรืองของบ้านเกียงหลานก็สูญหายไปแล้ว ลองคิดดู หากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวพัฒนาไปเรื่อยๆ ชาวบ้านสวนใหม่ แม้กระทั่งสวนไต่ทั้งปวง ก็ละทิ้งอุปกรณ์ที่ใช้ทำการเกษตรกรรม วัฒนธรรมหมู่บ้านชาวไตที่ขึ้นอยู่กับจริยธรรมเกษตรกรรมจะสูญเสียพื้นฐานความสัมพันธ์ด้านการผลิต วัตถุดิบเพื่อการดำรงชีพ กรณีแบบนี้จะกลายเป็นสิ่งท้าทายที่ต้องรักษาไว้ให้ได้ สำหรับสวนไต่ก็จะใช้จุดขายประเพณี วัฒนธรรม ชนชาติแบบธรรมชาติมาดึงดูดนักท่องเที่ยวหากนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย ชาวสวนไต่จะไม่ได้ผลประโยชน์ที่แท้จริง แต่ถ้านักท่องเที่ยวมากเกินไป ธรรมเนียมประเพณีชนชาติในสวนไต่จะได้รับผลกระทบ และความประทับใจจะสูญหายไปเรื่อยๆ สำหรับบริษัทสวนไต่กับสถานที่ท่องเที่ยวที่ใช้จุดขายประเพณี วัฒนธรรมชนชาติ มาดึงดูดนักท่องเที่ยว นั้น เป็นความขัดแย้งที่ต้องพิจารณาอย่างจริงจัง ในขณะที่เดียวกันสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องก็เป็นปัญหาที่ต้องเตรียมการล่วงหน้าเหมือนกัน

- อิทธิพลของการท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมศาสนาหมู่บ้าน

ชาวสวนไต่นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับท้องถิ่นส่วนใหญ่ในสิบสองปันนา ในเมืองพุทธสิบสองปันนา ทุกหมู่บ้านล้วนมีวัด หลวงพ่อและพระ ทุกเย็นจะได้ยินเสียงสวดมนต์ที่นุ่มนวลไพเราะทั่วทั้งหมู่บ้าน ทุกเดือนมีกิจกรรมบูชาศาสนาเป็นประจำ บรรยากาศศาสนาที่อบอุ่นไปด้วยศีลธรรมเป็นสาเหตุสำคัญที่เขตชาวไตสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่สำหรับนักท่องเที่ยวไม่ใช่ชาวพุทธก็มีกิจกรรมพิธีที่นอกเหนือจากศาสนาพุทธถูกนำเข้ามาในวัด ดังนั้นการที่นักท่องเที่ยวทยอยเข้ามาเยี่ยมชมจะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมศาสนาทุกหมู่บ้านในสวนไต่

- ข้อห้ามเดิมของศาสนาจะมีแนวโน้มเลียบลบหายไป อย่างเช่น ตามประเพณีของศาสนาพุทธจะห้ามถ่ายรูปต่อหน้าพระพุทธรูปและหลวงพ่อก แต่ตอนนี้นักท่องเที่ยวเพียงแต่ถอดรองเท้าเท่านั้น ก็สามารถเข้าวัดไปชมและถ่ายรูปได้แล้ว อีกอย่างหนึ่งอุปกรณ์และสถาปัตยกรรมในวัดส่วนมากห้ามตีเคาะและสัมผัส แต่ตอนนี้ นอกจากสถานที่ที่ระบุเน้นเป็นพิเศษแล้ว บุคคลก็สามารถสัมผัสได้ แต่เราก็พบเห็นการฝ่าฝืนข้อห้ามเหล่านี้เป็นการให้สิทธิแก่นักท่องเที่ยวเท่านั้น ชาวบ้านยังปฏิบัติอย่าง เข้มงวดอยู่ตลอด

- กิจกรรมพิธีที่นอกเหนือจากศาสนาพุทธถูกนำเข้ามาในวัด ตามคำแนะนำของผู้อำนวยการบริษัทสวนไต่ ในวัดบ้านสวนใหม่ บ้านทิง เคยมีกิจกรรมที่เชิญนักท่องเที่ยวจุดธูปเทียนนั้นเกิดขึ้นมาชั่วคราว ที่หลังถูกงดห้ามแล้ว แต่เรายังสามารถเห็นที่วัดบ้านสวนใหม่ มีจุดขายรูปเทียนของศานนิกายมหายานบ้าง

- กิจกรรมทางด้านศาสนาเน้นเป็นรูปแบบและการแสดง อย่างเช่น เทศกาลสงกรานต์ เป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดของชาวไต และยังเป็นกิจกรรมทางศาสนาด้วย แต่เดี๋ยวนี้ เพื่อดึงดูด

นักท่องเที่ยว ในสวนไต้จะจัดกิจกรรมสงกรานต์ทุกวัน ทำให้กิจกรรมทางศาสนากลายเป็นรูปแบบ และการแสดงไปเรื่อย ๆ

อิทธิพลของการท่องเที่ยวดังกล่าวมีคุณค่าในด้านดีหรือด้านเสีย เราไม่อยากวินิจฉัยด้วย อคติวิสัยมากเกินไป เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมมีหลากหลาย เราไม่สามารถปฏิเสธ ความชอบธรรมของปรากฏการณ์วัฒนธรรมเหล่านี้ ถ้าหากมีคนให้ข้อสรุปที่แน่นอนว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้บรรยากาศประเพณี ศาสนาของหมู่บ้านชาวไต้มีสาระลดน้อยลง ไปเรื่อย ๆ เราก็ไม่เห็นด้วยเหมือนกัน เพราะว่าตั้งแต่สวนไต้สร้างขึ้นมา บริษัทสวนไต้จ่าย “ค่าเช่า” ทุกปี ให้วัดบ้านสวนใหม่ และบ้านทิงเป็นหลายหมื่นหยวน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของทรัพยากรการ ท่องเที่ยวและบริษัทสวนไต้ยังให้เงินมาซ่อมแซมวัด สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาเป็นอย่างดี และ เพื่อจะให้สวนไต้มีความประทับใจไปตลอด บริษัทสวนไต้ก็ไม่อยากให้นักกิจกรรมทางศาสนาแยกตัว ออกจากประเพณีอันตกทอดมาแต่โบราณ

- อิทธิพลของการท่องเที่ยวที่มีต่อจิตสำนึกของชาวหมู่บ้าน

เมื่อได้สัมผัสกับนักท่องเที่ยวต่างถิ่นต่างด้าวแล้ว ชาวสวนไต้ก็เริ่มรู้จักเรื่องราวภายนอกขึ้นมา เรื่อย ๆ ความคิดหรือทัศนคติของเขาก็มีการเปลี่ยนแปลงไปทุกที

ประการที่ 1 จิตสำนึกการแข่งขันด้านการตลาดเพิ่มขึ้น ชาวนาไม่ค่อยมีโอกาสสัมผัส การตลาดเมื่ออยู่ในวิถีชีวิตชาวนาที่ต้องพึ่งพาฝนฟ้า แต่เมื่อหมู่บ้านพัฒนาแล้ว ชาวบ้านเริ่มมี จิตสำนึกการแข่งขันด้านการตลาดขึ้นมาเรื่อย ๆ เมื่อเราไปสำรวจแล้ว พบเห็นบ้านที่เป็นจุดรับแขก บ้านหนึ่ง แขนงรูปภาพที่ต้อนรับผู้มากระดับประเทศ มณฑล จังหวัด และอำเภอเหล่านั้นหลากหลาย มากมาย เจ้าของบ้านใช้รูปเหล่านี้มาโฆษณาต่อนักท่องเที่ยว และริมถนนในสวน สามารถเห็นสตรี ชาวไต้ที่หัวผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมมาค้าขายนั้นมีจำนวนมาก เมื่อเห็นนักท่องเที่ยวเดินผ่าน พวกเขา ที่ขายเสื้อผ้า อาหาร นั้นก็จะเร่งร้องขายสินค้าดึงดูดนักท่องเที่ยวไปซื้อ เมื่อจิตสำนึกการแข่งขันทาง การตลาดเพิ่มขึ้นแล้ว ชาวไต้บางบ้านก็มีการหลอกลวงนักท่องเที่ยวขึ้นมา ในสวนไต้มีชาวนา ค้าขายเครื่องประดับเงินทอง เขาเรียกว่าเป็นเครื่องประดับที่ใช้เงินทองที่ร่อนมาจากแม่น้ำโขงนั้น ผลิตขึ้นมา แต่ที่แท้จริงแล้วไม่ใช่ ชำราชการขึ้นผู้ใหญ่ในรัฐบาลพูดว่า เดิมทีชาวไต้ไม่เคยโกหกคน อื่น ล้วนเป็นคนต่างถิ่นพาเขาเป็นคนโกหกแล้ว เราคิดว่าใช้วิธีหลอกลวงมารับผลประโยชน์เป็นอีก ด้านหนึ่งที่แสดงว่าจิตสำนึกการตลาดของชาวบ้านเพิ่มขึ้นแล้ว เราไม่สามารถให้เขาละทิ้งการ ค้าขาย เพียงแต่แนะนำชาวบ้านปลูกฝังจิตสำนึกที่ชอบธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของ การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ประการที่ 2 ชาวบ้านเขาการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของชนชาติกับการรับผลประโยชน์ การท่องเที่ยวเชื่อมผนึกเข้าด้วยกันเมื่อชีวิตประจำวันดีขึ้นเรื่อย ๆ หมู่บ้านถิ่นภายนอกชาวไต้ที่ใช้ ไม้สร้างบ้านทรงไต้ ที่เป็นแบบมีใต้ถุนสูงนั้นน้อยลงทุกที สถาปัตยกรรมแบบใหม่ที่สร้างด้วยปูน

และหินนั้นมากขึ้นมาเรื่อยๆ แต่ในสวนไผ่ แม้จะมีสถาปัตยกรรมที่แตกต่างจากบ้านแบบไถ่สูง
นั้นเกิดขึ้นมาเล็กน้อย แต่ชาวบ้านก็มีจิตสำนึกว่าเพราะมีบ้านไผ่แบบดั้งเดิม จึงสามารถดึงดูด
นักท่องเที่ยวได้ และเขาก็ยินยอมอาศัยอยู่ในบ้านไผ่ตลอดไป

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

กรณีดังกล่าวต่างๆ ล้วนเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าแทรกซึมของการ
ท่องเที่ยวและปรากฏการณ์ทั้งหมด ไม่ว่าหนทางไหนการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่
ดำเนินอยู่ไปตลอด ในหมู่บ้านสวนไผ่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของ
วัฒนธรรมหมู่บ้านไม่น้อย แต่ถ้าเอาการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดยกความผิดไปให้การท่องเที่ยว มันก็
ไม่ตรงตามทฤษฎี ที่จริงแล้ว ถึงแม้ไม่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมหมู่บ้านของสวนไผ่ก็
จะได้รับการเปลี่ยนแปลงเหมือนกัน เราเห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแรงกระตุ้นของการ
พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต้องยอมรับว่ากระบวนการการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ขัดขวาง
ไม่ได้ แม้ว่าอดีตคือพิธีกรรมวัฒนธรรมดั้งเดิมด้านเดียวก็ไม่ถูกต้อง โครงการพัฒนาอย่างยั่งยืน
ของสวนไผ่มีแผนการจะอนุรักษ์สถาปัตยกรรมบ้านทรงไผ่แบบเก่า ในขณะเดียวกันยังใช้ที่ดินผืน
หนึ่งให้ชาวบ้านสร้างบ้านไผ่แบบใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของการท่องเที่ยวและการพัก
อาศัยจึงกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวใหม่แห่งหนึ่ง เราคิดว่าโครงการแบบนี้มีทฤษฎีด้านการพัฒนา
เป็นอย่างสูง สรุปแล้วก็คือ การอนุรักษ์วัฒนธรรมกับการอนุรักษ์การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม
เราต้องให้ความสำคัญแก่การอนุรักษ์การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม เพราะว่าสอดคล้องกับความ
ต้องการของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการดำเนินวิถีชีวิตชนเผ่าดังนี้

๑. ผลกระทบทางสังคม

ผลดี

เกษตรกรวัยรุ่นที่ไปทำงานไกลจากหมู่บ้าน ผู้ชราต้องดูแลเด็กๆที่บ้านและทำงานบ้าน
ในช่วงเวลาทำงานเกษตรมีงานเยอะมาก ผู้เป็นแรงงานทั้งหมดไม่ได้อยู่ในบ้านเลย รู้สึกเสียเหงา
มาก ต่อมาวิถีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนไปจากเดิมที่อยู่อาศัยตามวิถีของชาวบ้าน ก็มีส่วนร่วมในการ
ประกอบอาชีพการท่องเที่ยวไม่ต้องออกไปทำงานไกลทำให้สังคมและครอบครัวมีความใกล้ชิดกัน
มากขึ้น

ผลเสีย

จากที่การท่องเที่ยวเข้ามามีผลวิถีชีวิตของชนเผ่า จิตสำนึกการแข่งขันด้านการตลาดเพิ่มขึ้น
ไม่ค่อยมีโอกาสสัมผัสสัจธรรมตลาด อยู่ในวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ แต่เมื่อหมู่บ้านพัฒนาแล้ว
เริ่มมีจิตสำนึกการแข่งขันด้านการตลาดมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อจิตสำนึกการแข่งขันทางการตลาด

เพิ่มขึ้นแล้ว บางส่วนก็มีการหลอกลวงนักท่องเที่ยวขึ้นมา เราคิดว่าใช้วิธีหลอกลวงมารับผลประโยชน์เป็นอีกด้านหนึ่งที่แสดงว่าจิตสำนึกการตลาดของชาวบ้านเพิ่มขึ้นแล้ว เราไม่สามารถให้ละทิ้งการประกอบอาชีพทางธุรกิจ เพียงแต่นำปลุกฝังจิตสำนึกที่ชอบธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลดี

ผลจากการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีโอกาสสร้างรายได้โดยการขายสินค้าหรือประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ตารางข้างล่างนี้เป็นเรื่องกำไรการขายสินค้าเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน(หยวน)

ตัวอย่างในปี2001ของหมู่บ้านต่างๆที่สังกัด ตำบลบ้านทิง

หมู่บ้านภายในสวนไต่					หมู่บ้านภายนอกสวนไต่	
บ้านเจียง	บ้านสวนใหม่	บ้านกะ	บ้านจะ	บ้านทิง	บ้านกว้างหนอง	บ้านหนองไต้
1588	1658	1469	1598	1772	1416	1528

โบราณสถานที่สำคัญในพื้นที่และสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งเก็บค่าชมทำให้มีรายได้และผู้ประกอบการหรือฝ่ายบริหารองค์กรธุรกิจ ยังได้สร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่เช่น ประตูใหญ่ สนามต้อนรับแขก ลานจอดรถ สนามสัตว์น้ำ ศูนย์แสดงศิลปวัฒนธรรม ศูนย์การค้า ก่อสร้างถนนภายในหมู่บ้าน และถนนที่เชื่อมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆอย่างสมบูรณ์ สร้างท่อระบายน้ำใต้ดินและงานพื้นที่เขียวชะอุ่ม เป็นสถานที่ก่อสร้างถาวร ทำให้เกิดผลทางเศรษฐกิจที่ดีต่อสังคม

ผลเสีย

ไม่สามารถทำให้ทุกคนวางเครื่องมือที่ทำการเกษตรมาประกอบอาชีพการท่องเที่ยวทั้งหมดได้ทำให้เกิดแตกต่างทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

๓.ผลกระทบทางวัฒนธรรม

ผลดี

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเอาการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของชนชาติกับการรับผลประโยชน์การท่องเที่ยวเชื่อมผนึกเข้าด้วยกันเมื่อชีวิตประจำวันดีขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มีจิตสำนึกว่าเป็นผลดีมาจากการอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้

ผลเสีย

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ดำเนินอยู่ไปตลอด อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไม่น้อย แต่ถ้าเอาการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดยกความผิดไปให้การท่องเที่ยวก็ไม่ถูกต้อง ที่จริงแล้วถึงแม้ไม่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว วัฒนธรรมก็จะได้รับการเปลี่ยนแปลงเหมือนกัน เราเห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแรงกระตุ้นของการ

พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต้องยอมรับว่ากระบวนการการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ขัดขวางไม่ได้ แม้แต่ยึดถือพิธีกรรมรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมด้านเดียวก็ไม่ถูกต้อง โครงการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องมีแผนการจะอนุรักษ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของการท่องเที่ยว

๔. ผลกระทบทางศาสนาและสิ่งแวดล้อม

ผลดี

กิจกรรมทางด้านศาสนาที่สำคัญได้รับความสนใจและเน้นเป็นรูปแบบ อย่างเช่น เทศกาลสงกรานต์ เป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุด และยังเป็นกิจกรรมทางศาสนาด้วย ทำให้กิจกรรมทางศาสนามีความสำคัญมากขึ้น

ผลเสีย

นักท่องเที่ยวทยอยเข้ามาเยี่ยมเยียนจะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมศาสนาทุกหมู่บ้านข้อห้ามเดิมของศาสนาจะมีแนวโน้มเลียบเทาไป อย่างเช่น ตามประเพณีของศาสนาพุทธจะห้ามถ่ายรูปตอหน้าพระพุทธรูปและหลวงพ่อบ้าง แต่ตอนนี้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าวัดไปชมและถ่ายรูปได้แล้ว อุปกรณ์และสถาปัตยกรรมในวัดส่วนมากห้ามตีเคาะและสัมผัส แต่ตอนนี้นอกจากสถานที่ที่ระบุเน้นเป็นพิเศษแล้ว บุคคลก็สามารถสัมผัสได้ แต่เราก็พบเห็นการฝ่าฝืนข้อห้ามเหล่านี้เป็นการให้สิทธิแก่นักท่องเที่ยวเท่านั้น

-กิจกรรมพิธีที่นอกเหนือจากศาสนาพุทธถูกนำเข้ามาในวัด ตามคำแนะนำของผู้ดำเนินธุรกิจ

- กิจกรรมทางด้านศาสนาเน้นเป็นรูปแบบและการแสดง อย่างเช่น เทศกาลสงกรานต์ เป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุด และยังเป็นกิจกรรมทางศาสนาด้วย แต่เดี๋ยวนี้ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ในสวนไต้จะจัดกิจกรรมสงกรานต์ทุกวัน ทำให้กิจกรรมทางศาสนากลายเป็นรูปแบบและการแสดงไปเรื่อย ๆ

อิทธิพลของการท่องเที่ยวดังกล่าวมีคุณค่าในด้านดีหรือด้านเสีย เราไม่อยากวินิจฉัยด้วยอัตวิสัยมากเกินไป เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมมีหลากหลาย เราไม่สามารถปฏิเสธความชอบธรรมของปรากฏการณ์วัฒนธรรมเหล่านี้ ถ้าหากมีคนให้ข้อสรุปที่แน่นอนว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้บรรยากาศประเพณี ศาสนาของหมู่บ้านชาวไต้มีสาระลดน้อยลงไปเรื่อยๆ เราก็ไม่เห็นด้วยเหมือนกัน เพราะว่าองค์เอกชนสนับสนุนงบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของทรัพยากรการท่องเที่ยวและซ่อมแซมโบราณสถานโบราณวัตถุ สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาเป็นอย่างดี และมีความประทับใจไปตลอด ไม่อยากให้อุตสาหกรรมทางศาสนาแยกตัวออกจากประเพณีอันตกทอดมาแต่โบราณ

ภาคผนวก ค

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อการปกป้องรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่า
กรณีศึกษาจังหวัดสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน จีนเจ็ด

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่า
กรณีศึกษาจังหวัดสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน จีนใต้ 2005-12-26

1. คำนำ

การท่องเที่ยวช่วยพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี นักวิชาการของจีนส่วนใหญ่จะทำการวิจัยทางด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวหรือด้านการท่องเที่ยวที่มีประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจการพัฒนาการท่องเที่ยวช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจนทางด้านเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันการพัฒนาการท่องเที่ยวก็มีผลเสียบ้าง เช่น นำวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนสูญหายไป วัฒนธรรมที่มาจากประเทศพัฒนาต่างถิ่นที่นำมาโดยนักท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อความคิดของชุมชน ทำให้เกิดปัญหาเช่น การพนัน โสเภณี ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น การท่องเที่ยวมีข้อเสียทั่วไปโดยเฉพาะการบุกเบิกและพัฒนาเกินไปทำลายธรรมชาติ มีปัญหาสังคม ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมหายไป การก่อสร้างเปลี่ยนตามยุคปัจจุบัน คนตรีของชนเผ่าหายไป เทศกาลของชนเผ่าที่แท้จริงหายไป การท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจแต่ก็กระทบต่อด้านวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่า นักวิชาการชาวจีนพยายามวิจัยในด้านข้อดีของการท่องเที่ยวอย่างเดียว แต่บางคนมีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวมากมีผลเสียทางด้านวัฒนธรรมต้องปกป้องรักษาไว้ การเขียนเรื่องนี้เพื่อหาเส้นทางของข้อเสียและข้อดี ทำอย่างไรที่จะทำข้อเสียให้กลับมาทางด้านดีได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไปลดข้อเสียลง ขยายข้อดีให้มากขึ้น เพื่อปกป้องรักษาวัฒนธรรมที่ดีไว้

2. ข้อดีของการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีประโยชน์ในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวสิบสองปันนาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ถ่ายทอดลงมารสามารถฟื้นฟูและสงวนรักษาไว้ บางประเพณีที่ถ่ายทอดกันมาหลายร้อยปีก็สามารถฟื้นฟูขึ้นมาได้ เพื่อแสดงให้เห็นนักท่องเที่ยว จากการสำรวจข้อมูลที่สิบสองปันนา การฟื้นฟูร้องรำทำเพลงของชาวไตลื้อมีการจัดตั้งคณะศิลปะขึ้น ทำให้ชุมชนแถวนั้นมาเรียนรู้การร้องรำทำเพลงของชาวไต ศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อมีการจัดแสดงฟ้อนรำของชาวไตลื้อ ค.ศ.1998 คณะศิลปะที่ศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อ ได้จัดอบรมนักแสดงในหมู่บ้านหลายครั้ง และนักแสดงสตรีในหมู่บ้านทำร้านอาหารมีการแสดงฟ้อนรำและค้นหาการแสดงที่สูญหายไปแล้วหลายปีกลับมาแสดงในเวทีเล็ก ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวดู ถึงแม้จะเป็นการทำเพื่อหาเงินก็ตามแต่ ที่จริงแล้วก็มิมีบทบาทต่อการฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมที่สูญหายไป รัฐบาลสิบสองปันนามีบทบาทสำคัญที่จะปกป้องรักษาวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวรัฐบาลทุกสมัยถือการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจหลักและมีการทุ่มเทงบประมาณเพื่อค้นหาวัฒนธรรมและมี

การถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลัง ด้วยเหตุนี้ก็มีการฟื้นฟูประเพณีที่จะสูญหายหรือสูญหายไปแล้วกลับคืนมาได้ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนเผ่าที่สิบสองปันนา ทำของที่ระลึกของชนเผ่ามาขายให้นักท่องเที่ยว ทำให้ชนเผ่ามีรายได้ แม้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจะทำให้ศิลปของชนเผ่าหายไปนิดหน่อย ความคิดต่อการเปลี่ยนแปลงของชนเผ่าเป็นไปในทางที่ดี ของที่ระลึกที่ฟื้นฟูกลับก็ขายได้มีรายได้ดีกว่าชนเผ่าที่ไม่มีการท่องเที่ยว รวมทั้งศิลปบางสิ่งบางอย่างที่สูญหายไ้ก็ไม่กลับมา

2.2 ในเขตการท่องเที่ยวหรือชุมชนที่มีการท่องเที่ยว ชนเผ่ามีความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองมากขึ้นถึงแม้เป็นชนกลุ่มน้อยและได้มีโอกาสสัมผัสกับคนอื่นมากขึ้น มีการเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมกับของคนอื่นที่นักท่องเที่ยวนำเข้ามา ซึ่งก็ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้ชนกลุ่มน้อยมีความสามัคคีกันมากขึ้น มีความเป็นอิสระรู้สึกตัวเองเป็นเจ้าของ วันที่ 5 ตุลาคม 2546 หมู่บ้านมานจี ในศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อมีพิธีการต่าง ๆ ซึ่งเป็นพิธีของชนเผ่าของภาคใต้และภาคตะวันออกของจีน ซึ่งมีการนำทรัพย์สินและของใช้ต่าง ๆ มาถวายพระพุทธเจ้า ชาวหมู่บ้านมานจี จะเตรียมสิ่งของไปถวายพระพุทธเจ้าตั้งแต่ 04.00 น. พอถึงเวลา 10.00 น. พระจำนวน 60 รูป ที่มาจากวัดอื่นอีก 5 วัด มาร่วมทำพิธีนำของถวายพระเรียกว่า "ตาลฟู" และจะมีการถวายพรให้นักท่องเที่ยวรวมทั้งจากหมู่บ้านอื่น พิธีการดำเนินไปจนถึง 5 โมงเย็น ทำให้นักท่องเที่ยวตื่นตาตื่นใจ ชาวบ้านที่ศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อได้รักษาวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งของตนเองไว้ร่วมกับการท่องเที่ยว เทศกาลสงกรานต์ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกาย "หินยาน" จัดแข่งขันพายเรือมังกร ทำเจดีย์ทรายถวายซึ่งเป็นประเพณีที่ถ่ายทอดกันมา ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดา แต่ก็มีความรู้สึกที่ดีที่สุดในสายตานักท่องเที่ยวคำชมเชยจากนักท่องเที่ยวทำให้ตัวเองภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง สำหรับหมู่บ้านในเขตการท่องเที่ยว บทบาทที่สำคัญที่สุดคือการแสดงวัฒนธรรมให้คนอื่นดู ผู้สูงอายุที่ศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อเขาจะแสดงวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ทอผ้า กระบวนการทำเครื่องประดับ แหวน สร้อยคอ เขียนตัวหนังสือไตลื้อ ทำน้ำตาลหม้อ ผู้สูงอายุเหล่านี้จะมีอายุประมาณ 50-70 ปี เพราะว่าวัยรุ่นหรือเยาวชนมีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมไม่มาก ในการสาธิตทำผลิตภัณฑ์ในศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อของที่ทำขึ้นมาจะเป็นของตนเอง และทางบริษัททัวร์ยังมีเงินจ่ายให้อีกประมาณ 100-200 หยวน หากไม่มีการท่องเที่ยวชาวบ้านทำสิ่งของมาได้ก็แค่ใช้เท่านั้น คงไม่มีเงิน การต้อนรับนักท่องเที่ยวมีประโยชน์โดยตรงได้เผยแพร่วัฒนธรรมของตนเอง ทำให้คนไตลื้อมีความภาคภูมิใจชนชาติของตนเอง ยอมรับวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น

2.3 ความคิดเห็นในการรักษาวัฒนธรรมของตนเองที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวปัญหาที่ยากที่สุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องเผชิญกับปัญหาการปกป้องรักษาวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวการใช้กฎเกณฑ์ คำสั่ง จนถึงกฎหมาย ดำเนินการ

ปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยจัดทำไว้แล้วนั้นแต่ก็มีข้อจำกัดไม่ครอบคลุมทุกจุด การปกป้องรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนงานดำเนินงานตามเป้าหมาย แต่ถ้าหากไม่มาชุมชนเข้าร่วมจะทำให้เกิดความล้มเหลวและไม่สำเร็จ ยกตัวอย่าง โปรแกรม 2605 เป็นโปรแกรมที่ดำเนินการที่อำเภอซีลี เขตปกครองตนเองอุยหนิงเจียะ เป็นโปรแกรมที่ปลูกต้นไม้และหญ้ามาปกป้องพายุทะเลทราย ไม่ให้ทรายพัดเข้ามาในหมู่บ้าน เริ่มดำเนินการตั้งแต่สิงหาคม ค.ศ. 1980-1988 แต่ว่าการดำเนินการไปแค่ 3 ปี คือ 1911 ต้นไม้และหญ้าที่ปลูกก็สูญหายไป 70% ของต้นไม้ทั้งหมด 80% ของต้นไม้ที่ปลูกก็ตายหมดผลที่เกิดขึ้นแบบนี้คือไม่มีชุมชนยินยอมเข้าร่วมโครงการและไม่เห็นความสำคัญ ในเขตชุมชนชาวบ้านเริ่มมีความรู้สึกของตนเองในการร่วมการท่องเที่ยว ที่แรกชุมชนคิดว่าวัฒนธรรมของตนเองและวิถีชีวิตต่าง ๆ เป็นเรื่องธรรมดา ต่อไปเมื่อมีการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาก็เริ่มมองวัฒนธรรมของตนเองเกิดความรู้สึกว่าวัฒนธรรมและวิถีชีวิตมีผลต่อชุมชนในอนาคตคนทั่วไปคิดว่าการรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมยังไม่จำเป็นหรือต้องห่วงหาหมวนมากนักเพราะว่ายังไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาในถิ่นฐานของตนเอง การที่ชุมชนมีความคิดเช่นนี้ทำให้การป้องกันรักษาวัฒนธรรมของตนเองค่อนข้างมากตัวอย่างเช่น การก่อสร้างบ้านที่ผู้ทำการวิจัยลงพื้นที่สิบสองปันนาในเดือนเมษายน ค.ศ.2003 หมู่บ้านป่าตอง ตำบลเหมิงเจ้อ อำเภอเหมิงไซ หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ห่างจากตำบลประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านค่อนข้างล้าสมัย มีผู้ใหญ่บ้านที่ร่ำรวยจากการเลี้ยงวัว ควาย มีการก่อสร้างบ้านใหม่ที่ดูทันสมัยในสายตาของชาวบ้านและชาวบ้านก็ตั้งเป้าหมายที่จะสร้างบ้านให้ดี น่าอยู่เหมือนกันและตั้งเป้าหมายเขาอย่าง สร้างขึ้นใหม่เรื่อย ๆ การก่อสร้างที่ถูกถ่ายทอดมา มีการเปลี่ยนแปลงทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านไม่ได้รักษาเอกลักษณ์ของตนเองทำให้เกิดความสูญเสียทางวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมทั้งความร่วมมือร่วมใจของชนเผ่า ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองก็น้อยลงไปด้วยเหตุนี้เองผู้บุกเบิกการท่องเที่ยวที่สร้างศูนย์วัฒนธรรมได้ลื้อได้ก่อสร้างตามวัฒนธรรมของตนเองและเห็นความสำคัญที่จะเกิดขึ้นกับการท่องเที่ยว รวมทั้งมีการออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อปกป้องรักษาวัฒนธรรมตนเองไว้ ชาวบ้านก็รู้สึกเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเองและต้องปกป้องรักษาไว้

2.4 สิ่งก่อสร้างตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนกลุ่มน้อย ขยายกว้างขึ้นร่วมกับการท่องเที่ยวต้องเคารพนับถือชนชาติกลุ่มน้อยและให้ความเชื่อถือในการปกป้องวัฒนธรรมของตนเองและมีชีวิตแข็งแรงแรงการเลือกการท่องเที่ยวเป็นความสมัครใจของกลุ่มเขาเองและได้ขยายสถานที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองร่วมกับการท่องเที่ยวอันที่จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่ได้มาจากการท่องเที่ยว เช่น บ้านเรือนของชาวไตลื้อหังครอบครัว ชาย หญิง ผู้สูงอายุ เด็ก นอนอยู่ในห้องเดียวกัน การสำรวจของผู้วิจัยพบว่าบางครั้งครอบครัวมีการกั้นห้องเล็ก ๆ ให้เด็กตามเหตุผล โกด์บอว่าการศึกษามีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางคนไปเรียนมัธยมปลายเห็น

หมู่บ้านที่ตำบลก้านเหลืองป่า ทำกันแบบนี้พอกลับบ้านมาเขาจึงขอพ่อแม่กันให้ตนเองและปัจจุบันหลายครอบครัวเริ่มทำตามประเพณีของชาวไต เมื่อแต่งงานแล้วต้องมีการนอนอยู่ในห้องเดียวกันซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมที่แข็งแกร่งการเปลี่ยนแปลงตามวิถีชีวิตคนเราอาจทำได้แต่ก็รักษาประเพณีดั้งเดิมควบคู่ไปด้วย ชาวบ้านและชุมชนที่ยังไม่มีการบุกเบิกการท่องเที่ยว สังคมของเขาก็อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ไม่ช้าก็เร็วผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้านในชุมชนไม่ใช่จะไม่มีทางแก้ไข มีหนทางการแก้ไขได้เหมือนกัน เช่น ห้องนอนของชาวไตไม่มีประตูมีแต่ผ้าม่านแขวนอยู่ กลุ่มชาวไตจะไม่เปิดประตูแต่นักท่องเที่ยวบางคนไม่รู้ก็ไปเปิดดู ด้วยเหตุนี้เองทำให้ชาวบ้านทำประตูขึ้น บ้านที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวไตเชื่อว่าจะรบกวนขวัญวิญญาณบรรพบุรุษ ด้วยเหตุนี้เองผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะกล่าวคำขอโทษต่อวิญญาณบรรพบุรุษหลังนักท่องเที่ยวออกจากบ้านซึ่งจะเป็นประเพณีใหม่เกิดขึ้น การมีคนไม่รู้จักเข้ามาในหมู่บ้านหากออกจากหมู่บ้านไปแล้วก็ขอโทษเป็นประเพณีใหม่ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการบุกเบิกการท่องเที่ยวของชาวบ้าน

3. ข้อเสียของการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.1 การท่องเที่ยวมีข้อเสียต่อวัฒนธรรมของชนเผ่า บางชุมชนในเขตการท่องเที่ยวมีปัญหาทุกด้านเพราะชาวบ้านจัดทำสิ่งทุกอย่างเป็นการค้าขายหมด (เป็นสินค้าสำหรับซื้อขายทุกอย่าง) ทำให้วัฒนธรรมเสื่อมลง คุณค่าของชุมชนหรือวัฒนธรรมที่แท้จริงอาจหายไป ยกตัวอย่างหมู่บ้านไตห่ม่านจันทลาน เคยมีชื่อเสียงเป็นหมู่บ้านที่มีประเพณีดั้งเดิม มีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีนักท่องเที่ยวเยอะมากตอนนี้เห็นภาพแบบนี้ได้แล้วเพราะว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปหมดทุกสิ่งทุกอย่างหลายเป็นสินค้า สถานที่ท่องเที่ยวมีแต่สินค้าทำให้ประเพณีท้องถิ่นมีผลกระทบ เช่น ชาวบ้านได้รู้จักการต้มตุ๋นนักท่องเที่ยว ชาวบ้านขัดแย้งกันด้านผลประโยชน์ สิ่งแวดล้อมแย่งค่าครองชีพของชาวบ้านพึ่งพาจากการท่องเที่ยวอย่างเดียว ยกตัวอย่างที่วัดป่าเจ็ญ อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงโขงหลง ชาวบ้านมีพฤติกรรมไม่ค่อยดี เด็กแต่งหน้าตาเหมือนผู้ใหญ่เพื่อถ่ายรูปกับนักท่องเที่ยวแล้วเก็บเงิน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลกระทบของการท่องเที่ยวเราต้องมองไปให้ไกล ทิศทางจะไปทางไหนต้องปกป้องรักษาไว้ เราต้องศึกษาผลเสียต่อวัฒนธรรมของชนเผ่า การบุกเบิกการท่องเที่ยวที่ดีก็สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมได้ การบุกเบิกการท่องเที่ยวต้องให้ชาวบ้านร่วมด้วย รู้สึกหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมตนเอง หากทำอย่างนี้วัฒนธรรมดั้งเดิมก็สามารถถ่ายทอดตลอดไปเรื่อย ๆ

3.2 นักวิจัยไม่ต้องห่วงการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมไม่ได้เปลี่ยนแปลง อันที่จริงแล้ววัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ สามารถที่จะถ่ายทอดและรับวัฒนธรรมของคนอื่นได้ การรับวัฒนธรรมของคนอื่นใช้ว่าจะเป็นเรื่องเสียหาย หากนักวิจัยให้การ

ชี้แนะการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมชั้นนำหมู่บ้านที่มีนักท่องเที่ยวให้ร่วมกันรณรงค์รักสิ่งแวดล้อม
ตนเอง

การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการดำเนินวิถีชีวิตชนเผ่าดังนี้

๓. ผลกระทบทางสังคม

ผลดี

- a. ในเขตการท่องเที่ยวหรือชุมชนที่มีการท่องเที่ยว ชนเผ่ามีความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองมากขึ้นถึงแม้เป็นชนกลุ่มน้อยและได้มีโอกาสสัมผัสกับคนอื่นมากขึ้น
- b. ทำให้ชนกลุ่มน้อยมีความสามัคคีกันมากขึ้น
- c. มีความเป็นอิสระรู้สึกตัวเองเป็นเจ้าของชนเผ่า

ผลเสีย

- มีนักท่องเที่ยวเยอะมากตอนนี้จะเห็นภาพแบบนี้ได้แล้วเพราะว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปหมดทุกสิ่งทุกอย่างกลายเป็นสินค้า
- ชาวบ้านได้รู้จักการค้ำตุนนักท่องเที่ยว ชาวบ้านขัดแย้งกันด้านผลประโยชน์

๔. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลดี

- a. ในหมู่บ้านทำร้านอาหารมีการแสดงฟ้อนรำและค้นหาการแสดงที่สูญหายไปแล้วหลายปีกลับมาแสดงในเวทีเล็ก ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวดู
- b. ถึงแม้จะเป็นการทำเพื่อหาเงินก็ตามแท้ ที่จริงแล้วก็มีบทบาทต่อการฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมที่สูญหายไปผลท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีโอกาสสร้างรายได้โดยการขายสินค้าหรือประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- c. ทำของที่ระลึกของชนเผ่ามาขายให้นักท่องเที่ยว ทำให้ชนเผ่ามีรายได้
- d. การสาธิตทำผลิตภัณฑ์ในศูนย์วัฒนธรรมได้ชื่อของที่ทำขึ้นมาจะเป็นของตนเองและทางบริษัททัวร์ยังมีเงินจ่ายให้อีกประมาณ 100-200 หยวน

ผลเสีย

- ค่าครองชีพของชาวบ้านพุ่งพวยจากการท่องเที่ยวอย่างเดียว

ผลกระทบทางวัฒนธรรม

ผลดี

- การปกป้องรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวสิบสองปันนา
- วัฒนธรรมดั้งเดิมที่ถ่ายทอดลงมาสามารถฟื้นฟูและสงวนรักษาไว้
- บางประเพณีที่ถ่ายทอดกันมาหลายร้อยปีก็สามารถฟื้นฟูขึ้นมาได้ เพื่อแสดงให้นักท่องเที่ยวดู
- จัดตั้งคณะศิลปะขึ้นเพื่อฟื้นฟูการร้องรำทำเพลงของชาวไตลื้อ ทำให้ชุมชนแถวนั้นมาเรียนรู้การร้องรำทำเพลงของชาวไต จัดอบรมนักแสดงในหมู่บ้าน
- รัฐบาลสิบสองปันนามีบทบาทสำคัญที่จะปกป้องรักษาวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเอาการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของชนชาติกับการรับผลประโยชน์การท่องเที่ยวเชื่อมผนึกเข้าด้วยกันเมื่อชีวิตประจำวันดีขึ้นมาเรื่อยๆ ทำให้มีจิตสำนึกว่าเป็นผลดีมาจากการอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้
- รัฐบาลทุกสมัยถือการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจหลักและมีการทุ่มเทงบประมาณเพื่อค้นหาวัฒนธรรมและมีการถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลัง
- มีการเปรียบเทียบวัฒนธรรมกับของคนอื่นที่นักท่องเที่ยวนำเข้ามา ซึ่งก็ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง
- ชาวบ้านที่ศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อได้รักษาวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งของตนเองไว้ร่วมกับการท่องเที่ยว
- ประเพณีที่ถ่ายทอดกันมา ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดา แต่ก็ป็นความรู้สึกที่ดีที่สุดในสายตานักท่องเที่ยวคำชมเชยจากนักท่องเที่ยวทำให้ตัวเองภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง
- บทบาทที่สำคัญที่สุดคือการแสดงวัฒนธรรมให้คนอื่นดู ผู้สูงอายุที่ศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อเขาจะแสดงวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ทอผ้า กระบวนการทำเครื่องประดับ แหวน สร้อยคอ เขียนตัวหนังสือไตลื้อ ทำน้ำตาลหม้อ
- การต้อนรับนักท่องเที่ยวมีประโยชน์โดยตรงได้เผยแพร่วัฒนธรรมของตนเอง ทำให้คนไตลื้อมีความภาคภูมิใจในชาติของตนเอง ยอมรับวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น
- การออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อปกป้องรักษาวัฒนธรรมตนเองไว้ ชาวบ้านก็รู้สึกเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเองและต้องปกป้องรักษาไว้

ผลเสีย

- การพัฒนาการท่องเที่ยวจะทำให้ศิลปะของชนเผ่าหายไปบางส่วนเพราะเลียนแบบนักท่องเที่ยว ศิลปะบางสิ่งบางอย่างที่สูญหายไปก็ไม่กลับคืนมา
- การรักษาวัฒนธรรมของตนเองที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวปัญหาที่ยากที่สุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องเผชิญกับปัญหาการปกป้องรักษาวัฒนธรรม
- คิดว่าการรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมยังไม่จำเป็นหรือต้องหวงแหนมากนัก เพราะว่ายังไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาในถิ่นฐานของตนเอง การที่ชุมชนมีความคิดเช่นนี้ทำให้การป้องกันรักษาวัฒนธรรมของตนเองด้อยลง
- มีการก่อสร้างบ้านใหม่ที่ดูทันสมัยในสายตาของชาวบ้านและชาวบ้านก็ตั้งเป้าหมายที่จะสร้างบ้านให้ดูน่าอยู่เหมือนกันและตั้งเป้าหมายเอาอย่าง สร้างขึ้นใหม่เรื่อย ๆ การก่อสร้างที่ถูกถ่ายทอดมามีการเปลี่ยนแปลงทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านไม่ได้รักษาเอกลักษณ์ของตนเองทำให้เกิดความสูญเสียทางวัฒนธรรมดั้งเดิม
- ความร่วมมือร่วมใจของชนเผ่า ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองก็น้อยลง
- การท่องเที่ยวมีข้อเสียต่อวัฒนธรรมของชนเผ่า บางชุมชนในเขตการท่องเที่ยวมีปัญหาทุกด้านเพราะชาวบ้านจัดทำสิ่งทุกอย่างเป็นการค้าขายหมด (เป็นสินค้าสำหรับซื้อขายทุกอย่าง) ทำให้วัฒนธรรมเสื่อมลง คุณค่าของชุมชนหรือวัฒนธรรมที่แท้จริงอาจหายไป
- สถานที่ท่องเที่ยวมีแต่สินค้าทำให้ประเพณีท้องถิ่นมีผลกระทบ
- ชาวบ้านมีพฤติกรรมไม่ค่อยดี เด็กแต่งหน้าตาเหมือนผู้ใหญ่เพื่อถ่ายรูปกับนักท่องเที่ยวแล้วเก็บเงิน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลกระทบทางศาสนาและสิ่งแวดล้อม

ผลดี

- การปกป้องรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนงานดำเนินงานตามเป้าหมาย

ผลเสีย

- การรักษาวัฒนธรรมของตนเองที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวปัญหาที่ยากที่สุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องเผชิญกับปัญหาการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
- การพัฒนาการท่องเที่ยวการใช้กฎเกณฑ์ คำสั่ง จนถึงกฎหมาย ดำเนินการปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยจัดทำได้แล้วนั้นแต่ก็มีข้อจำกัดไม่ครอบคลุมทุกจุด
- สิ่งแวดล้อมแย่งลง

ภาคผนวก ง

ภาพการดำเนินการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับชนเผ่าต่างๆ

การสัมภาษณ์เชิงลึกชนเผ่าลัวะ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

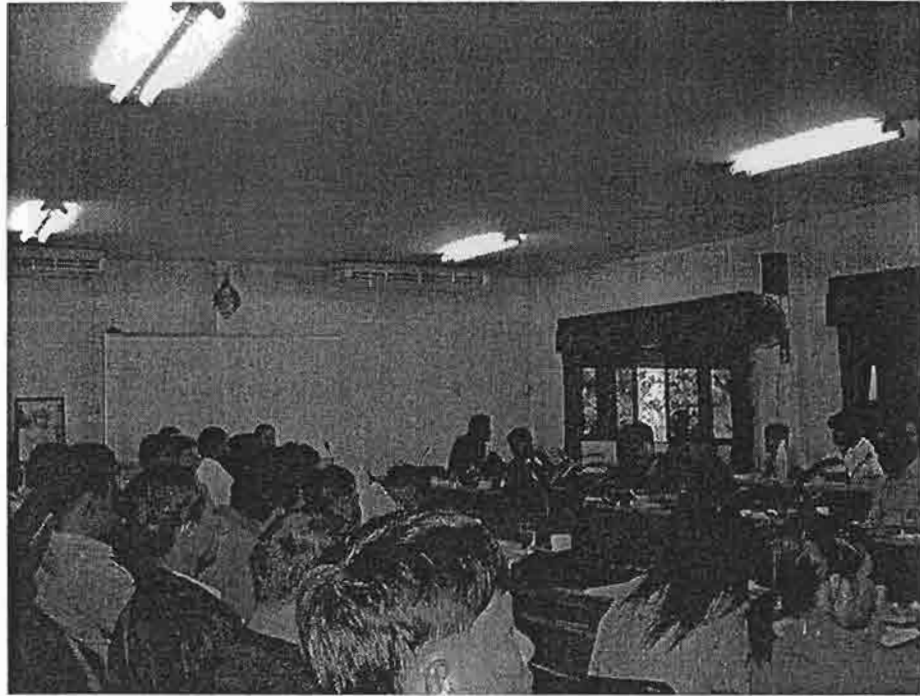

การประชุมแบบ Focus group ผู้นำชนเผ่า ผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนหน่วยงานของเอกชน NGO ตำบลป่าตึง อำเภอเมืองแม่จัน จังหวัดเชียงราย

การประชุมแบบ Focus group ผู้นำชนเผ่า ผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนหน่วยงานของเอกชน NGO ตำบลดอยฮาง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

การประชุมแบบ Focus group ผู้นำชนเผ่า ผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนหน่วยงานของเอกชน NGO ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

การประชุมแบบ Focus group ผู้นำชนเผ่า ผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนหน่วยงานของเอกชน NGO ตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

ผู้ช่วยนักวิจัยเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึกชนเผ่าอาข่า บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย
จังหวัดเชียงราย

ชนเผ่าอาข่า บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

การสัมภาษณ์เชิงลึกชนเผ่าอาข่า บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร อำเภอเมืองเชียงราย
จังหวัดเชียงราย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

นาย รังสิต เภาแก้ว

วัน เดือน ปี เกิด 4 กรกฎาคม 2507

ตำแหน่ง อาจารย์ ระดับ 7

สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย 99 ถนนพหลโยธิน

ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 57120 โทรศัพท์ 0-5372-9600-5

โทรสาร 0-5372-9555 E-mail Address : rungsit_ng@hotmail.com

ที่อยู่ 182 หมู่ที่ 4 ตำบล ริมกก อำเภอ เมือง จังหวัด เชียงราย 50100

การศึกษา

ปี พ.ศ. 2536 คุรุศาสตรบัณฑิตสาขารัฐบาลบัณฑิตสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า

ปี พ.ศ. 2547 วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาขาวิศวกรรมอุตสาหการ
ประสบการณ์ในการทำงาน

พ.ศ. 2529-2538 ช่างเทคนิคการติดตั้งระบบลิฟท์และบันไดเลื่อน ระบบเตือนอัคคีภัย ระบบ

โทรศัพท์ ระบบเสียง ระบบดับเพลิง ระบบเคเบิลทีวี ระบบประหยัลดพลังงาน

พ.ศ. 2538-2540 อาจารย์แผนกวิชาไฟฟ้า คณะวิชาไฟฟ้า สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขต
ภาคพายัพ เชียงใหม่

พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน อาจารย์แผนกวิชาไฟฟ้า คณะวิชาไฟฟ้า มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ล้านนาเชียงราย

ประสบการณ์การทำงานวิจัย

พ.ศ. 2547 โครงการ " Feasibility Study of Chiang Saen Custom Free Zone Industrial
Estate Project" มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ. 2547-2548 โครงการ "การพัฒนาชุดทดลองปฏิบัติการวงจรและวัดไฟฟ้า"

พ.ศ. 2548-2549 โครงการ "การศึกษามลกระทบการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของชนเผ่ากระเหรี่ยงศึกษา
เปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง

ผลงานดีเด่น

พ.ศ. 2548 ผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่น

พ.ศ. 2547-8 วิทยากรอบรม โครงการ การผลิตสารกรองสนิมในน้ำและผลิตเครื่องกรองน้ำเพื่อ
การอุปโภคและบริโภค

พ.ศ. 2548 ช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรณีพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

พ.ศ. 2548 ผู้บริหารร่วมก่อตั้ง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา เชียงราย

ชื่อ – สกุล นางสาวศุภิกา สุภารัตน์
Miss Supaka Suparat

ประวัติการศึกษา - หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.การตลาด)
 ศูนย์กลางสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จังหวัดปทุมธานี
- หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.การตลาด)
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

สังกัด สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย
เลขที่ 99 หมู่ 10 ต.ทรายขาว อ.พาน จ.เชียงราย 57120
โทร. (053) 729600-5 โทรสาร (053) 729606-7
E-mail : SUPIKA_1973@hotmail.com

ชื่อ – สกุล นางสาวณัฐรกานต์ คำใจวุฒิ
Miss Nuttarakan Comja

ประวัติการศึกษา - หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (บธ.บ.ศิลปศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (บธ.ม.ครุศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

สังกัด แผนกวิชาภาษาต่างประเทศ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย
เลขที่ 99 หมู่ 10 ต.ทรายขาว อ.พาน จ.เชียงราย 57120
โทร. (053) 729600-6
E-mail : nuttarakan@hotmail.com